

SOCIALDEMOKRATIET



3 • SEPTEMBER 2021

JUBILÆUMSNUMMER
SOCIALDEMOKRATIET
FYLDER 150 ÅR



METTE FREDERIKSEN: VORES VÆRDIER ER GRUNDLÆGGENDE DE SAMME

SOCIALDEMOKRATIETS GRUNDLÆGGER LOUIS PIO – FOLKEHELT ELLER FORRÆDER?

STORT TILLÆG: SOCIALDEMOKRATISKE STEDER

04



LOUIS PIO – FOLKEHELT ELLER FORRÆDER?

Dan Jørgensen fortæller den dramatiske historie om Socialdemokratiets grundlægger, Louis Pio. Det er en fortælling om politispioner og justitsmord, om danske soldater, der med trukne sabler nedkæmpede et arbejderoprør i København.

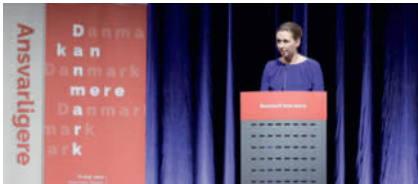
14



STAUNING OG KANSLERGADEFORLIGET

Midt under 30'ernes dybe økonomiske krise lykkedes det den socialdemokratiske statsminister at indgå et forlig med Venstre, som holdt hånden under både økonomien og det endnu unge demokrati. Vi fortæller historien om det berømte forlig og den arv, det har efterladt.

52



METTE F.: VORES VÆRDIER ER GRUNDLÆGGENDE DE SAMME

Socialdemokratiet kan ranke ryggen og være stolt af det arbejde, som gennem nu 150 år har forandret Danmark til et moderne velfærdssamfund, fortæller statsminister Mette Frederiksen. Men vi kan endnu mere end det, og derfor sætter hun nu gang i et stort reformarbejde.

56



SÆRTILLÆG: SOCIALDEMOKRATISKE STEDER

I forbindelse med fejringen af jubilæet udgiver vi hermed den første samlede landsdækkende oversigt over socialdemokratiske mindesteder som gravsteder, monumenter, mindeplader og vejnavne fordelt over hele Danmark.

- 3 Leder fra Mette Frederiksen
- 4 Louis Pio – folkehelt eller forræder?
- 8 Socialdemokratiske formænd og statsministre
- 9 Vigtige årstal i Socialdemokratiets historie
- 10 Altid på børnenes side
- 14 Samarbejdende folkestyre startede som behård interesseudveksling
- 18 Socialdemokratiske valgplakater
- 20 Lizette Risgaard: – Arbejderbevægelsen har formet Danmark
- 22 – Vi er kommet langt med ligestillingen, men vi er ikke i mål
- 26 Jens Kramer ser tilbage: – Det handlede om boliger, boliger og boliger
- 30 Mogens Lykketoft: Og så kom der gang i 90'erne
- 32 Valgresultater gennem tiden
- 34 Nyrup: Sammen kan vi mere end hver for sig
- 38 Helle Thorning-Schmidt: Socialdemokrater skal påvirke Europa
- 42 Eva har været socialdemokrat i 75 år!
- 44 Ane Halsboe: – Frie, stærke, dannede mennesker udgør et stærkt fællesskab
- 48 Det første grønne ministerium
- 51 DSU-klumme: De næste 150 år skal bæres af ungdommen
- 52 Mette Frederiksen: Vores værdier er grundlæggende de samme
- 56 Særtillæg: Socialdemokratiske steder
- 112 Bagside – Medlemmer i 150 år!



Tryksag
5041-0806



Gratis medlemsblad for Socialdemokratiet. Ansvarshavende: Partisekretær Lasse Ryberg. | Levering og adresseændring: Tina Christiansen, medlem@socialdemokratiet.dk | Til svagtseende: Ønskes bladet tilsendt som lyd-cd, så kontakt 33 37 41 26. | Design og grafisk produktion: OTW. | Tryk: Aller Tryk A/S. Fotos gengivet i bladet tilhører Socialdemokratiet, medmindre andet er angivet. | Postadresse: Christiansborg, Socialdemokratiet, 1240 København K, 72 30 08 00. | Forside: Statsminister Mette Frederiksen. Foto Morten Fauery | Næste nummer – nummer 4/2021 – 16. december. Deadline for redaktionelt stof er 9. november. Skal sendes til lars.wernblad@ft.dk. Redaktionen påtager sig intet ansvar for materiale, som indsendes uopfordret. | Annoncer: Kontakt redaktionen. | ISSN: 0906-4613. Titel: Socialdemokraten.



KÆRE SOCIALDEMOKRATER

AF METTE FREDERIKSEN, FORMAND FOR SOCIALDEMOKRATIET

Socialdemokratiet fylder 150 år. Derfor sidder du nu med et særligt jubilæumsnummer af Socialdemokraten. Hvor vi dykker ned i partiets historie. Taler med nogle af de mennesker, som har formet vores fortid. Og dem, som er i gang med at forme fremtiden.

Lige nu ser vi i regeringen fremad med fornyet styrke. For selvom vi i dette blad ser tilbage på 150 års imponerende socialdemokratisk historie, så vil vi ikke bare mindes fortiden. Vi vil også skabe fremtiden. Det ligger i vores socialdemokratiske DNA. Vores historie skal være en rettesnor for os fremad. Give os en horisont at spejle efter. Og være en inspiration for de svar, vi giver på fremtidens udfordringer.

Danmark står i dag et bedre sted, end vi turde håbe på for halvandet år siden. Med en sund økonomi. Høj beskæftigelse. Og er der noget, vi som samfund har lært det seneste halvandet år, så er det dette: At når vi kan bekæmpe en global pandemi – fordi vi besluttede os for det, fordi vi stod sammen – så tænk på alt det andet, vi også kan.

DANMARK KAN MERE.

Lige nu har vi de bedste forudsætninger for at gøre Danmark endnu stærkere. Det er tid til at gemme automatreaktionerne væk og i stedet finde handlekraften til at løse de problemer, som alt for længe har været uløste.

Vi må aldrig miste troen på, at alle unge kan få en uddannelse eller et arbejde. At vi kan skabe udvikling både på landet og i byerne. At vi kan bygge et mere retfærdigt samfund med reelt lige muligheder. At vi kan løse integrationsudfordringerne. At vi kan skabe den grønne omstilling, der skal til for at passe på vores klima.

Der er nogle, der påstår, at politik ikke betyder noget. Vi har vist, at de tager fejl. Socialdemokratiet er netop historien om, at vi sammen kan skabe store forandringer. Ikke fra den ene dag til den anden. Ikke altid så hurtigt, som vi kunne ønske os. Men skridt for skridt i den rigtige retning.

Bare de seneste to år har vi taget vigtige skridt. Vi har forbedret vilkårene for udsatte børn. Styrket den nære velfærd i kommunerne. Sikret en værdig tilbagetrækning for Arne. Vedtaget en klimalov med ambitiøse mål. Sikret et Danmark i bedre balance med blandt andet nærpolitistationer, infrastruktur, skattecentre og uddannelser uden for de store byer. Og vi har fastholdt en stram udlændingepolitik, der er forudsætningen for, at det kan lade sig gøre.

Bladet her er bygget op om ni temaer, der alle har spillet en vigtig rolle i Socialdemokratiets historie: Det samarbejdende folkestyre, Velfærdssamfund, Lokalsamfund, Børnenes beskytter, Internationalisme, Værdigt arbejdsliv, Kultur, Grøn fremtid og Ligestilling.

Det er alle temaer, som stadig står klart i Socialdemokratiet den dag i dag.

Rigtig god læselyst. 🌸



Mette Frederiksen
Formand for Socialdemokratiet



I anledning af Socialdemokratiets jubilæum udkommer i oktober bogen: "De rejste sig trodsigt i vrimlen". Her har bogens hovedredaktør, Dan Jørgensen, bedt en række af nutidens markante socialdemokrater portrættere prominente partifæller, som har inspireret dem. Hvem var de? Hvilke aftryk satte de? Hvad kan vi lære af dem i dag? Her bringes en forkortet version af Dan Jørgensen eget kapitel om Socialdemokratiets stifter.



AF DAN JØRGENSEN

Historien om Socialdemokratiets første år er dramatisk. Det er en fortælling om politispioner og justitsmord, om danske soldater, der med trukne sabler nedkæmpede et arbejderoprør i København. En beretning om magt og afmagt. Kampe og nederlag. Helte og forrædere. Hovedpersonen er en idealistisk og modig ung mand ved navn Louis Albert Francois Pio.

Vi starter historien på et landsted nord for København; det smukke, senklassicistiske Ordruphøj. Her havde Pio residens i sommeren 1871. Ikke fordi han var rig eller af adelig slægt, men fordi han var ansat som huslærer af enkefru Polly Berling for dennes to sønner på 12 og 14 år. Dagene gik med undervisning og selskabelighed; stileøvelser med drenge og krocket i parken med de fine damer, der frekventerede familien. Nætterne derimod gik med en noget anden aktivitet. Pio levede nemlig et dobbeltliv. I al hemmelighed var den unge mand i gang med at forberede en overtagelse af magten i Danmark.

"MED LOVEN – ELLER UDEN DEN"

I Frankrig havde arbejderne i foråret 1871 taget magten i Paris og dannet Pariserkommunen – et socialistisk fællesskab med lovbestemte forbedringer af vilkårene for arbejderne, demokratiske valg og fuld pressefrihed. Noget lignende ønskede Pio sig i Danmark, og han havde en plan: først agitation – senere organisation.

Således satte han i værk. Først skulle arbejderne oplyses og opildnes. Derfor gik mange af de lyse majnætter det år på Ordruphøj med at læse og skrive. På boglisten var værker af den tyske socialist Ferdinand Lassalle og selvfølgelig Karl Marx og Friedrich Engels.

Den 21. maj udkom det første af to små skrifter, som han kaldte *Socialistiske Blade*. Selvsamme dag rykkede den franske hær ind i Paris for med blodig voldsomhed at slå arbejderoprøret ned. Ca. 30.000 mænd, kvinder og børn døde, og mere end det dobbelte blev fængslet eller deporteret.

Herhjemme begræd og kritiserede Pio det skete og vidste, at det ikke gjorde



hans eget projekt mindre kontroversielt eller farligt. Den danske statsmagt stod i ledtog med borgerskabet, som bestemt ikke ønskede forandringer, og som i de måneder frygtede et oprør fra arbejderklassen mere end noget andet. Derfor forblev Pios projekt hemmeligt, og derfor udkom hans skrifter under pseudonymet "En Arbejder".

Den første publikation havde undertitlen "Socialismen og dens forhold til historien". Det var en kort tekst på kun 12 sider, men den fik enorm opmærksomhed og stor opbakning blandt arbejderne i Danmark. Endelig var der en, der satte ord på deres trængsler. Forholdene for de mange arbejdere i de større byer i Danmark var præget af stor fattigdom og elendighed. Størstedelen af familierne boede tæt i etværelseslejligheder rundt omkring i byernes slumkvarterer. De sanitære forhold var elendige, og sygdom var derfor udbredt. Mange drak, og arbejdsløsheden var stor. De, der var heldige nok at have arbejde, knoklede hårdt og længe til en ringe betaling. Ikke underligt,



LOUIS PIO – FOLKEHELT ELLER FORRÆDER?

Erik Henningsens maleri fra 1899 af en unavngiven agitator på Københavns Fælled.

Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

at Pios ord vakte resonans hos arbejderne.

Lige så stor entusiasmen var i fabriks-hallerne og på byggepladserne, lige så stor var bekymringen imidlertid på de bonede gulve. Specielt en sætning fra Pios hånd gjorde magthaverne nervøse, fordi Pio her stålsat fastslog, at arbejderne skulle have deres kår forbedret ”med loven – eller uden den!” ”Uden loven” ... hvad betød det? Var man på vej mod en væbnet revolution? Hurtigt fandt politiet frem til Pios identitet, og han blev sat under politiovervågning. Fra da af skyede myndighederne ikke mange midler for at obstruere hans arbejde.

En af de forhindringer, der blev lagt i vejen for Pio, skulle imidlertid vise sig at bringe held i uheld. Politiet havde presset det forlag, der udgav Pios publikationer, til at stoppe samarbejdet med den unge socialist. Nu var gode råd dyre. Men skæbnen ville, at Pios fætter, Harald Brix, netop var gået fallit med en musik- og boghandel. Brix sympatiserede med Pios projekt og var klar til at slå sig på en ny gebet. Hvorfor ikke bladudgiver? Og havde

Brix ikke også en ven ved navn Poul Geleff, som var tidligere redaktør? Kunne han overtales til at være med på projektet? Sådan blev det. Og dermed var en af de mest betydningsfulde trier i dansk politiks historie født.

DEN INTERNATIONALE ARBEJDERFORENING FOR DANMARK

De tre var et formidabelt, lille hold. De begyndte at udgive ugebladet *Socialisten*, som hurtigt fik tusindvis af abonnenter. Nu var tiden inde til at tage næste skridt; arbejderne skulle organiseres. Ikke blot som en dansk arbejderbevægelse, men som en del af et grænseløst internationalt broderskab. Et brev blev sendt af sted til Karl Marx i London, og snart var man klar til at danne en dansk afdeling af *International Working Men's Association* (eller *Internationale*, som organisationen kaldtes på dansk).

Det stiftende møde fandt sted den 15. oktober 1871 på Tømmerkroen i Adelgade i København. Forud for mødet havde Pio i *Socialisten* opremset en række klare

politiske mål: bedre rettigheder for arbejderne, indførelse af en normalarbejdstid, forbud mod søndagsarbejde og stop for børnearbejde m.m.

Mødet gik glat. *Den internationale arbejderforening for Danmark* var nu en realitet. En prominent person var dog fraværende, nemlig Pio selv. Han var stadig anonym for offentligheden og frygtede, at politiet ville være overordentligt interesseret i denne begivenhed. Med rette. Således lykkedes det mindst en håndfuld politiagenter at infiltrere mødet klædt ud som arbejdere.

Paradoksalt nok er politiagenternes rapporter nogle af de bedste kilder, vi i dag har om partiets første tid. For eksempel er hierarkiet og arbejdsdelingen i det nye parti nøje beskrevet. Pio var den ubestridte leder. Brix havde styr på det praktiske og fungerede som en form for partisekretær, imens Geleff var kasserer og rejseagitator med ansvar for at rejse rundt i landet og tale partiets sag.



MÅLET ER FULDT!

I slutningen af foråret 1872 besluttede Pio at afholde et stort friluftsmøde i København. Et par måneder forinden var han trådt ud af skyggerne og havde offentligt ladet sig formelt vælge som leder af partiet. Så det var i eget navn og med åben pande, at han i *Socialisten* lod optrykke en invitation til fællesmøde på Nørre Fælled søndag den 5. maj ledsaget af følgende besked til borgerskabet: "I de fattiges udsugere! Jer vil vi endnu engang tilråbe [...]: vogt jer nu, målet er fuldt! Lad der ikke komme en eneste dråbe til, eller – det flyder over".

Regeringen var i syv sind. Kunne dette føre til oprør? Måske endda en revolution? Man tog ingen chancer. Dagen før mødet bekendtgjordes et politiforbud mod mødet, og Pio, Brix og Geleff blev anholdt.

Det stoppede ikke arbejderne. Tusindvis af arbejdere trodsede forbuddet og samledes på fælleden. Folk var oprørte over deres ledes fængslinger, men det var en fredelig demonstration. Indtil myndighederne gik til angreb. Politiet lod kniplerne tale, og en deling garderhusarer masede sig på deres heste igennem folkemængden, imens de tævede løs på folk med den brede side af deres sabler. Arbejderne svarede igen med knytnæver og stenkast og ved at kaste snustobak(!) i øjnene på de uniformerede. Ingen mistede livet, men mange blev såret i det, der senere er blevet kaldt Slaget på Fælleden.

JUSTITSMORD OG FORBEDRINGSHUS

For Pio, Brix og Geleff var mareridtet først lige begyndt. Anklagerne lød på, at de tre med magt ønskede at omstyrte samfundsordenen.

Alt, de tre havde skrevet og sagt, blev endevendt. Kunne det tolkes som opfordringer til vold? Var de i gang med at planlægge en revolution? Pios berømte slagord "med loven – eller uden den!" kom sammen med lignende indicier til at danne baggrund for dommen. Dette til trods for at der ikke fandtes nogle konkrete beviser imod de tre. På intet tidspunkt havde de opfordret til vold, endsige skaffet sig våben, planlagt eller gennemført voldelig fremfærd. Alt dette betød dog intet. Dommen lød på fem år til Pio og tre år til Brix og Geleff med straffearbejde i Vridsløselille Forbedringshus.

At være fange i Vridsløselille på det tidspunkt var forfærdeligt. Fangerne

sad alene i små kummerlige celler og udførte ensidigt tvangsarbejde fra klokken 5 om morgenen til klokken 20 om aftenen. Kosten var usmagelig og uden megen næring. Værst var dog isolationen. Fangerne havde stort set ingen kontakt til andre mennesker. På de sjældne gårdture fik fangerne hætte over hovedet, så de ikke kunne genkende hinanden. I dag kaldes en sådan behandling for sensorisk deprivation og betragtes som en form for tortur. Og den satte sine spor.

Efter næsten tre år var Pio, Brix og



Portræt af Louis Pio fra 1880'erne.
Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Geleff knækkede mænd. De havde angstneuroser og led derudover af diverse fysiske men. Værst stod det til med Pio. Han havde tabt ti tænder og var nu døden nær af tuberkulose. Det gjorde regeringen nervøs. Den ville ikke risikere at gøre en martyr ud af ham. Derfor blev de benådet.

FOLKEHELT ELLER FORRÆDER?

Nu på fri fod blev Pio og hans to tro væbnere fejret som folkehelte. Et optog med 20.000-25.000 mennesker marcherede med faner og musik i det indre København til deres ære.

Partiet, de havde skabt, var blev tvangsopløst og forbudt ved lov, men organisationen var reelt kørt videre i form af en

socialdemokratisk centralkomite for fagforeningerne. Her blev Pio hurtigt sat ind som formand. Ligesom han blev redaktør på arbejderbevægelsens avis, som nu hed *Socialdemokraten*.

Den sidste betydningsfulde ting, Pio nåede at stå i spidsen for som leder af partiet, var afholdelsen af den stiftende kongres for Det Socialdemokratiske Arbejderparti i forsamlingshuset Gimle på Frederiksberg i København i juni 1876. Her vedtog forsamlingen partiets første principprogram. Herfra gik det ned ad bakke for Pio. Problemerne tårnede sig op. Politiet var konstant over ham og truede gentagne gange med at fængsle ham og hans venner. I august gjorde de alvor af det og fængslede Brix for majestætsforræmelse. Dommen lød på fire år. En forfærdelig straf, der endte med at taget livet af Brix.

Samtidig var *Socialdemokraten* havnet i store økonomiske problemer, som Pio hæftede for. Det udnyttede magthaverne. Med en blanding af trusler og løfter lykkedes det dem at få ham til at emigrere til Amerika. Af frygt for bankerot og fængsel, hvis han blev i Danmark, tog han imod en stor sum penge og rejste sammen med en lille gruppe københavnske arbejdere til Kansas for at starte en socialistisk landbrugskoloni.

Pio døde den 27. juni 1894 i en alder af 52 år. Mange fædede i årene efter flugten til Amerika en hård dom over Pio. Han blev kaldt både kujon og forræder af folk, der tidligere havde tilbudt ham.

Eftertiden har dog været Pio mere nådig. Agtelsen for de kampe, han tog, og forståelsen for den udvej, han valgte, har vokset sig større. I forbindelse med Socialdemokratiets 50-årsfødselsdag i 1921 blev Pios aske bragt hjem og begravet på Vestre Kirkegaard i København med hyldestaler fra blandt andre Thorvald Stauning. Hermed havde den endelige oprejsning fundet sted. Efter min mening fortjent. Pio var ikke blot den første, han er også en af de største ledere, Socialdemokratiet har haft. Hans flid, udsyn, idealisme og ikke mindst mod bør stadig stå som inspiration for os alle. Nok nåede han ikke at skabe samme konkrete politiske resultater, som mange af de andre prominente skikkelser gjorde efter ham. Men han lagde grundstenene for dem alle. Og han gjorde det med større personlige omkostninger end nogen andre. 🍷

SOCIALDEMOKRATISKE FORMÆND OG STATSMINISTRE 1871-2021



Louis Pio
(1841-1894)

Formand 1871-1872 & 1875-1877



Carl Würtz
(1832-ukendt)

Formand 1872-1873



Ernst Wilhelm Klein
(1830-ukendt)

Formand 1873-1874



Chresten Hørdum
(1846-1911)

Formand 1877 og 1880-1882



Adolph Charles Meyer
(1858-1938)

Formand 1878



Saxo W. Wiegell
(1843-1909)

Formand 1878-1879



Peter Knudsen
(1848-1910)

Formand 1882-1910



Thorvald Stauning
(1873-1942)

Formand 1910-1939
Statsminister 1924-1926 & 1929-1942



Alsing Andersen
(1893-1962)

Formand 1941-1945



Vilhelm Buhl
(1881-1954)

Statsminister 1942 & 1945



Hans Hedtoft
(1903-1955)

Formand 1939-1941 & 1945-1955
Statsminister 1947-1950 & 1953-1955



Hans Christian Hansen
(1906-1960)

Formand 1955-1960
Statsminister 1955-1960



Viggo Kampmann
(1910-1976)

Formand 1960-1962
Statsminister 1960-1962



Jens Otto Krag
(1914-1978)

Formand 1962-1972
Statsminister 1962-1968 & 1971-1972



Anker Jørgensen
(1922-2016)

Formand 1973-1987
Statsminister 1972-1973 & 1975-1982



Svend Auken
(1943-2009)

Formand 1987-1992



Poul Nyrup Rasmussen
(1943-)

Formand 1992-2002
Statsminister 1993-2001



Mogens Lykketoft
(1946-)

Formand 2002-2005



Helle Thorning-Schmidt
(1966-)

Formand 2005-2015
Statsminister 2011-2015



Mette Frederiksen
(1977-)

Formand 2015-
Statsminister 2019-

VIGTIGSTE SOCIALDEMOKRATISKE ÅRSTAL

- 1871:** Socialdemokratiet stiftes under navnet "Den Internationale Arbejderforening for Danmark".
- 1872:** Slaget på Fælled. Pio, Brix og Geleff fængsles.
- 1878:** Partiet reorganiseres som "Socialdemokratisk Forbund".
- 1884:** Chresten Hørdum og Peter Holm vælges som de to første socialdemokrater til Folketinget.
- 1903:** Jens Jensen bliver som finansborgmester i København den første socialdemokratiske borgmester.
- 1916:** Thorvald Stauning indtræder som minister uden portefølje i den radikalt ledede regering.
- 1920:** Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU) stiftes.
- 1924:** Thorvald Stauning danner Danmarks første socialdemokratiske regering. Nina Bang bliver den første kvindelige minister.
- 1933:** Stauning indgår Kanslergadeforliget med Venstre for at holde hånden under landbrug og arbejdspladser under den store økonomiske krise.
- 1935:** Under parolen "Stauning eller Kaos" får Socialdemokratiet med 46,1 % af stemmerne det bedste valg nogensinde.
- 1936:** Socialdemokratiet og Radikale Venstre erobrer for første gang flertallet i Landstinget.
- 1940:** Danmark bliver besat. Stauning danner en samlingsregering med Radikale Venstre, Venstre og Det Konservative Folkeparti.
- 1941:** Den tyske besættelsesmagt tvinger Hans Hedtoft og H.C. Hansen til at nedlægge deres hverv som henholdsvis partiformand og partisekretær.
- 1945:** Vilhelm Buhl står i spidsen for befrielsesregeringen.
- 1953:** Danmark får ny grundlov, som afskaffer Landstinget og knæsætter parlamentarismen. Hans Hedtoft bliver statsminister og indleder en 15-årig periode med uafbrudt socialdemokratisk styre.
- 1956:** Med H.C. Hansen som statsminister og Viggo Kampmann som finansminister vedtages det at indføre folkepension. Det bliver en grundsten i den moderne velfærdsstat.
- 1960:** Socialdemokratiet går til valg med budskabet "Gør gode tider bedre" og får sit bedste valg siden anden verdenskrig. De følgende år udbygges den danske velfærdsstat markant.
- 1966:** Socialdemokratiet og SF opnår flertal i Folketinget. For første gang kan Socialdemokratiet regere uden Radikale Venstre.
- 1972:** Danmark stemmer "Ja" til at indtræde i EF. Dagen efter træder Jens Otto Krag tilbage som partiformand og statsminister. Han afløses af Anker Jørgensen.
- 1978:** Anker Jørgensen danner SV-regeringen i et forsøg på at rette op på de økonomiske problemer i kølvandet på oliekrisen. Den holder ét år.
- 1993:** Efter mere end ti års borgerligt styre kan Poul Nyrup Rasmussen atter danne en socialdemokratisk regering. Med planen "Gang i 90'erne" sættes der ind over for den massive arbejdsløshed, og der gennemføres reformer af arbejdsmarkedet.
- 2005:** Helle Thorning-Schmidt vælges som den første kvinde til formand gennem en urafstemning blandt partiets medlemmer. Hun bliver statsminister efter valget i 2011.
- 2019:** Mette Frederiksen danner efter folketingsvalget en socialdemokratisk mindretalsregering.

ALTID PÅ BØRNEBESKYTTER

Socialdemokratiet sætter børnene først. I det arbejde står vi på arven efter Peter Sabroe, hvis indsats som "Børnenes ven" ikke kun skabte konkrete forbedringer i hans samtid, men også har sat sig store spor i eftertiden.



AF ASTRID KRAG

Foto: Steen Brogaard

”Nu skal vi skrive næste kapitel i børnenes Danmarkshistorie”. Sådan sagde Mette Frederiksen i sin første nytårstale som statsminister. Hun talte om de tusindvis af børn, der bliver udsat for så massivt omsorgssvigt, at de ikke kan vokse op hos deres far og mor. Udsatte børn bliver alt for ofte til udsatte voksne.

Tidligere anbragte ender for ofte i hjemløshed, kriminalitet, uden uddannelse eller uden job. De ulige betingelser i barndommen er måske den største uretfærdighed i vores velfærdssamfund.

Ligesom tidligere vakte vores udmelding debat. Vi siger, at børnene skal sættes først. Andre politikere har talt om "familien først" og udtalt, at "børnene er forældrenes". Her er vi ganske enkelt ideologisk uenige. Børn tilhører hverken forældrene, staten eller noget som helst parti. Børn er til i deres egen ret. De tilhører sig selv. Hvis forældrene svigter barnets grundlæggende ret til tryk og omsorg, skal fællesskabet tage over. Det har vi pligt til.

Sådan har debatten ofte været, når vi har skrevet de tidligere kapitler i børnenes Danmarkshistorie. Ingen steder ser vi det tydeligere end hos Peter Sabroe, hvis utrættelige kamp for at forbedre vilkårene for de fattige, de vanrøgtede og de forældrelose børn har givet ham tilnavnet Børnenes ven.

For i det Danmark, Sabroe levede i, var det et nybrud overhovedet at tale om børns ret til en værdig og ordentlig behandling uden tugt og prygl. Hans offentlige udskamning af og anklager mod magthaverne i samfundet gjorde Sabroe til Danmarks mest omtalte, mest elskede og mest forhadte person i sin samtid.

BØRNEBESKYTTER

Peter Sabroe blev født under trange kår, og som barn måtte han samle kul på havnen til familiens komfur ved siden af sin skolegang, så der kunne komme mad på bordet. Det fortælles, at han allerede i skolealderen var smårebelsk anlagt og kunne argumentere sig ud af de tæsk, som særligt arbejderbørnene fik rigeligt af.

Sabroe var i lære som skomager, men fandt ud af, at han ville være journalist. Ikke for at formidle nyheder, men fordi han ville omskabe samfundet. Give stemme til underklassen. Til dem, som ingen stemme selv havde til at fortælle om de uhyrligheder og uretfærdigheder, de blev udsat for.

Som journalist og redaktør ved en række socialdemokratiske dagblade rejste han rundt og skrev artikler og holdt taler om den uretfærdighed, han oplevede på sin vej. Især tordnede han mod uret begået mod børn. Mod prygl i skolerne. Mod kummerlige og nedværdigende forhold på børnehjem og opdragelsesanstalter. Og mod fortrukne forældres vanrøgt af deres børn.

LILLE ELLEN FRA HEBRON

Navnlig Pigeheimmet Hebron og dets missionske forstanderinde, fru Bransholm, også kaldet den grå heks, kom en tur i den sabroeske vridemaskine.

Ved hjælp af vidnesbyrd fra pigerne og naboer afdækkede Sabroe i flere artikler,

"Sabroes gerning var præstens. Alt det, præsterne skulle have gjort til værn om de små og forurettede, det gjorde Sabroe. Man kan strides, om han sejrede i live, men ingen kan benægte, at han sejrede i døden. Stod der i dag en mand frem og forfægtede synspunkter, som hans modstandere i sin tid gjorde sig til talsmand for, ville vedkommende stå alene, rent bortset fra at en sådan person næppe kunne findes. Større sejr kan ikke vindes".

FRA JEPPE AAKJÆRS MINDETALE OM SABROE



hvordan fru Bransholm sultede, piskede og indespærrede pigerne. De blev f.eks. afstraffet med ris med stikkelsbærgrene og indespærring i en mørk arrest i op til 6 dage, hvis de ved et uheld ødelagde porcelænet eller forsøgte at stikke af.

Pigerne blev sendt i marken til kartoffeloptagning med bare ben og fødder. Også hvis de var syge. Som pigen Monica, der var så syg og grædende bad om at blive fritaget, men alligevel blev sendt i marken. "Skaberi" lød det fra fru Bransholm, der også afviste at tilkalde lægen. Få dage efter døde Monica.

Og så var der lille Ellen på bare tre år, som, når hun havde tisset i sengen om natten, måtte stå nede i gården med lagenet holdt op i udstrakte arme, til det blev tørt. Hun fik lussinger, når hun ikke kunne spise sin mad hurtigt nok. Og kastede hun maden op, skulle hun spise den igen.

Disse og mange flere pigeskæbner fik Sabroe frem i lyset, så magthaverne ikke kunne lukke øjnene for de uhyrligheder,



PETER SABROE

Født 23. januar 1867 i Gødvad ved Silkeborg.

Gik i lære som skomager, men blev senere journalist og redaktør.

Ansæt ved Randers Folkeblad, Demokraten i Aarhus, Kolding Socialdemokrat og Social-Demokraten i København.

Medlem af Aarhus Byråd 1900-1908.

Medlem af Folketinget 1901-1913.

Omkom ved en togulykke ved Bramminge 26. juni 1913.

der blev begået på pighjemmet. Og justitsminister P.A. Alberti måtte nedsætte en undersøgelseskommission. Det endte med, at fru Bransholm blev afsat som forstanderinde, dog med en pension på 600 kr.

FORBUD MOD BØRN PÅ FABRIKKER

En vigtig del af historien om Sabroes bedrifter og evne til at sætte dagsorden var hans talegaver. Han var en formidabel taler, der formåede at tryllebinde og begejstre store forsamlinger. Han kunne røre mennesker. Og formåede således med sin politiske indignation over den sociale uretfærdighed, han så, at vinde de mange tilhørere over på sin side.

I 1901 blev Sabroe valgt til Folketinget. Her kunne han fra Folketingets talerstol fortsætte sine lange og passionerede taler til fordel for samfundets svageste. Og det gjorde han.

Allerede i sin levetid satte han store aftryk. Som følge af Sabroes afsløringer af skandaler på børnehjem og opdragelsesanstalter fik Danmark i 1905 sin første børnelov. Med loven indførtes blandt andet et værgeråd, der skulle gribe ind, når børn led overlast.

Børneloven stoppede dog ikke skandalerne. I 1910 blev han medlem af Børnekommissionen, der blev nedsat som følge af de mange flere sager, han havde taget op, om elendige og kummerlige forhold på opdragelsesanstalter og forsorgshjem og prygl i skolerne.

Og i april 1913, kort før Sabroes død, blev en ny fabrikslov vedtaget. Den forbød børn under 14 år at arbejde i håndværks- og industrivirksomheder. Desuden blev det forbudt for handlende og andre erhvervsvirksomheder at ansætte børn under 12 år.

Peter Sabroe omkom i en tragisk togulykke ved Bramming nær Esbjerg den 26. juli 1913 blot 46 år gammel. Op mod 50.000 mennesker mødte op til hans begravelse for at vise ham den sidste ære. Det fortælles, at alle byens fattige og arbejdende kvinder gik i samlet flok og kastede blomster foran begravelsesop-toget.

Men Peter Sabroes vigtigste aftryk kan ikke læses i Lovtidende. Om Sabroes betydning kan det ikke siges mere rigtigt, end som Jeppe Aakjær gjorde det i sin mindetale om Sabroe.

ARVEN FRA PETER SABROE

Peter Sabroes indsats for børnene rækker derfor også langt ud over hans egen levetid. I løbet af de godt 100 år, der er gået siden Peter Sabroes alt for tidlige død, har vi heldigvis fået skrevet flere nye kapitler i Danmarkshistorien.

I 1967, præcis 100 år efter at Sabroe blev født, afskaffede man Spanskkrørs-cirkulæret og dermed læreres ret til at slå elever i skolerne. 30 år senere, i 1997, afskaffede Folketinget med et snævert flertal forældrenes revselsesret, selvom alle de borgerlige partier stemte imod. Med lovændringen blev det indskrevet i loven, at "Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling."

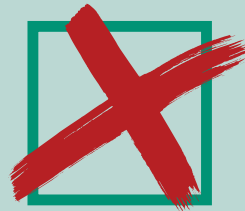
Kort efter valget i 2019 gav Mette Frederiksen en officiel undskyldning til Godhavns-drengene, som helt op i 60'erne blev udsat for nogle af de samme typer af overgreb, som pigerne på Hebron havde oplevet mange år tidligere.

Det seneste kapitel blev skrevet her i 2021. Efter Mette Frederiksens nytårstale samlede Socialdemokratiet næsten hele Folketinget om den store aftale, Børnene Først. Med udspillet sikrer vi de mest udsatte børn flere rettigheder i en ny Barnets Lov. Der skal sættes tidligere ind over for udsatte børn og unge, og der skal være mere stabilitet og mere kvalitet i anbringelserne.

For netop de børn er, ligesom på Peter Sabroes tid, nogle af de allermest udsatte. Jeg håber, at Sabroe ville være stolt af, at de udsatte børn kommer til orde og står i deres egen ret i vores politiske projekt.

I 1924, på 11-årsdagen for Sabroes tragiske død, blev der afsløret en statue af Peter Sabroe i Aarhus. På statuen står han sammen med en lille pige. Vi ved ikke, hvem hun er, men hun kunne være lille Ellen fra Hebron. Uanset hvem hun er, så minder hun os om, at der stadig er børn i Danmark, som oplever svigt fra de mennesker, der burde give dem tryghed og omsorg. Og at vi stadig har en vigtig kamp at kæmpe for at sikre alle børn en tryk barndom. 🌸

Stem for fællesskabet 16. november



Støt op om lønmodtagernes mærkesager



Velfærd til fremtiden

Politikerne skal styrke velfærden i takt med, at vi bliver flere børn og ældre.



Job og uddannelse til alle

Flere skal have arbejde og uddannelse, så vi kan løfte velfærden og den grønne omstilling.



Stop for fusk og fupfirmaer

Social dumping hører ingen steder hjemme, og vi skal styrke kontrollen, så dem, der snyder, stoppes.

Vi kan være stolte over det samfund, vi har skabt i fællesskab. Og når vi går til stemmeboksene den 16. november, skal vi huske på, at det ikke er kommet af sig selv. Vi skal blive ved med at investere i det fællesskab, som vores land bygger på. Jeg håber, I som socialdemokratiske kandidater, aktive og medlemmer vil støtte op om lønmodtagernes mærkesager.

Politikerne har et stort ansvar efter kommunal- og regionsrådsvalget den 16. november. Derfor anbefaler jeg, at du stemmer på kandidater, der støtter lønmodtagernes mærkesager.

Din stemme gør en forskel. Stem for fællesskabet.

Med venlig hilsen

Lizette Risgaard, formand
Fagbevægelsens Hovedorganisation



FAGBEVÆGELSENS
HOVEDORGANISATION

stemforfællesskabet.dk



SAMARBEJDENDE FOLKESTYRE STARTEDE SOM **BENHÅRD** **INTERESSEUDVEKSLING**



Fra Venstre statsminister Thorvald Stauning, socialminister K.K. Steincke og Venstres forhandlingsleder Oluf Krag under forhandlingerne, der førte til Kanslergadeforliget i 1933.

Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Kanslergadeforliget viste, at demokratiet er i stand til at handle og skabe resultater midt i en dyb krise. Men forliget var også benhård interesseudveksling, og det store gennembrud for det samarbejdende folkestyre kom først efter Anden Verdenskrig, fortæller historiker Niels Wium Olesen.

L angt ud på natten ser det ud til, at forhandlingerne vil bryde sammen. I timevis har den socialdemokratiske statsminister, Thorvald Stauning, og den radikale justitsminister, Zahle, forhandlet med det store oppositionsparti, Venstre, om et stort forlig, der skal skærme arbejdere og bønder mod den verdensomspændende økonomiske krise.

Venstres forhandlingsleder, Oluf Krag, skal allerede være ved at tage sit overtøj på, da Stauning spørger, om man dog ikke i det mindste kan drikke et glas whisky sammen, inden man skilles.

Stauning har faktisk slet ikke nogen whisky i stuen. Han må derfor sende sin samlever, Augusta Erichsen, i kælderen efter en flaske. Da man skilles kort tid efter, er de tre partier blevet enige om det mest omfattende kriseforlig i Danmarks-historien.

Dagen derpå, den 31. januar 1933, er de danske aviser præget af to historier. Den ene er nyheden om det store forlig. Den anden er, at Adolf Hitler er blevet udnævnt til tysk rigskansler, efter at det ikke er lykkedes de demokratiske partier at finde en løsning på Tysklands store økonomiske og politiske problemer.

Netop sammentræffet i de to begivenheder har i eftertiden omgærdet Kanslergadeforliget med et næsten mytisk skær. En fortælling om, at mens krisen ude i Europa førte til splittelse og diktatur, så løste vi i Danmark problemerne i fællesskab over et glas whisky hjemme hos statsministeren.

Kanslergadeforliget skærmede dermed ikke bare de danske arbejdere og bønder mod de værste konsekvenser af den økonomiske verdenskrise. Det viste også, at demokratiet kan være handlekraftigt under en krise, og understøttede dermed den brede befolkning opbakning til en styreform, som i mange andre europæiske lande bukkede under til fordel for ønsket om "den stærke mand", som kunne tage effektivt fat om tiden store problemer.

KRISE OG MASSEARBEJDSLØSHED

Helt så rosenrødt var det dog ikke i samtiden, fortæller Niels Wium Olesen. Han er lektor i historie ved Aarhus Universitet og har beskæftiget sig indgående med den politiske udvikling i Danmark i mellemkrigsårene.

– Kanslergadeforliget var ikke en stor, demokratisk forbrødring mellem Socialdemokratiet og Venstre. Det var en behård



Arbejdsløse på Grønttorvet i København 25. februar 1932.
Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Kanslergadeforliget

- De gældende overenskomster forlænges ved lov, så en storkonflikt på arbejdsmarkedet undgås.
- Der igangsættes offentligt byggeri af blandt andet boliger og veje for at skabe flere arbejdspladser.
- Kronen devalueres i forhold til det engelske pund. Dermed bliver det billigere for englænderne at købe danske landbrugsprodukter.
- Landbruget får desuden støtte i form af blandt andet lavere ejendomsskatter og gældssanering.
- Endelig lover Venstre ikke at stemme imod regeringens forslag til en socialreform, som dermed kan vedtages i både Folketinget og Landstinget.

udveksling af interesser. Venstre går først og fremmest med i forliget, fordi man får løst nogle af sine egne problemer. Men forliget betyder ikke, at Venstre anerkender Socialdemokratiets grundlæggende ret til at regere landet. Venstre mener stadig at have den naturlige forsterket til at regere landet, og man har ikke anerkendt Socialdemokratiets interesser som legitime samfundsinteresser.

Baggrunden for Kanslergadeforliget skal findes i den store økonomiske krise, der præger begyndelsen af 30'erne. I 1929 kollapser børshandlen på Wall Street i New York. Det udvikler sig over de næste

år til en verdensomspændende økonomisk krise og fører til stor arbejdsløshed i mange europæiske lande.

– Det er en meget spændt situation. Både økonomisk og politisk. Danmark var en lille åben økonomi, som var afhængig af, at landbruget eksporterede smør og bacon til især England, og at vi til gengæld importerede kul og jern til industrien. Danmark bliver derfor meget hårdt ramt, da andre lande begynder at indføre handelsbegrænsninger, så den internationale handel falder drastisk, forklarer Niels Wium Olesen.

Samtidig sker der store forandringer af Danmark, hvor Socialdemokratiet i 1929 har dannet regering med Thorvald Stauning som statsminister.

– Magten er svinget fra land til by, fra landbrug til industrialisering. På det her tidspunkt er der en meget snæver sammenhæng mellem, hvor folk arbejder, og hvad de stemmer. Så skiftet fra land til by indebærer også et skifte fra Venstre til Socialdemokratiet som det største parti, forklarer han.

Stauning-regeringen forsøger i begyndelsen af 1930'erne at dæmme op for krisen med en række indgreb, som betyder en stærkere statslig styring af økonomien. Det møder dog ideologisk modstand fra både Venstre og Konservative, som stadig tror på de frie markeds kræfter.

– Venstre og Konservative frygter, at det er vejen til den skinbarlige socialismen. Venstre frygter også, at Socialdemokratiet vil bruge den statslige styring til at fremskynde en industrialisering af Danmark på bekostning af landbruget. Det vil jo betyde flere arbejdere – og dermed også flere socialdemokrater! Men samtidig har Venstre heller ikke noget klart alternativ til den socialdemokratiske krisepolitik.



DEMOKRATI I KRISE

Krisen er ikke kun økonomisk. Den får også store konsekvenser for det endnu unge demokrati i mange lande. Især de steder, hvor det ikke lykkes de demokratiske politikere at finde sammen om løsninger. I Central- og Sydeuropa overgår magten til autoritære eller totalitære ledere, der lover handlekraft og effektive løsninger på krisen.

– Demokratiet har slet ikke vundet den hævd, det har i dag. Der er stærke strømninger i det øvrige samfund, som ser det parlamentariske demokrati som noget midlertidigt. Som noget, vi kun har, så længe det virker. Men at den dag det svigter, så må vi have noget andet. Man kan i 30'erne sagtens være en del af "det gode selskab" og samtidig være kritisk over for demokratiet, fortæller Niels Wium Olesen.

Også i Danmark sætter flere spørgsmålstejn ved demokratiet.

– Selv i Venstre, som ellers har været pioner i demokratiseringen af Danmark, begynder man at spørge sig selv, om demokratiet nu også er den rigtige løsning. Både Socialdemokratiet og De Radikale er demokrater helt ind til benet. Men det er selvfølgelig også nemmere at være demokrat, når man har flertallet.

Samtidig begynder de politiske yderfløje at røre på sig. Kommunisterne, som i 1932 er kommet i Folketinget med to mandater, forsøger at hverve medlemmer blandt de mange arbejdsløse. Og på landet mobiliserer bevægelsen Landbrugernes Sammenslutning (LS) blandt utilfredse landmænd, som ser med stor skepsis på samfundsudviklingen. Bevægelsen har tydelige fascistiske træk og bliver senere

til et politisk parti, Bondepartiet, som udfordrer Venstre på landet.

KRISEFORLIG EFTER LANGE FORHANDLINGER

I begyndelsen af 1933 forværres krisen. Samtidig trækker det op til storkonflikt på arbejdsmarkedet, da arbejdsgiverne kræver en lønnedgang på 20 procent og varsler lockout af store dele af arbejdsstyrken i byerne. Det haster derfor med at finde en løsning, der kan afhjælpe krisen både i byerne og på landet. Men her bliver regeringen afhængig af de borgerlige partier.

Socialdemokratiet og De Radikale har ganske vist flertal i Folketinget. Men i Rigsdagens andet kammer, Landstinget, sidder Venstre og Konservative endnu i 1933 på flertallet. Derfor må et af de borgerlige partier være med – eller i hvert fald ikke stemme imod – hvis regeringen skal have sin politik igennem.

Der er stadig ondt blod mellem Venstre og Konservative, efter at Konservative i 1929 har væltet Venstre-regeringen. Regeringen formår at spille Venstre og Konservative ud mod hinanden. På den måde lykkes det faktisk at komme igennem med flere initiativer for at dæmpe krisen. Men i begyndelsen af 1933 står det altså klart, at det ikke er nok.

Stauning-regeringen indleder derfor forhandlinger med de borgerlige partier om et nyt kriseforlig. Det bliver først og fremmest Venstre, fordi det netop er landbrugets problemer, der er hårdt pressede. De afsluttende forhandlinger føres i Staunings hjem i Kanslergade på Østerbro i København, hvor Stauning og justitsminister Zahle forhandler med en Venstre-delegation under ledelse af Oluf Krag.

Og det er altså her, at det efter en whiskysjus lykkes at få forhandlingerne tilbage på sporet og sikre et omfattende kriseforlig. Ud over en række konkrete tiltag for at afbøde krisen i byerne og på landet betyder forliget også, at Venstre lover ikke at stemme imod socialminister K.K. Steinckes store socialreform. Reformen indfører en række grundlæggende nye rettigheder i sociallovgivningen og er siden blevet set som et vigtigt skridt i opbygningen af det moderne velfærdssamfund.

HAR OFRET PRINCIPPER – MEN REDDET LANDET

Det er bestemt ikke alle dele af samfundet, som tager lige pænt imod forliget.

Stauning ved sit arbejdsbord i hjemmet i Kanslergade.

Foto: Alfred Müller, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.



Konservative er ikke med i forliget og raser især over indgrebet på arbejdsmarkedet, hvor arbejdsgivernes krav om en massiv lønnedgang bliver tilsidesat. Og fra både LS og kommunisterne lyder der massiv kritik af forliget. Kommunisterne beskylder Socialdemokratiet for at have forrådt arbejderklassen ved at indgå forlig med "Klassefjenderne" i Venstre.

– Stauning siger selv, at "vi har givet køb på nogle principper, men vi har reddet landet". Han ved godt, at der er masser, som kommunisterne kan tage fat i. Men omvendt er det klart, at han her ikke taler primært som Socialdemokratiets formand, men som hele landets statsminister, fortæller Niels Wium Olesen.

Det er især devalueringen af kronen, som gør ondt i arbejderkredse, fordi den gør importerede varer dyrere og dermed udhuler lønningerne. Omvendt har man ved at gribe ind i konflikten på arbejdsmarkedet afværget kravet fra arbejdsgiverne om en langt større lønnedgang på 20 procent.

KOMMUNISTER FIK IKKE ET BEN TIL JORDEN

Trods den vedvarende kritik fra kommunisterne lykkes det ikke at gøre indhug i de socialdemokratiske rækker. Tværtimod får Socialdemokratiet to år senere med 46,1 % af stemmerne sit bedste valg nogensinde under parolen "Stauning eller kaos".

– Den danske arbejder kunne jo se, at krisepolitikken faktisk hjalp på den danske økonomi. Danmark kommer igennem 30'ernes krise mere nådigt end de fleste andre lande både økonomisk og politisk, forklarer Niels Wium Olesen. Dermed skriver Socialdemokratiet selv forliget ind i en større fortælling om sine mange resultater:

– Socialdemokratiet fortæller en historie om, at partiet siden 1890'erne ved organisationsopbygning, disciplin og sammenhold har opnået helt ufattelige fremskridt. Den historie fortæller Socialdemokratiet meget professionelt med moderne kommunikationsmidler som film, der vises i fagforeninger. Derfor får kommunisterne aldrig for alvor et ben til jorden. Den danske arbejder er ikke revolutionær bortset fra et meget lille mindretal.

DET SAMARBEJDEnde FOLKESTYRE

Selvom Kanslergadeforliget ikke med et slag bliver et gennembrud for forestillingen om "det samarbejdende folkestyre",



AUGUSTA ERICHSEN BERETTER OM, HVORDAN HUN HENTEDE EN FLASKE WHISKY I KÆLDEREN, KORT INDEN FORHANDLERNE ENEDES OM KANSLERGADEFORLIGET

"Jeg vidste, at der stod en flaske dybt nede i kælderen, men jeg var – rent ud sagt – dødsensangst for at gå derned, for det vrimlede med rotter, og det var buldermørkt. Alligevel tog jeg min housecoat på, begyndte at stige ned ad den stejle køkkentrappe og famlede mig senere vej over gården og ned i kælderen.

Jeg fandt flasken, slap fri af rotterne og løb med hjertet hamrende i livet op ad trapperne med whiskyen.

Helt forskrækket stirrede jeg på flasken oppe i køkkenet. Den var snavset og ækel af kælderenes støv og fugt. I en fart fik jeg hele indholdet hældt over på en krystalkaraffel, tog en kjole på og gik ind i stuen med den længe ventede whisky.

Så gik jeg igen i seng, men det varede ikke så forfærdelig længe, før Th. [Stauning, red.] atter bankede på døren. – Nu kan du godt stå op og drikke et glas med mig, sagde han. – De er gået alle sammen, og det er det største forlig, jeg har været med til ... jeg er lykkelig nu!"

Kilde: danmarkshistorien.dk

så lægger forliget alligevel nogle spor ud, som bliver vigtige for eftertiden. – Der kommer en forligskultur, som viser sig at virke ganske hensigtsmæssigt for de fleste stærkere politiske kræfter i Danmark. Men vi skal faktisk nogle år længere frem for at finde det afgørende gennembrud, mener Niels Wium Olesen.

Efter den tyske besættelse af Danmark i 1940 skal samarbejdet mellem de demokratiske partier igen stå sin prøve. Stauning danner en samlingsregering med De Radikale, Venstre og Konservative. Selvom Socialdemokratiet og De Radikale, i modsætning til i 1933, nu også har flertal i Landstinget, så ønsker Stauning de demokratiske partier med om bord, så man kan optræde som en samlet front over for besættelsesmagten.

– Især Venstre tager sig meget dyrt betalt for samarbejdet. De stiller blandt andet krav om, at flere af de sociale reformer fra 1930'erne skal rulleres tilbage. Det er igen behård interessevaretagelse. Venstre spiller meget hårdt spil, og en Venstre-mand truer faktisk med, at Socialdemokratiet kan få Hitler i stedet, hvis ikke de går med på Venstres krav.

Men i 1941 sker der en ændring. Her opnåede Socialdemokratiet ifølge Niels Wium Olesen det, man ikke opnåede med Kanslergadeforliget:

– I januar 1941 kræver tyskerne Stauning afsat, men det lykkes Socialdemokratiet og fagbevægelsen at afvise kravet. Det skaber faktisk en erkendelse i Venstre af, at det er farligt for hele landet, også for dem selv, hvis de spiller for højt spil. Derfor kommer man frem til, at man er nødt til at anerkende Socialdemokratiets legitime interesser, for ellers kan alt bryde sammen.

Ligesom med Kanslergadeforliget viser også samarbejdsregeringen resultater. Da krigen slutter i 1945, er Danmark et af de lande, der er kommet bedst igennem krigen. Man har undgået en nazistisk regering som i Norge, og det er stort set det samme politiske system og de samme politikere som før krigen, der i 1945 kan indtage de centrale poster.

– Så det er faktisk samlingsregeringen under krigen, der er arven, som lever videre til forestillingen om det samarbejdende folkestyre, der vokser frem i efterkrigstiden. Den første store manifestation er den nye grundlov i 1953, hvor man afskaffer Landstinget og indskriver parlamentarismen. 🌸

SOCIALDEMOKRATISKE VALGPLAKATER

Socialdemokratiet har gennem årene præsteret både flotte og humoristiske valgplakater. I anledning af jubilæet har vi her samlet en håndfuld af de bedste plakater fra 1920'erne og årtierne fremover.



Folketingsvalg, 1935



Landstingsvalg, 1932, tegnet af Oluf Nielsen



Kommunalvalg, 1950

Folkeafstemning om valgets alder, 1978, tegnet af Ib Spang Olsen



Kommunalvalg, 1946



Folketingsvalg, 1947



Landstingsvalg, 1928, tegnet af Oluf Nielsen



Folketingsvalg, 1960



Landstingsvalg, 1947



Folketingsvalg, 1947



Folketingsvalg, 2019

ARBEJDERBEVÆGELSEN HAR SIDEN GRUNDLÆGGELSEN I 1871 VÆRET AFGØRENDE FOR AT UDVIKLE DET DANSKE SAMFUND OG DEMOKRATI

Arbejdere demonstrerer for 8-timers arbejdsdag.
Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.



AF LIZETTE RISGAARD

Som bevægelsen voksede, blev den udskilt i flere separate grene, hvoraf Socialdemokratiet og fagbevægelsen var de væsentligste. Siden da har vi været "hver for sig, men sammen" – med de samme værdier som udgangspunkt og de samme mål for øje. Værdierne frihed, lighed og solidaritet. Målet om et godt liv for arbejderne og et lige og retfærdigt samfund.

Det lyder lidt abstrakt, men det har betydet meget konkrete forbedringer af

danskernes hverdag. Tænk sig, i 1870'erne var den typiske arbejdstid for en industriarbejder fra 6 morgen til 7 aften – og for mange endnu længere. Arbejdsugen nåede hurtigt op på 78 timer! Lønnen var lav, livet kort og hårdt.

Så i starten handlede det for arbejderbevægelsen om at sikre arbejderne helt basale rettigheder. Med Septemberforliget i 1899 fik arbejderne ret til at organisere sig i fagforeninger og til at strejke. Med aftalen om 8 timers arbejdsdag i 1919 røg

arbejdstiden ned på 48 timer om ugen – et kæmpe fremskridt og i mine øjne en milepæl i arbejderbevægelsens historie.

Op gennem 1930'erne samarbejdede vi om at bekæmpe arbejdsløsheden og sikre ferie til alle. Kravet om ferie havde været oppe ved flere overenskomstforhandlinger, men kun få steder var det gennemført. I 1936 får den socialdemokratiske regering vedtaget en lov om ret til to ugers ferie med løn. De næste store fremskridt sker også i perioder med Socialdemokratiet ved roret, i efterkrigstiden, hvor velfærdssamfundet og det moderne arbejdsmarked opbygges og udvides – med ret til folkepension, arbejdsmiljøbeskyttelse og understøttelse ved arbejdsløshed. Senere udvider fagbevægelsen gennem overenskomstforhandlingerne rettighederne til barsel, ferie med løn og arbejdsmarkedspension.

I nyere tid har vi samarbejdet om at sikre flere gode år til alle. Ikke alle kan holde til den stigende pensionsalder, men alle bør have lov til at trække sig tilbage, inden kroppen siger stop. I 2020 blev der vedtaget en ny ret til tidlig pension. Efter årtier med forringelser af efterløn, velfærd og arbejdsmiljø blev arbejdstagernes rettigheder udvidet – sådan! Det skete efter mange års pres fra fagbevægelsen og er et godt eksempel på, hvad vi kan skabe af resultater ved fælles indsats.

De bedste resultater har vi opnået ved at samarbejde og ved at skubbe til hinanden. Vi er fra tid til anden rygende uenige om den konkrete politik. Forholdet mellem fagbevægelse og parti har været dårligst i perioder med mindre dialog, debat og tillid. Når den ene har stillet ultimative krav eller glemt de fælles værdier. Når forholdet er bedst, forbedrer vi hverdagen for hr. og fru Jensen.

Lige nu skubber vi i fagbevægelsen på for at skabe større tryghed. Ingen bør gå rundt med ondt i maven ved tanken om, hvad der skal ske, hvis de mister arbejdet. Der er brug for at styrke dagpengene. For vi ved, at trykke mennesker tør, mens utrygge mennesker tøver.

Det Danmark, vi kender i dag, er formet af arbejderbevægelsens kampe og kompromiser. Både Socialdemokratiet og fagbevægelsen har arbejdet på konkrete og holdbare resultater frem for revolution, der risikerer at blive rullet tilbage dagen efter. Vi vil begge også gerne have vores naturlige modparter med i en aftale. Det

er besværligt, og nogle gange går det langsomt, men resultaterne bliver bedre, fordi de varer ved. Fordi de er bredt forankrede. Fordi de tager hensyn til både lønmodtagerne og virksomhederne. Det giver en stabilitet, som hele samfundet nyder godt af.

Vores indflydelse har selvfølgelig varieret i årenes løb, og det er helt klart, at arbejderbevægelsen står stærkest, når vi er nærmest den brede befolkning. Det har altid været vores styrke: sammenholdet. Det demokratiske fællesskab.

Derfor er det også bekymrende, når færre vælger at være med. Hvad vi konkret skal gøre ved det, er en nød, vi endnu ikke har knækket, men det skal vi! Det er en bunden opgave. Nogle af de sager, vi ser i dag, kan måske være med til at vise, hvorfor det stadig er vigtigt at organisere sig.

Tidligere LO-formand Thomas Nielsen sagde jo i 1982, at "vi har sejret ad helvede til – godt".

Her ved 150-året for arbejderbevægelsen må jeg sige, at jeg ikke mener, at der er nogen endegyldige sejre. Der er ingen kampe, hvor der er fløjtet af. De fleste danskere har gode job og får en god løn, ferie og pension – takket være de aftaler, fagbevægelsen har indgået med arbejdsgiverne, og de love, I har vedtaget på Christiansborg. Det kan vi være stolte af. Men der er stadig arbejdsgivere, der udnytter og underbetaler. Der er stadig politikere, der vil rulle fremskridtene tilbage, hvis de får muligheden.

Kort sagt: Der er udfordringer, der består, andre, der genopstår, og nye, hvis omrids vi ser. Derfor er arbejderbevægelsen evigt aktuel. Derfor er der fortsat brug for Socialdemokratiet og fagbevægelsen. Derfor er der brug for, at du og dine kolleger og venner melder sig ind.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe nogen kommer til skade eller bliver syge af deres arbejde.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe nogen bliver snydt eller diskrimineret.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe der er utryghed og ulighed.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe nogen kommer til skade eller bliver syge af deres arbejde.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe nogen bliver snydt eller diskrimineret.

Vi har et arbejde, der skal gøres, så længe der er utryghed og ulighed.

Vi står over for store udfordringer i Danmark. Med en omfattende grøn omstilling. Et velfærdssamfund under pres. 100.000 unge mennesker, som hverken er i arbejde eller under uddannelse.

Derfor kan vi ikke bare læne os afslappet tilbage og fejre 150-året, mens vi tænker på alt det, vi har opnået. For vi skal videre. Sammen og hver for sig.

Vores bevægelse – arbejderbevægelsen – kan løse de udfordringer. Og det skal vi.

Vi skal sørge for, at velfærden følger med, når der kommer flere børn og ældre. Og at medarbejdere får mere indflydelse på eget arbejde.

Vi skal gennemføre den nødvendige grønne omstilling med investeringer i forskning og teknologi – og i opkvalificering af lønmodtagerne.

Vi skal sikre, at ingen arbejdsgivere slipper af sted med at undgå skattebetaling, overtidsbetaling eller feriepenge.

Vi skal skabe gode job til alle. Alle skal med.

Der er brug for en stærk arbejderbevægelse. Brug for samarbejde og sammenhold. Tillykke til os begge med de 150 år. Vi er fortsat godt i gang – og slet ikke færdige! 🌟

To socialdemokratiske ligestillingsministre:

– VI ER KOMMET LANGT MED LIGESTILLINGEN, MEN VI ER IKKE I MÅL

Kampen for ligestilling i vores samfund er vigtig, og det holder den aldrig op med at være. Selvom vi er nået langt, har vi stadig lang vej igen. Tidligere minister Jytte Andersen og nuværende minister Peter Hummelgaard tager temperaturen på den politiske del af ligestillingskampen i dag og kommer med deres besyv på de vigtigste kampe, der endnu ikke er vundet.

AF JULIE STEENBUCH HOLT

En erklæring i Gimleprogrammet om at give kvinder stemmeret, den første kvindelige minister, barselsorlov, fri abort, Danmarks første ligestillingsminister og Danmarks første kvindelige statsminister. Socialdemokratiet har haft en finger med i spillet under mange skelsættende begivenheder for ligestillingen i Danmark.

Derfor var det oplagt at sætte nuværende minister for ligestilling Peter Hummelgaard sammen med Danmarks første af slagsen, Jytte Andersen, til en snak om det politiske aspekt af ligestillingskampen

SOCIALDEMOKRATIETS KAMP FOR KVINDERS STEMMERET

Allerede i Gimleprogrammet – Socialdemokratiets allerførste principprogram – fra 1876 blev det stadfæstet, at kvinder skulle have stemmeret.

”Almindelig, lige og direkte valgret med hemmelig stemmeafgivning for ethvert medlem af staten, både mænd og kvinder, fra det 22de år til alle stats- og kommuneinstitutioner”, hed det.

i Danmark, hvorfor vi ikke er i mål endnu, og hvorfor Ligestillingsministeriet ligger det helt rigtige sted hos Beskæftigelsesministeriet.

Et egentligt Ligestillingsministerium blev oprettet i 1999 under Poul Nyrup Rasmussen med Jytte Andersen som den første for bordenden. Der var et behov for og et ønske om, at der i alle ministerier også skulle tages ligestillingsbriller på, når lovgivning og politikudvikling skulle gennemføres. Og her var altså brug for en konkret ansvarshavende.

Nuværende mand i stolen er Peter Hummelgaard, der også er beskæftigelsesminister.

Og det er den helt rigtige prioritering at placere ligestillingsområdet under Beskæftigelsesministeriet, mener både Jytte Andersen og Peter Hummelgaard.

– Den tunge ende af ligestillingsafsættelse er jo på arbejdsmarkedet i forhold til menneskers hverdag og indtjening. Det har været rigtig synd, at ministeriet har været flyttet så meget rundt, men nu er det det rigtige sted, siger Jytte Andersen.

– Der er en klar styrke ved, at ligestil-

lingsområdet hører ind under beskæftigelsesområdet, fordi det i meget høj grad er på arbejdsmarkedet, at vi ser kønsskævhederne, supplerer Peter Hummelgaard.

GRUNDARBEJDET TIL FREMTIDIG LIGESTILLINGSPOLITIK BLEV LAGT

Da Jytte Andersen satte sig i ministerstolen i 1999, blev det besluttet, at der skulle være en tredeling af ligestillingsarbejdet. Det politiske ansvar skulle selvfølgelig ligge i ministeriet. Derudover skulle der være et uafhængigt videnscenter med ansvar for oplysning, vidensformidling og forskning på området. Den tredje søjle indebar en uafhængig klageinstans, som skulle håndtere klager angående ligestilling og ligebehandling. Ministeriet og klageinstansen står endnu.

– Der var meget at tage fat på dengang. Kvinderne havde de laveste lønninger, og der var et kønsopdelt arbejdsmarked, som stadig er her. Jeg synes selv, at jeg fik lagt grunden for det fremtidige ligestillingsarbejde, siger Jytte Andersen og kommer ind på ligestillingsloven, som hun stod i spidsen for at få gennemført.



EN POLITISK KAMP FOR BARSEL TIL MÆND

Et af de vigtigste punkter på dagsordenen for at fremme ligestillingen i dag er ifølge Peter Hummelgaard at få øremærket en del af den samlede ret til barsel til mænd. – Det bliver rigtig godt og er rigtig vigtigt. Vi arbejder hårdt på, at det kommer til at ske, siger han og mener bestemt, at der er sket meget på området.

DANMARKS FØRSTE LIGESTILLINGSLOV

Forslag til en ligestillingslov blev fremsat i 2000 af forhenværende ligestillingsminister Jytte Andersen. Lovens formål er "(...) at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd" og "(...) at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn samt at modvirke seksuel chikane". Loven har lagt grundstenene til det efterfølgende politiske arbejde med at fremme ligestilling i det danske samfund.

Arbejdsmarkedets parter er kommet med i at sikre barselsrettigheder for mænd, der blandt andet indebærer fuld løn i orlovsperioden. Den seneste overenskomst på det private område fra sidste år giver op til 10 ugers løn under barsel for mænd.

– Det er jo et kæmpe kvantespring for ligestillingen, og det gavner jo kvinderne, men det gavner i høj grad også mændene, siger han.

Der kan nemlig være nok så mange EU-direktiver, der tvinger lovgivning igennem på europæiske arbejdsmarkeder, og der kan være nok så mange rettigheder udstukket af Folketinget, men hvis kulturen på arbejdspladsen modarbejder, at manden tager mere barsel, så vil den positive udvikling lade vente på sig.

– Det er jo ude på den enkelte arbejdsplads, at kulturen spiller en stor rolle. Det er ret vigtigt, hvad ens kolleger mener om, at man gerne vil have barsel, og hvordan ens leder reagerer, når man beder om det, siger Peter Hummelgaard.

Jytte Andersen tror på, at nye generationer af mænd nok skal sørge for den positive udvikling.

– Jeg oplever, at unge mænd er meget stolte af at være fædre og tager ansvar. Også på ministerplan, siger hun og henviser til Peter Hummelgaards plan om at tage barsel, inden hun fortsætter: – Hvis lederen gør det, skabes der et forbillede, som forplanter sig ned igennem på en arbejdsplads.

BÅDE EN KVINDESAG, EN BØRNESAG OG EN MANDESAG

I mange år har argumentet for øremærket barsel til mænd været, at det ville modvirke, at kvinder lønmæssigt og karrieremæssigt blev sat tilbage. Peter Hummelgaard mener derimod, at det i dag – ud over at være en børnesag, da alle børn har ret til alle deres forældre – i lige så høj grad er en mandesag.

Både Jytte Andersen og Peter Hummelgaard oplever faktisk, at meget af modstanden mod øremærket barsel til mænd i dag kommer og igennem tiden er kommet fra kvinder og kvindeorganisationer.

– Barselsorlov for mænd blev jo latterliggjort de første mange år, da Socialdemokratiet sagde, at vi skulle have delt





➔ barselsorlov. Der har været det ved det, at mange kvinder jo ikke har villet afgive tiden, siger Jytte Andersen.

Peter Hummelgaard ser også, at den største modstand mod øremærket barsel i dag bunder i idéen om, at kvinders rettigheder af den grund bliver svækket.

Men det er vigtigt, at mændene får flere rettigheder på barselsområdet.

– Jo mere tid de har med barnet i de første år, som både indebærer barsel og omsorgsdage, desto stærkere står de i deres forhold til deres børn og dermed også i de triste tilfælde, hvor der er konflikt i forbindelse med f.eks. skilsmisse, siger han.

FOKUS PÅ MÆNDS LIGESTILLINGSKAMP

For et meget overset emne inden for ligestilling er ifølge både Peter Hummelgaard og Jytte Andersen de mænd, de begge omtaler som "de udstødte mænd". Det er altså mænd, der på den ene eller anden måde bevæger sig rundt nede i bunden af samfundet. De har ingen eller lav tilknytning til arbejdsmarkedet og ingen eller meget lidt uddannelse. De plages af ensomhed, har ikke samvær eller kontakt med deres børn, trives dårligt, er socialt udstødt af samfundet og har generelt dårlige livsmuligheder.

Selv da Jytte Andersen var ligestillings-

minister, havde hun det som en høj prioritet at skabe løsninger for de mænd.

– Ofte har vi kun fokus på, at mænd fylder i toppen af samfundet i deres lederstillinger og højtstående bestyrelsesposter, og vi glemmer faktisk, at mænd også fylder i bunden af samfundet. Vi skal have flere kvinder i toppen af samfundet, men vi skal samtidig også have løftet mændene ud af bunden og især give dem mere ansvar og flere rettigheder, når det kommer til deres børn, siger hun.

Ifølge Peter Hummelgaard er der slet ikke noget fokus set fra et ligestillingsperspektiv på de problemstillinger, der er for mændene i bunden.

– Kvindesagen har jo haft meget stærke organisationer, og det skal de blive ved med, så vi kan nå endnu længere. Men set fra et ligestillingsperspektiv har de her udstødte mænd ikke nogen fortalere. Sociale organisationer har fokus på at hjælpe dem i den konkrete situation, men ingen kigger egentlig på de strukturer i samfundet, der gør, at så stor en andel mænd befinder sig så langt nede i samfundet, siger han.

Og netop dette er for Peter Hummelgaard en del af motivationen for, at der skal indføres øremærket barsel til mænd. Derfor glæder han sig over, at vejen mod det mål er blevet nemmere. Det er den

blandt andet, fordi netop arbejdsmarkedets parter har meldt sig ind i kampen og er med til at sørge for, at det økonomiske aspekt netop ikke skal være til hinder for, at mænd også kan tage en del af barslen.

– Under tidligere diskussioner af øremærket barsel til mænd har frygten jo været, at de netop ikke har haft mulighed for eller i hvert fald meget vanskeligt ved at kunne gøre brug af muligheden, fordi mænd desværre stadig i gennemsnit tjener mere end kvinder. Den udfordring forsvinder jo ved bedre overenskomster på især det private arbejdsmarked, siger Peter Hummelgaard.

Han oplever heldigvis også, at flere virksomheder netop har fået øjnene op for vigtigheden af at kunne rekruttere og udvikle kvindelige talenter i lige så høj grad som mandlige, og derfor er de med på blandt andet at skabe bedre rammer for barsel til mænd.

NYE LIGESTILLINGSUDFORDRINGER FINDER VEJ

Siden ligestilling for alvor kom på den politiske dagsorden, er kampen kun blevet udvidet. Det gør sig blandt andet gældende i forhold til sexchikane på arbejdspladser, som der især er sat fokus på med Metoo-bevægelsen. Her er regeringen i

gang med et trepartsforløb, hvor målet er, at både arbejdsgivere og lønmodtagere skal tage ansvar, så problemet kan håndteres og især forebygges.

Kampen gør sig også gældende for social kontrol af kvinder og homoseksuelle i etniske minoritetsmiljøer.

– Vi har nok i mange år bildt os selv ind, at den sociale kontrol med tiden ville blive mindre, i takt med at generationerne bliver født i Danmark. Problemet er bare, at man i mange familier stadigvæk lever

efter nogle uskrevne regler, hvor et bestemt æressæt bliver nedarvet, siger Peter Hummelgaard og fortsætter:

– Opgøret med social kontrol er desværre ikke fulgt med den udvikling, vi ser med, at kvinderne får gode uddannelser.

En tredje meget stor ligestillingsudfordring findes blandt personer, der identificerer sig med LGBTQ+.

– Mange af dem lever stadig grundlæggende et liv, hvor de nyder meget færre rettigheder end resten af os. Her har vi

netop en opgave i skridt for skridt at forbedre det, siger Peter Hummelgaard.

Derfor er regeringen netop kommet med et forslag om at give regnbuefamilier med op til fire forældre mulighed for at tage barsel på samme vilkår som familier med to forældre.

– Det synes jeg er rigtig fint. Vi er på den rigtige vej, siger Jytte Andersen. 🌈



NINA BANG, VERDENS FØRSTE KVINDelige MINISTER I EN PARLAMENTARISK REGERING

Nina Bang var uddannet historiker og sad i Københavns Borgerrepræsentation fra 1913 til 1917.

I 1918 blev hun valgt ind i Landstinget, hvor hun i 1924 altså blev verdens første kvindelige minister i en parlamentarisk regering, da hun indtrådte som undervisningsminister i Thorvald Staunings regering. Her sad hun til 1926.

Nina Bang er stadigvæk et stort forbillede for især kvindelige politikere, og på 75-års dagen for hendes udpegning til minister – i 1999 – blev Nina Bang-prisen stiftet af forhenværende kulturminister Jytte Hilden. Den bliver årligt uddelt til en ung, lovende kvindelig politiker.

Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

“DET HANDELEDE OM BOLIGER, BOLIGER OG BOLIGER”

Foto: Søren Bidstrup/Ritzau Scanpix



Jens Kramer Mikkelsen

Født 16. december 1951.

Uddannet folkeskolelærer.

Medlem af Københavns
Borgerrepræsentation
1978-2004.

Overborgmester i København
1989-2004.

Adm. direktør for Ørestadsselskabet,
senere Udviklingselskabet By &
Havn, 2004-2018.

Director of Urban Development i
NREP, 2018-

København var i 80'erne en by med nedslidte boliger og en presset økonomi. Men med opfindelsen af "Københavnmodellen" lykkedes det at vende udviklingen. Københavns længst siddende overborgmester, Jens Kramer Mikkelsen, ser tilbage på de seneste årtiers udvikling i hovedstaden.

AF LARS WERNBLAD HANSEN

Jens Kramer Mikkelsen husker stadig, da han i 80'erne var til familiesammenkomster i Vendsyssel. Hvordan han over frokosten måtte sidde og forsvare udviklingen i den by, hvor han selv var en af de ledende politikere.

– København blev altid et tema. Og det var ikke noget positivt tema. I resten af landet var der et billede af, at det hele var klynk og jammer fra København, og at andre måtte løse vores problemer.

København var dengang en by i krise. Med høj arbejdsløshed, lukkede industrivirksomheder, nedslidte boliger og en hårdt presset økonomi. Det står klart, at der skal ske noget drastisk, hvis udviklingen skal vendes.

– Jeg begyndte selv at bruge udtrykket "Jeg er københavner", for det var der ikke mange, der var stolte af dengang. Men jeg var stolt af og glad for vores by. Så det handlede også om at booste noget selvtillid.

Til oktober udkommer bogen "Jeg er københavner" om Jens Kramer Mikkelsen, og Socialdemokraten har derfor mødt Københavns længst siddende overborgmester til en samtale om den voldsomme udvikling, som København har været igennem de seneste årtier.

EN BY I STORE PROBLEMER

Jens Kramer Mikkelsen er 26 år, da han i 1978 bliver valgt ind i Københavns Borger-



Foto: Martin Sørensen/Ritzau Scanpix

repræsentation. Han har været med til at starte en DSU-afdeling på Østerbro i København, men det er lidt af en tilfældighed, at han ender som kommunalpolitiker.

– Dengang var jeg meget optaget af udlandspolitik og uddannelsespolitik. Kommunalpolitik fyldte ikke ret meget. Jeg holdt et indlæg på Socialdemokratiets kredsgeneralforsamling på Østerbro, og så var der en ældre snedker, som foreslog, at vi skulle stille mig op til kommunalvalget, og sådan blev det. Mange tror, at politikere er sådan nogen, der har planlagt deres karriere fra start til slut. Men ofte er det jo tilfældigheder, som er afgørende for, hvor man havner.

Da han træder ind i den socialdemokratiske gruppe på Københavns Rådhus, hedder overborgmesteren Egon Weidekamp, og København er en by med store problemer:

– København er en by med utidssvarende boligmasse, med stor og stigende arbejdsløshed og med store økonomiske problemer på grund af de stigende udgifter til kontanthjælp og til hospitalerne,

som dengang var en del af den kommunale økonomi, og til den ældre befolkning. Det gør København meget sårbar, opsummerer Jens Kramer Mikkelsen.

En del af problemet skyldes paradoksalt nok det store økonomiske opsving i 60'erne. Det betød, at mange arbejderfamilier fik råd til at rykke ud af de små lejligheder i København til villaer eller rækkehuse i omegnskommunerne. Det var nemlig svært at finde familieboliger i hovedstaden. – Da jeg bliver medlem af Borgerrepræsentationen, er det 54-55 procent af lejlighederne i København, der er med kun ét eller to værelser, husker Jens Kramer Mikkelsen.

Når mange med et arbejde flytter fra kommunen, forsvinder også mange skatteindtægter. I stedet bliver byen i stigende grad beboet af unge, ældre, arbejdsløse og folk med sociale problemer, særligt i kølvandet på den store oliekrise i 1973, hvor arbejdsløsheden stiger voldsomt. Samtidig bliver mange af de tunge industriarbejdspladser lukket eller flyttet ud af København.

BOLIGER VAR NØGLEN

Det står derfor klart, at nøglen til at vende udviklingen i København er boliger. De gamle nedslidte kvarterer skal byforny, og der skal bygges nye boliger, som kan fastholde og tiltrække både børnefamilier og arbejdspladser til kommunen.

– Weidekamp så rigtigt i sin analyse af, at boligpolitikken var nøglen til at forstå Københavns problemer. Både fordi det var en retfærdighedshandling at give bedre boliger til dem, der boede dårligt. Og fordi København skulle være i stand til at fastholde de børnefamilier, som alternativt flyttede ud og dermed udhulede kommunens økonomi. Så det var nøglen til at forstå, hvad der giver vækst og udvikling.

Det er samtidig en tid præget af hårde opgør. Både på Københavns Rådhus, hvor især overborgmester Egon Weidekamp og byplansborgmester Vilho Sigurdsson fra Venstresocialisterne havde en række opgør om byfornyelsen. Og i gadebilledet, hvor ønsket om at sanere boligmassen på blandt andet Nørrebro møder modstand fra en af tidens store ungdomsbevægel-

Den 28. oktober udkommer bogen om Jens Kramer Mikkelsen, "Jeg er københavner", på Politikens Forlag. Her fortæller journalist Niels Frid-Nielsen hele historien om Jens Kramer Mikkelsen og udviklingen i København. Fra Kramers opvækst i et arbejderkvarter i København over de første år i Borgerrepræsentationen med nedskæringer til tiden som overborgmester og vendepunktet med de store udviklingsprojekter. Niels Frid-Nielsen fortæller om Kramers oplevelser med politiske med- og modspillere og hans aktuelle syn på Københavns udfordringer de kommende år.



ser, BZ'erne, som besætter de tomme huse og ved flere lejligheder kommer i kamp med politiet.

Derfor er problemerne heller ikke løst, da Jens Kramer Mikkelsen i 1989 overtager posten som overborgmester fra Egon Weidekamp:

– Da jeg blev overborgmester, troede jeg, at nu skulle jeg til at udvide omsorgen på ældreområdet, bygge daginstitutioner, renovere skoler, oprette nye sports- og idrætsfaciliteter og meget mere. Men virkeligheden, der ramte, var ikke til at tænke store tanker. Det var med ryggen mod muren. Vi måtte både sætte skatten i vejret og skære ned. Vi valgte ikke at kalde det "budgetforbedringer", men være ærlige og kalde det nedskæringer. For folk var jo ikke idioter, de kunne godt se, hvad det handlede om.

Alligevel var han glad for, at det var ham, der sad med ansvaret: – Selvfølgelig ville jeg gerne have flere penge. Men du kan jo ikke kun være socialdemokrat, når du har penge. Det handler om prioritering og politisk retning, uanset om du skal bruge flere penge eller skære ned. Derfor dur det heller ikke, hvis man kun vil være med, når der skal bruges penge, og ikke tage ansvar for prioriteringen, når det handler om nedskæringer.

KØBENHAVNERMODELLEN SOM EN SUCCESHISTORIE

I løbet af 1990'erne står det også klart, at de gamle industriarbejdspladser ikke kommer tilbage. I 1995 lukker det store gamle skibsværft B&W efter mange års krise. Der skal ske noget nyt og drastisk for at vende udviklingen i København.

” Jeg sad sammen med den konservative Henning Dyremose, som dengang var finansminister, da loven blev vedtaget. Vi talte om, at enten ville vi få ridderkorset, eller også ville vi havne i en kommissionsdomstol. Det blev jo heldigvis en stor succes, så det har vi grinet meget af siden.

– Vi var nødt til selv at tage fat. Og for mig handlede det derfor om boliger, boliger, boliger. At få nye og tidssvarende boliger. Men selvfølgelig var det ikke mig

dem. Og vi kunne vise, at vi kunne finde en kreativ og utraditionel model, som er blevet en stor succes.

Omkring 1990 når den konservative statsminister Poul Schlüter og Socialdemokratiets formand, Svend Auken, frem til en forståelse af, at der skal gøres noget for København. I 1992 vedtager Folketinget loven om Ørestad, og staten og Københavns Kommune etablerer i fællesskab Ørestadsselskabet, som står for at føre planerne ud i livet.

– Jeg husker, at jeg sad sammen med den konservative Henning Dyremose, som dengang var finansminister, da loven blev vedtaget. Vi talte om, at enten ville vi få ridderkorset, eller også ville vi havne i en kommissionsdomstol. Det blev jo heldigvis en stor succes, så det har vi grinet meget af siden.

KØBENHAVN SOM KULTURBY

Året efter får Danmark en socialdemokratisk regering under Poul Nyrup Rasmussens ledelse, og det bliver vigtigt for København: – Det er med Mogens Lyketoft som finansminister og Marianne Jelved som økonomiminister, at der for alvor sker noget med det langsigtede perspektiv for København – selv om der med Lyketoft ikke var tale om en social-

demokratisk gavebod, siger Jens Kramer Mikkelsen med et glimt i øjet

De kommende år sker der en stor udvikling af København. Gamle kvarterer som Vesterbro bliver byfornyet, og nye arbejdspladser i blandt andet servicebranchen afløser mange af de forsvundne industriarbejdspladser. Børnefamilierne forsvinder ikke længere i samme grad fra kommunen, tværtimod søger mange nu mod storbyen.

– Hvis du i dag spørger en 25-årig, hvad der var problemområde nummer ét i Danmark socialt og boligmæssigt i 1990, så vil de ikke sige Vesterbro. Jeg prøvede det selv for nylig, og de kiggede vantro på mig. Det er tankevækkende, hvor stærkt det er gået på 30 år.

Samtidig begynder pengene at komme ind i kommunekassen, så der nu bliver mulighed for at bruge penge på ældrepleje, daginstitutioner, folkeskoler, idrætsanlæg og alt det andet, Jens Kramer Mikkelsen drømte om, da han blev overborgmester. – Vi får et historisk løft af folkeskolen, og vi gennemfører en voldsom udbygning af daginstitutionerne. Det er altid svært at få budgetter til at hænge sammen, men det er nu sjovere at diskutere, hvor vi skal bruge flere penge, i stedet for hvor vi skal skære ned.

Men metro og boliger gør det ikke alene. Som en del af strategien om at gøre København til en moderne og attraktiv storby sker der også en kulturel udvikling af København op gennem 90'erne, ikke mindst i forbindelse med at København er europæisk kulturhovedstad i 1996.

– Mennesker lever af andet end brød alene, så det blev en del af strategien om at genrejse København. Vi udviklede kulturbyprojektet, så det ikke bare blev et københavnerprojekt, men et stort regionalt samarbejdsprojekt for kommunerne omkring København, og viste på den måde, at vi også kunne samarbejde. Det har kastet en lang række varige kulturtilbud af sig, som vi stadig nyder godt af.

Han fremhæver blandt andet Esum Kloster, Arken i Ishøj, et nyt Skuespilhus og styrkelsen af Statens Museum for Kunst som eksempler på nye kulturtilbud i og omkring København i den periode.

STADIG BRUG FOR FLERE BOLIGER

Meget er sket siden 80'ernes familiefrokoster i Vendsyssel. Nu er det København, som afleverer penge til resten af landet,

når der laves udligningsreform. Og i dag er problemet ikke, at indbyggerne flytter fra København, men tværtimod at det trods meget nybyggeri er vanskeligt for mennesker med almindelige indkomster at få råd til at bo i København.

– I dag er udfordringen jo en anden. Vi skal sikre, at der bliver bygget boliger med priser, som almindelige mennesker er i stand til at håndtere. For hvis ikke der bliver bygget flere boliger, så vil det kun gå én vej med boligpriserne: opad. For presset på byen forsvinder jo ikke, København vil fortsætte med at være attraktiv i fremtiden. Så det er helt afgørende at finde veje til at bygge mere og bygge til mennesker med almindelige indkomster.

Selv stoppede han som overborgme-

ster i 2004 og blev dermed den længst siddende nogensinde. Når han i dag ser tilbage, er han ikke i tvivl om, at København er et langt bedre sted i dag, end man var for 30 år siden. Han glæder sig især over, at mange af de beslutninger, man traf dengang, i dag nyder bred opbakning på tværs af det politiske spektrum:

– Der er i dag stærk politisk opbakning til metroen, uanset hvilken regering der sidder. Det synes jeg er tankevækkende. Vi har udviklet en model, som man selvfølgelig ikke kan kopiere en til en andre steder, men den grundlæggende idé med at samtænke byudvikling og infrastruktur tror jeg godt, man kan blive inspireret af andre steder. 🌸



Prøv kræfter med et kursus i sprog, kreative håndværk, bevægelse, madlavning og meget mere!

www.aof.dk

OG SÅ KOM DER

”GANG I



Foto: Steen Brogaard

AF MOGENS LYKKETOFT

Poul Schlüter levede højt på påstanden om, at Anker Jørgensens regering havde givet op, fordi den ikke kunne få orden i økonomien. Det gjorde Anker uret. Han gjorde en stor indsats for at rette op på økonomien. Det var politiske blokeringer, der til sidst tvang ham væk.

Schlüters regering gjorde meget af det, som de borgerlige havde nægtet at støtte i Ankers tid, og fik desuden medvind fra bedre konjunkturer. Der kom bedre styr på statens budget, men arbejdsløsheden forblev meget høj.

I sin nytårstale 1989 bebudede statsminister Schlüter en Århundredets Plan for bedre tider. Det var letsindigt, for han havde ingen plan parat. Derfor kunne vi i Socialdemokratiet komme først med planen ”Gang i 90’erne”, som var blevet til i en arbejdsgruppe med mig som anfører. Vort fokus var at bekæmpe arbejdsløsheden ved aktiv finanspolitik. Det blev modtaget godt i medierne og hos befolkningen. Da Schlüter-regeringen bagefter spillede ud med sin plan, var det en lang række asociale skattelettelser, som de fleste fandt ringere end vort udspil.

I 1990 udskrev Schlüter valg for at gennemtvinge skattelettelser i toppen – og tabte. De Radikale forlod hans regering, men fastholdt den svækkede Schlüter-regering ved magten, indtil den måtte gå af på grund af Tamil-sagen.

Da Poul Nyrup så dannede regering i 1993, blev jeg finansminister med den opgave at føre ideerne fra ”Gang i 90’erne” ud i livet. Opgaven var i mellemtiden vokset, fordi der nu var 350.000 arbejdsløse – 12 pct. af arbejdsstyrken. Et historisk enestående højt og skræmmende tal.

Da jeg første gang mødtes med de ledende medarbejdere i Finansministeriet, sagde jeg, at regeringen havde tre mål – job, job og job – og så hurtigt som overhovedet muligt. Svaret var præget af den afgående regerings opfattelse om, at man næppe kunne sætte mange flere i arbejde ved politiske beslutninger uden at skabe andre problemer; beskæftigelsen måtte komme af sig selv, når markedet kom til kræfter: Ja, minister, sagde de derfor, men du skal være klar over, at vi ikke bare har en arbejdsløshed på 12 pct., vi har også en strukturarbejdsløshed på 9 pct. Kommer vi derunder, får vi mere inflation og andre dårligdomme.

Mit svar var, at jeg ikke kunne bedømme rigtigheden af påstanden om en så høj såkaldt strukturarbejdsløshed, men hvis de havde ret, så havde vi to opgaver at løse: At bekæmpe arbejdsløsheden og

strukturarbejdsløsheden, så de faldt lige hurtigt!

Det var, præcis hvad vi faktisk gjorde for at få gang i 90’erne:

På den ene side satte vi voldsom damp under kedlerne: Vi lettede skatten for almindelige lønindtægter, men bestemte allerede fra start, at noget af lettelsen skulle falde væk, når det private erhvervsliv igen trak økonomi og beskæftigelse opad. I en tidlig erkendelse af miljø- og klimaproblemer forhøjede vi de grønne afgifter, mens vi lettede indkomstskatten. Vi fremrykkede en stor buket offentlige investeringer og optøede et helt fastfrosset ejendomsmarked ved at give husejere mulighed for at komme af med gamle, meget dyre lån.

På den anden side trappede vi kraftigt op for efteruddannelser og jobtilbud. Vi indførte bl.a. en rundhåndet uddannelsesorlov, som en tid trak mange ud af arbejdsstyrken, så de kunne vende tilbage med flere kvalifikationer og påtage sig nye og andre job, end de var vant til.

Med andre ord satte vi fut i efterspørgslen ved at give borgere ekstra købekraft og investerede samtidig stort i et udbud af arbejdskraft, der kunne gribe nye og bedre danske job i stedet for dem, der var vandret ud til andre dele af verden.

Vi erkendte også, at den offentlige service skulle forbedres – større kvalitet i sundhedsvæsenet, flere til at undervise



Finansminister Mogens Lykketoft og arbejdsminister Jytte Andersen præsenterer en af regeringens arbejdsmarkedsreformer.
Foto: Jørgen Schiøttz, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

både børn, unge og ældre – og flere til at passe børn for alle de unge familier, hvor begge forældre nu kom i arbejde. Nøgletallene er, at de offentlige udgifter til børn, uddannelse, ældre og syge hvert af årene steg med to procent. Det vil sige i samme takt som det private forbrug. Efter Nyrop-regeringens tid er det private forbrug, især for de velhavende, løbet hurtigere og det offentlige forbrug langsommere.

Vores investering i mere offentlig velfærd var ikke ødselhed med skatteydernes penge, men forståelse af, at hele samfundet – også erhvervslivet – er dybt afhængigt af, at der leveres gode offentlige ydelser.

Vi nåede vore mål. Danmark havde gennem resten af 1990'erne bedre vækst i beskæftigelsen end de lande, vi handler mest med. For første gang fik vi på samme tid overskud på statsfinanserne, på betalingsbalancen og god vækst i beskæftigelsen.

Da vi efter fem års fremgang var på vej til inflation – bl.a. som følge af flaskehalse i byggefagene drevet frem af stigende ejendomspriser, friværdier og forbrugs-

låntagning, der løb løbsk – tøvede vi ikke med en opstramning i den såkaldte Pinsepakke. Den blev meget udskældt for

” Vi nåede vore mål. Danmark havde gennem resten af 1990'erne bedre vækst i beskæftigelsen end de lande, vi handler mest med. For første gang fik vi på samme tid overskud på statsfinanserne, på betalingsbalancen og god vækst i beskæftigelsen.

at ville drive folk fra hus og hjem, sætte ejendomsmarkedet i koma mv. Intet af dette var sandt. Pinsepakken sikrede fortsat, men stabil fremgang i beskæftigelsen med god social byrdefordeling og beskedne lommemesmerter for borgerne.

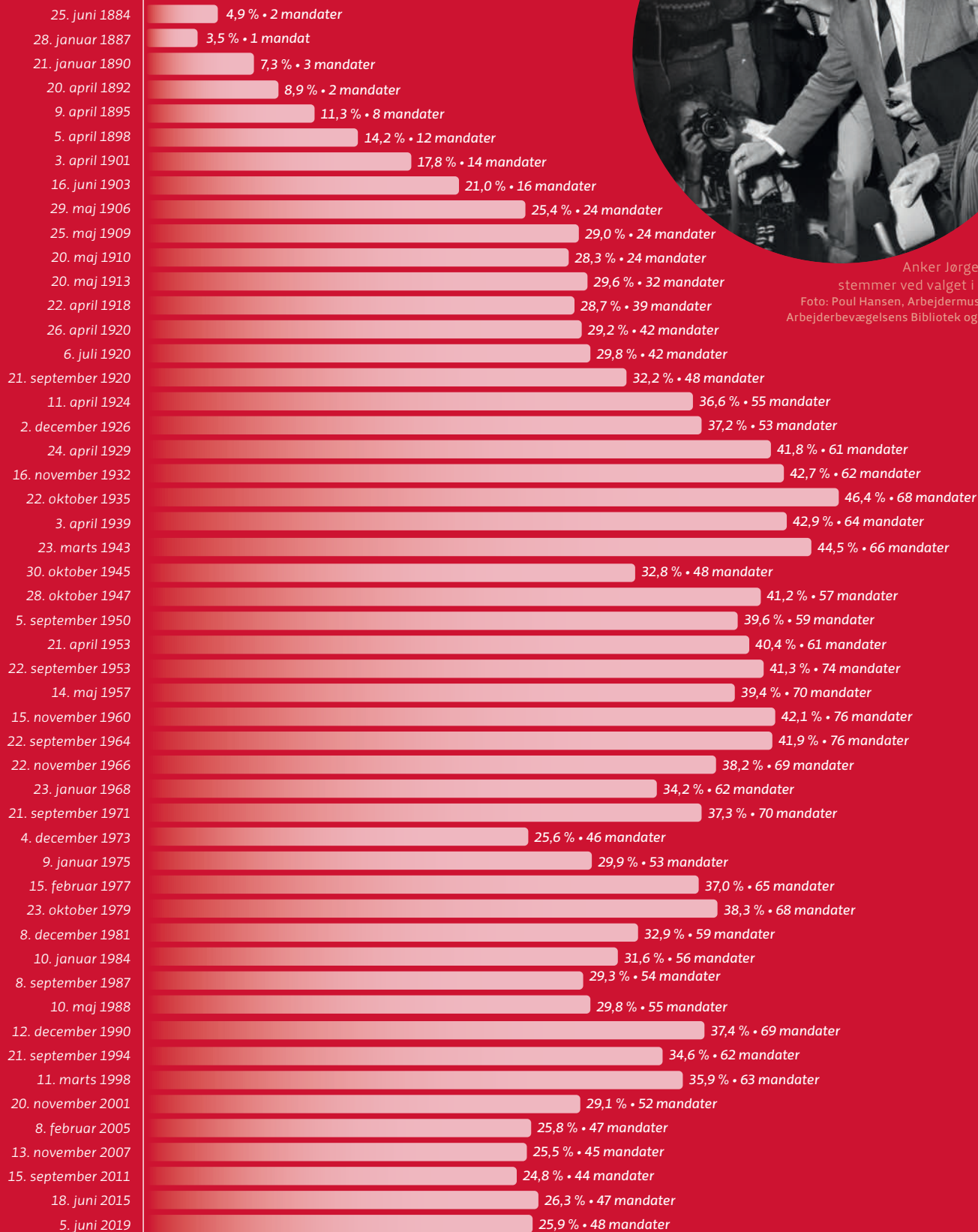
Nogle vil hævde, at det var en nedskæring at nedsætte dagpengeperioden til fire år. Men vi sørgede faktisk for, at der blev taget hånd om de ledige med andre tilbud, inden de kom ud til kanten. Andre vil kalde det en social forringelse med vort indgreb i efterlønnen, som gik ud på at tilskynde dem, der ikke følte sig nedslidte, til at blive på arbejde efter de 60 år. Javel, vi skuffede manges forventninger. Men det var en beskeden begrænsning, i forhold til hvad der siden er gennemført. Vi håbede med beherskede justeringer i et bredt forlig, der bevarede efterlønnen for dem, der havde mest brug for den, at standse borgerlighedens stræben efter ordningens totale ødelæggelse. Desværre levede de borgerlige ikke op til denne forståelse.

Men bundlinjen er, at vi med stolthed kan påvise, at vi vendte massearbejdsløshed til høj beskæftigelse, skabte plads til bedre offentlig velfærd og undgik større ulighed og asociale nedskæringer.

Den danske model fik ny livskraft dengang i 90'erne. 🌹

VALGRESULTATER GENNEM TIDEN

Folketingsvalg



Anker Jørgensen stemmer ved valget i 1987.
Foto: Poul Hansen, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.



BLIV EN BEDRE

nyBegynder

PÅ HK.DK/NY

FREMTIDEN TILHØRER NYBEGYNDEREN I OS ALLE

Verden ændrer sig hurtigere end nogensinde, og arbejdsmarkedet følger med. Med ny teknologi kommer nye jobs, nye arbejdsopgaver, nye udfordringer. Det stiller krav til os alle, uanset om vi er unge eller erfarne. Vi skal øve os i at lære nyt. Derfor hylder HK nybegynderen i os alle.

BLIV EN BEDRE NYBEGYNDER PÅ [HK.DK/NY](https://www.hk.dk/ny)

HK

SAMMEN
ER DU
STÆRKERE



Poul Nyrup Rasmussen var vært, da Bill Clinton i 1997 som den første amerikanske præsident besøgte Danmark. Her ses de på Kongens Nytorv i København.
Foto: Thomas Willmann/Ritzau Scanpix

SAMMEN KAN VI MERE END HVER FOR SIG

Poul Nyrup Rasmussen var statsminister i en periode, hvor Danmark engagerede sig aktivt i omverdenen. Derfor har *Socialdemokraten* bedt ham om at sætte perspektiv på Socialdemokratiets internationale tradition.

AF MARTIN E.O. GRUNZ

Da Poul Nyrup Rasmussen i januar 1993 blev Danmarks statsminister, overtog han også formandskabet for EF – det senere EU. Som noget af det første tog han til Washington for at mødes med USA's nyvalgte præsident, Bill Clinton. Det sker på et tidspunkt, hvor verdens øjne er rettet mod den blodige borgerkrig i det tidligere Jugoslavien.

– Den første samtale, jeg havde med en international lederskikkelse om Balkan, det er med Bill Clinton. Han bringer emnet op med det samme – jeg var selv dybt optaget af tragedien i Europa, og det kom til at dominere det meste af vores møde i Det Hvide Hus den dag i 1993. Borgerkrigen på Balkan og det truende folkemord på uskyldige børn, kvinder og mænd

måtte stoppes. Og det var Europa og USA, der måtte gøre det.

Med sit stærke engagement i forhold til USA og NATO skriver Poul Nyrup Rasmussen sig ind i den socialdemokratiske tradition, som kan spores tilbage til årene efter anden verdenskrig. Her blev det Socialdemokratiets store projekt at få Danmark integreret i den vestlige verden, ikke mindst fordi man stod over for en ny fare fra den aggressive Sovjetunionen. Projektet lykkedes, og under de socialdemokratiske statsministre Vilhelm Buhl, Hans Hedtoft og H.C. Hansen blev Danmark medlem af FN, OEEC og Nato – og udsonede sig med Vesttyskland gennem København-Bonn-erklæringerne.

– Det valg, at vi endegyldigt hører til i

Vesten, var altafgørende for vores frihed, vores demokrati, for sammenholdet, den frie fagbevægelse, for tilliden mellem folk og myndigheder og dermed også for hele velfærdssamfundets opbygning. Netop det valg gjorde vi sammen i Norden. Det betød, at kommunisterne aldrig fik reel indflydelse, selv om man forsøgte til langt op i min ungdom i 1960'erne. Fagbevægelsen var meget bevidst herom, når debatten gik højt på danske arbejdspladser, husker Poul Nyrup Rasmussen.

ALDRIG MERE EN 9. APRIL

Baggrunden for den danske tilslutning til NATO skal findes i erfaringerne fra årene op til anden verdenskrig og besættelsen den 9. april 1940. – Danmark havde under

Stauning oplevet, at op til anden verdenskrig var der ikke nogen af de større lande, der ville garantere Danmarks sikkerhed. Ingen. Hvis man har oplevet det, så ved man også, hvor meget landet har brug for en stærk sikkerhedspolitisk alliance, fortæller Poul Nyrup Rasmussen.

Efter befrielsen lyder kravet "aldrig mere en 9. april". Det fører til et ønske om en tættere tilknytning til en sikkerhedspolitisk alliance. Det sker, samtidig med at den kolde krig indledes, og Europa bliver delt i et demokratisk Vesteuropa og et kommunistisk Østeuropa.

– Vi træffer to valg i 1945 og årene efter. Det første er demokratiet, helt kompromisløst. Det andet sker i 1949, hvor vi som en af de første melder os ind i NATO. De to valg på netop den tid var helt fundamentale for Danmarks fremtid. Det betød jo, at vi entydigt lagde os der, hvor vi skulle, sikkerhedspolitisk.

Det er under den socialdemokratiske statsminister Hans Hedtoft, at Danmark underskriver Atlantpagten og sammen med 11 andre lande opretter sikkerhedsalliancen NATO. Både Kommunisterne og Radikale Venstre var imod, så Socialdemokratiet måtte bære tilslutningen igennem sammen med Venstre og Det Konservative Folkeparti. De følgende årtier stod netop de partier vagt om det danske NATO-medlemskab.

AFGØRENDE FOR VELFÆRDSSAMFUNDETS UDBYGNING

Vores klare tilvalg af Vesten i de første år efter befrielsen var ifølge Poul Nyrup Rasmussen ikke bare centralt for Danmarks sikkerhedspolitik. Det var meget mere, der stod på spil.

– Uden den stærke forankring i de vestlige landes samarbejde ville vi under ingen omstændigheder have kunnet opnå den enestående økonomiske fremgang i årtierne efter krigens afslutning og dermed grundlaget for udbygningen af velfærdssamfundet. De nye økonomiske institutioner som Den Internationale Valutafond sikrede anerkendelse af vores valutaer. Frihandlen skabte varigt grundlag for lille Danmarks store eksport. Og da amerikanerne forstod, hvad der stod på spil under den kolde krig i 1950'erne og presset fra kommunisterne, så igangsatte de Marshallhjælpen. Dét så vi arbejderbevægelsen påtage sig et ansvar, der virkelig var langsigtet. Vi klattede ikke pengene væk, men investerede i uddannelse og

dygtiggørelse af danske arbejdere i industrien. Og det gav et vældigt amerikansk inspireret boost.

Den økonomiske del af samarbejdet udbygges kraftigt efter folkeafstemningen i 1973, da Danmark efter et langt tilløb og en heftig debat bliver medlem af EU. En debat, der gik tværs ned gennem Socialdemokratiet:

– Der var to stemmer i koret: Den ene gruppe mente, at EEC var et stort kapitalistisk monster, og at det ville ende med, at Danmark mistede store dele af sin selvbestemmelse. Den anden gruppe, som jeg tilhørte, sagde ja af hensyn til beskæftigelsen og finansieringen af Danmarks velfærd gennem fair samhandel i hele Europa, hvor der ikke opstilles forhindringer for vores store eksport. Hvis de store lande indførte ny forskelsbehandling, kunne vi reelt intet stille op. Men hvis vi stod sammen med en gruppe af ligesindede lande, så ville det omvendt være en enorm fordel for Danmark.

FODNOTEPOLITIK

I begyndelsen af 1980'erne sker der en ændring i Socialdemokratiets sikkerhedspolitik. Her begynder den såkaldte "fodnoteperiode", hvor Socialdemokratiet sammen med Radikale Venstre og venstrefløjen gang på gang bringer den borgerlige Schlüter-regering i mindretal og pålægger den at fremføre kritiske synspunkter i NATO-sammenhænge. Der opstår dermed sprækker i det sammenhold, der tidligere har eksisteret mellem Socialdemokratiet, Venstre og Det Konservative Folkeparti om sikkerhedspolitikken.

– Det var jo midt i en koldkrigsperiode med intens spænding mellem USA og Sovjetunionen. Jeg var selv optaget af den tidligere vesttyske kansler Willy Brandts Ost-politik, der i årene før havde arbejdet for afspænding mellem DDR og Vesttyskland. I min pure ungdom i Frit Forum og DSU var jeg aktiv med at samle underskrifter ind mod USA's bombardementer i Vietnam. Og frygten for en altødelæggende atomkrig sad i os. Alt det gjorde, at da USA under Ronald Reagan ville opstille



Daværende stats- og udenrigsminister H.C. Hansen sammen med USA's præsident Dwight D. Eisenhower til et topmøde i 1950'erne.

Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

atombevæbnede raketter i Europa som svar på Sovjetunionens SS-20-raketter, så var der mange, der kom i tvivl, husker Poul Nyrup Rasmussen.

Når han i dag ser tilbage på perioden, så mener han dog ikke, at "fodnoterne" var den rigtige vej at gå:

– Var fodnoterne en fejl? Det kan vi med nutidens øjne se, at det var. Men Willy Brandt har engang sagt: "Hver tid træffer sine valg". Jeg var ikke selv medlem af Folketinget dengang, men så vidt jeg kan se, lå der grundige analyser og argumenter bag den socialdemokratiske gruppes beslutning dengang. Men samlet set ud fra et bredere sikkerhedspolitisk hensyn var det ikke en holdbar linje.

AKTIV UDENRIGSPOLITIK PÅ BALKAN

Så er vi fremme ved 1993, hvor Poul Nyrup Rasmussen danner sin første regering og indleder en ny periode for dansk internationalt engagement. På det tidspunkt er



GIMLEPROGRAMMET

Allerede i Socialdemokratiets første principprogram – Gimleprogrammet fra 1876 – hed det, at "Det danske socialdemokratiske arbejderparti virker nærmest i en national ramme, men er overbevist om arbejderbevægelsens internationale karakter og beredt til at opføre alt og opfylde alle pligter for at hidføre: Frihed, lighed og broderkærlighed blandt alle nationer".

→ de kommunistiske regimer i Østeuropa faldet og den kolde krig slut. Men nye udfordringer er vokset frem – ikke mindst konflikterne på Balkan. Både Bill Clinton og Poul Nyrup Rasmussen mener, at Vesten bør gribe ind militært for at sikre såkaldte "safe havens" for den uskyldige civilbefolkning, kvinder og børn, og senere stoppe borgerkrigen. Andre lande som Tyskland og Frankrig er mere i tvivl og indbyrdes uenige. Der opstår derfor en særlig forståelse mellem de to.

– Jeg husker tydeligt den store diskussion på et europæisk topmøde og Bill Clintons uendelige tålmodighed med de europæiske ledere. Han forstod på én gang Europas styrke og svagheder.

Til sidst greb NATO ind på Balkan og stoppede krigshandlingerne. Med det aktive danske engagement var der for alvor sket et skifte i dansk udenrigspolitik i en mere aktivistisk retning:

– Jeg har altid betragtet starten på vores aktivistiske linje i Balkan-konceptets lys. Det handler for mig ikke om, at Danmark absolut fremover skal føre sig frem og være de nye militære hardlinere. Det handler om noget meget dybere – en hjertegribende påmindelse om, hvem vi er som folk og som land: Danmark, Europa

og NATO kan ikke passivt se på, at uskyldige mennesker bliver kuert pga. deres religion eller etnicitet, og at der finder nedslagtinger og folkemord sted lige uden for vores egen dørtærskel. Vi tager selv skade af at være ligeglade.

Indgrebet i Eksjugoslavien skete med stor opbakning i både den danske befolkning og i Folketinget. Det var der til gengæld ikke, da Poul Nyrup Rasmussens efterfølger, Anders Fogh Rasmussen, i 2003 hævdede at videreføre den aktivistiske udenrigspolitik ved at sende Danmark i krig mod Irak, alene med et snævert flertal af stemmerne fra Venstre, Det Konservative Folkeparti og Dansk Folkeparti.

– Det var en fejltagelse, at Danmark gik militært med ind i Irakkrigen. I det store perspektiv står det også klart, at det forhold, at USA går ind i Irak kort tid efter at være gået ind i Afghanistan, er en af hovedårsagerne bag den ulykkelige udgang i Afghanistan. Under alle omstændigheder står det tilbage, at det var en historisk fejl af min efterfølger, Anders Fogh Rasmussen, at gennemtvinge en krigsdeltagelse i Irak med bare fire mandaters flertal i det danske Folketing. Det må vi ikke gøre igen.

Hvad er vigtigst i dag – den europæiske eller den transatlantiske forbindelse?

– Begge dele er jo vigtige i hver deres kontekst. Vi kan ikke bare sige, at den transatlantiske forbindelse ikke er så vigtig længere, for det handler om en grundlæggende sikkerhed – og det vil det altid gøre. Men vi må formode, at de store krises tid er forbi efter Afghanistan. Og vi må i NATO nu tage os tid til at gentænke vores internationale strategier. Samtidig er Europa blevet vigtigere og vigtigere. Hele vores velfærd, vores beskæftigelse og den nye klimakamp kan ikke løses, uden at vi har lange og holdbare linjer i Europa. Og samtidig er både gamle og nye opgaver kommet til. Det handler igen og igen om alt det grænseoverskridende: kampen imod løndumping og udnyttelse af lønmodtagere via f.eks. polske skuffeselskaber, kampen mod skattespekulation, der undergraver vores velfærd, regulering af finansmarkedets grådighed og ny demokratisk kontrol og regulering af de enorme informationsmonopoler hos techgiganter som Facebook, Google og Amazon. Alt det kan vi kun få styr på gennem Europa.

Det er egentlig meget enkelt: Sammen kan vi mere end hver for sig. 🇪🇺

**LÆS MERE PÅ
BEDREINDEKLIMA.NU**

ALLE BØRN HAR RET TIL REN LUFT

I Danmark er vi indendørs omkring 80-90 % af livet. Derfor er det vigtigt, at indeklimaet er godt i de bygninger, vi opholder os i. Det gælder især daginstitutioner, hvor vi afleverer vores børn. Desværre er indeklimaet i daginstitutioner ofte dårligt, og det har konsekvenser for både børn og personale.

I Blik og Rør mener vi, at ren luft er en menneskeret.

Derfor sætter vi indeklima på dagsordenen frem mod kommunalvalget i november.

Vi opfordrer alle Socialdemokratiets kandidater til at kæmpe for et bedre indeklima i kommunale bygninger.

VIDSTE DU?

- 6 UD AF 10**
...daginstitutioner har ingen eller mangelfuld ventilation
- BØRN ER MERE SÅRBARE**
...overfor dårligt indeklima end voksne
- SYGEFRAVÆR BLANDT SMÅ BØRN**
...kan mindskes med 12%, hvis luftskiftet øges

BEDRE INDEKLIMA NU

BLIK & RØR
ARBEJDERFORBUNDET



HELE DANMARK VINDER, NÅR VI OPFINDER OG PRODUCERER GODE IDÉER

Det er godt for Danmark, når danske virksomheder forsker, udvikler og opfinder. For dansk udvikling og forskning er med til at sikre, at danske virksomheder bliver bedre rustet i den globale konkurrence og giver samtidig produktionsarbejdspladser i hele landet – for danske ideer bliver oftest produceret herhjemme.

Danmark er lige nu førende på forskning og udvikling af løsninger, der f.eks. bidrager til den grønne omstilling. Men den globale konkurrence stiger. Derfor er det nødvendigt, at vi skaber de bedste vilkår for at prioritere forskning og udvikling endnu højere. Det baner nemlig vejen for flere grønne løsninger - og dermed arbejdspladser i Danmark.



SOCIALDEMOKRATER SKAL PÅVIRKE EUROPA

Jens Otto Krag ønskede Danmark med i EF for at påvirke udviklingen i Europa. Og den ambition er gået igen hos senere socialdemokratiske formænd, fortæller tidligere statsminister Helle Thorning-Schmidt. Selv brugte hun Danmarks EU-formandskab til at sætte fokus på klimaet midt under en stor økonomisk krise.

AF LARS WERNBLAD HANSEN

Socialdemokratiet har haft et svært forhold til Europa gennem tiden. Men vi er altid landet det rigtige sted. Sådan opsummerer tidligere parti-formand og statsminister Helle Thorning-Schmidt den rejse, Socialdemokratiet har været på, siden Danmark for knap 50 år siden stemte sig ind i det europæiske samarbejde. Dengang hed statsministeren Jens Otto Krag, og han havde en tilgang til det europæiske samarbejde, som også skulle præge kommende generationer af socialdemokrater.

– Krag har på et meget tidligt tidspunkt et billede af, at verden er noget, man skal gå ind i, og noget, man påvirker. I forhold til både det nære i Europa, det daværende Sovjet og USA. Socialdemokratiet får den tilgang til det internationale, at det er noget, vi gerne vil påvirke, frem for at se passivt til, at vi bliver påvirket af noget, der kommer udefra, fortæller Helle Thorning-Schmidt.

Helle Thorning-Schmidt har selv fulgt udviklingen i det europæiske samarbejde på tæt hold. Hun studerede ved Europa-kollegiet i Brügge i Belgien, hun sad fem år i Europa-Parlamentet, og ikke mindst var hun i fire år statsminister i Danmark, hvor hun deltog i en række EU-topmøder. I et halvt år sad hun endda selv for bordenden, da Danmark havde EU-formandskabet.

VERDEN ER NOGET, MAN PÅVIRKER

Det var den 2. oktober 1972, at et flertal på 63,4 procent af danskerne stemte ”Ja” til at indtræde i Det Europæiske Fællesskab (EF), som forløberen for EU hed. Det var statsminister Jens Otto Krags sidste store politiske projekt, og dagen efter meddelte han, at han trådte tilbage.

Krags beslutning om at få Danmark ind i EF lå i naturlig forlængelse af den tilgang til internationalt samarbejde, som også Krags forgængere havde forfulgt i årene efter anden verdenskrig, mener Helle Thorning-Schmidt. Blandt andet beslutningen om at få Danmark med i NATO. Og den fortsættes af Krags efterfølger som statsminister, Anker Jørgensen.

– Anker Jørgensen havde også et positivt forhold til det europæiske. Det var ret specielt på den tid, fordi han kom fra det gamle SID, så det var ikke givet, at han havde de holdninger.

Anker Jørgensen var forud for EF-afstemningen i 1972 formand for Arbejdsmands- og Specialarbejderforbundet. Et flertal på forbundets kongres valgte at gå imod dansk EF-medlemskab. Alligevel erklærede Anker Jørgensen, at han ville stemme ja.

Socialdemokratiets holdning ændrede sig dog i 1986, da statsminister Poul Schlüter udskrev en folkeafstem-

ning om den såkaldte EF-pakke i 1986. Her skiftede Socialdemokratiet side og anbefalede et nej, blandt andet med den begrundelse, at frihandel fyldte for meget på bekostning af eksempelvis hensynet til miljøet. Alligevel blev EF-pakken vedtaget af et flertal af danskerne.

DET SOCIALDEMOKRATISKE EUROPA

Da Helle Thorning-Schmidt i 1999 blev valgt til Europa-Parlamentet, var der sket meget siden afstemningen om EF-pakken. Både i Europa og i Socialdemokratiet. Berlinmuren var faldet, og EF-Kommissionens formand, Jacques Delors, havde præsenteret sin vision om en social dimension i EF-samarbejdet. Det påvirkede også Socialdemokratiets holdning:

– I de helt tidlige år af det europæiske samarbejde handlede det jo om at undgå krig og få et mere fredeligt Europa. Da Danmark blev medlem, handlede det meget om den økonomiske situation, og det var de argumenter, der blev anvendt i valgkampe. Men nu begyndte vi at se, at EF kunne bruges til at fremme et socialdemokratisk samfund og udvikle en mere social markedsøkonomi, fortæller hun.

I 1994 blev EF til EU, og op gennem 90'erne blev Socialdemokratiet igen et EU-positivt parti.

– Det var en platform, jeg fandt mig





” Krag har på et meget tidligt tidspunkt et billede af, at verden er noget, man skal gå ind i, og noget, man påvirker. Både i forhold til det nære i Europa, til det daværende Sovjet og til USA.

HELLE THORNING-SCHMIDT

rigtig godt tilpas på, da jeg blev valgt til Europa-Parlamentet i 1999. Vi skrev et europapolitisk oplæg, der netop havde den grundholdning, at det danske socialdemokrati kunne være med til at påvirke udviklingen i Europa.

I tiden omkring årtusindeskiftet var langt størstedelen af EU-landene ledet af socialdemokratiske regeringer. I lande som Danmark, Tyskland og Storbritannien havde socialdemokratiske regeringer afløst mangeårige konservative regeringer. Dermed var forudsætningerne for alvor til stede for at føre socialdemokratisk politik i Europa.

– Det gør også, at man kan påvirke tingene i en ny retning og en retning, som viser sig at være meget blivende. Man får påvirket både den europæiske miljølovgivning, arbejdsmiljølovgivning og en lille smule sociallovgivning, fortæller hun.

SATTE KLIMA PÅ EU-DAGSORDENEN

Muligheden for at sætte socialdemokratiske aftryk på EU-samarbejdet fik Helle Thorning-Schmidt også i starten af 2012. Her overtog Danmark formandskabet for Det Europæiske Råd, blot tre måneder efter at hun var blevet statsminister.

Det skete på et tidspunkt, hvor finanskrisen fra 2008 stadig satte sine tydelige aftryk på hele Europa. Der var derfor snævre rammer for, hvad det danske formandskab kunne sætte i værk. Alligevel kæmpede hun særligt for ét område:

– Vi gjorde meget for at holde klima og miljø højt på dagsordenen. Vi havde en stor opgave med at lægge grunden til EU's syvårige budget, og det ville vi gerne skulle indeholde store investeringer i klima og miljø. Mange havde jo lyst til at spare og skære ned i årene med finanskrisen, men vi gjorde meget for at holde det højt på dagsordenen.

Her kunne Helle Thorning-Schmidt ligesom flere af sine forgængere henvise til Danmark som et foregangsland, hvor den grønne omstilling gik hånd i hånd med skabelsen af nye arbejdspladser – noget, der i høj grad var brug for under den økonomiske krise. – Den diskussion fyldte slet ikke så meget dengang. I dag ved alle, at der er mange arbejdspladser i det.

Når Helle Thorning-Schmidt i dag ser tilbage, er hun da også overbevist om, at det var med til at gøre en forskel:

– EU blev holdt på sporet og udviklede



Foto: Steen Brogaard

” Da Danmark blev medlem, handlede det meget om den økonomiske situation, og det var de argumenter, der blev anvendt i valgkampe.

sigt til at være den fremmeste fortaler for klimadagsordenen og den region i verden, som stadig gør det bedst på det her område. Det synes jeg godt, at Danmark kan tage en lille del af æren for.

SOCIALDEMOKRATISKE VÆLGERE ER BLEVET MERE EU-POSITIVE

Som Helle Thorning-Schmidt nævnte i indledningen, så har den socialdemokratiske rejse i Europa dog ikke altid været lige nem. Der var særligt i de første årtier en udpræget EF-skepsis i partiet bagland. Også fra personer med lav løn og korte uddannelser som mange af Anker Jørgensens kollegaer. Mange var bekymrede for, at frihandel og fri bevægelighed ville betyde løndumping på det danske arbejdsmarked.

– Jeg synes, det er interessant, at det faktisk lykkedes at få vores vælgere til at have en langt mere positiv holdning til EU end tidligere. Hele den danske grundholdning til EU har jo også flyttet sig markant over de seneste år, fortæller hun.

I kølvandet på udvidelsen af EU med en række øst- og centraleuropæiske lande i 2004 er debatten om social dumping dog igen blusset op både i Danmark og i flere andre EU-lande. I Storbritannien var modviljen særligt stor og anses for en af

årsagerne til det Brexit, der rystede unionen i 2016. Det skyldes dog ifølge Helle Thorning-Schmidt i høj grad, at briterne ikke selv gjorde nok for at beskytte deres arbejdsmarked inden for rammerne af EU-reglerne.

– Storbritannien åbnede for østarbejdere med det samme, mens vi andre havde ganske lange indkøringsfrister for den fri bevægelighed for østarbejdere. Helt op til syv år. Jeg tror, at de lande, som tog det i et langsommere tempo, gjorde det rigtige. Og at en af grundene til, at det gik galt i Storbritannien – der er mange grunde til, at det gik galt – var, at det gik for hurtigt, og at man ikke fik beskyttet lønmodtagerne godt nok. Og at man ikke havde styr på, hvem der kom.

EU HOLDER DEN DEMOKRATISKE FANE HØJT

Brexit har ikke været den eneste hovedpine for EU de seneste år. EU har fået kritik i forbindelse med både finanskrisen, flygtningekrisen i 2015 og coronakrisen. Og på det seneste har udviklingen i lande som Polen og Ungarn sat spørgsmålstegn ved, om EU nu også er den garant for en demokratisk udvikling, som i årene efter Berlinmurens fald næsten blev taget for givet.

– Det viser, at vi stadig er meget forskellige lande, og at der er mulighed for at have forskellige politiske systemer inden for EU. Så alle de, der mener, at vi alle vil blive ensrettet af EU, har i hvert fald taget fejl, siger hun.

– Og så skal vi huske, at hvis vi ikke havde EU til at lægge en demokratisk standard, så ville det sikkert være gået endnu værre. For vi har jo nogle standarder, man skal leve op til i EU, også selvom man så kan mene, at man skal presse landene mere, end man gør i øjeblikket. Men jeg synes, EU beviser, at man er med til at holde den demokratiske fane højt. 🇪🇺

DET EUROPÆISKE RÅD

Det Europæiske Råd består af EU's stats- og regeringschefer samt formanden for Det Europæiske Råd og for EU-Kommissionen. Det mødes cirka fire gange årligt for at fastlægge de overordnede politiske retninger for unionens arbejde. Formandskabet går på skift mellem landene for et halvt år ad gangen.



RESPEKT

til fødevarearbejderne



Under hele corona-krisen er de hver dag mødt på arbejde og har sørget for, at vi kan fylde middagstallerkner og køleskab op med lækre fødevarer. De fortjener hæder og respekt for deres indsats.



EVA HAR VÆRET SOCI

100-årige Eva Knudsen i Helsingør er en af velfærdsstatens pionerer. En fattig opvækst vakte den unge Eva til at kæmpe for social retfærdighed. – Mange unge i dag forstår ikke de kampe, som min generation har taget, siger hun.

AF LOTTE LUND

Der var to grunde til, at Eva Knudsen blev socialdemokrat. Som ganske ung meldte hun sig ind i DSU inspireret af Helsingørs første demokratisk valgte borgmester, socialdemokraten Peder Christensen, i folkemunde kendt som Kong Peder. Senere, da hun blev voksen, var det på grund af Socialreformen, der i 1933 blev vedtaget som en del af Kanslergadeforliget. Her 75 år efter at den friske 100-årige meldte sig ind i partiet, er hun stadig stolt socialdemokrat. Hun er samtidig stor fan af statsminister Mette Frederiksen.

FATTIG OPVÆKST – IKKE RÅD TIL UDDANNELSE

Eva Knudsen kendte til social armod, fra hun var spæd. Da hun blev født i Nakskov nytårsaften 1920, hærgede "Den spanske syge", influenzapandemien, der var brudt ud før 1. verdenskrig, som herhjemme kostede mellem 15.000 og 18.000 danske liv. Et af dem var Evas mors. Derfor hentede fattige farmor den 11 måneder gamle pige med til hjemmet i Munkegade i Helsingør, hvor Eva Knudsen voksede op.

I dag er Munkegade en attraktiv bydel med renoverede huse tæt på Helsingør Bycenter. Dengang var det et af byens fattigste arbejderkvarterer, hvor menuen ofte bestod af gammelt, men billigt brød til morgenmad og kålsuppe til aftensmad. Eva Knudsen oplevede som helt ung, hvordan en fejloperation kostede en af hendes

onkler førligheden, før der var noget, der hed klageret eller erstatning. Han takkede nej til at modtage datidens fattighjælp, fordi det samtidig ville betyde, at han mistede sine borgerrettigheder. Fejloperationen betød, at hendes farmor måtte knokle endnu hårdere for at få hverdagen til at hænge sammen. Eva Knudsen kunne ikke bare se på. Hun ønskede brændende at få en uddannelse, men det var der ikke råd til, men så kunne hun blive politisk aktiv.

– Kong Peder var et forbillede for os unge. Man kunne se, hvor meget han gjorde for de ældre og i det hele taget. Han fik jo bygget Gurrevejens Plejehjem. Dengang sagde man altid, hvorfor de gamle skulle have det så godt, at de skulle have toilet indvendig. Rigtige toiletter med træk og slip. Det fik han jo lavet. Det blev kaldt "Slottet", mindes Eva Knudsen, der i dag bor alene i et dejligt, seniorvenligt rækkehus knap fire kilometer fra barndomshjemmet. Hun klarer i det store hele sig selv. Frem til corona gik hun til gymnastik hver uge og klarede sig uden stok. Men efter at have været meget stillesiddende under nedlukningen har hun fået brug for en rollator, når hun bevæger sig rundt.

I stedet for uddannelse kom den unge Eva Knudsen først ud at tjene i huset og siden til Tretorn-fabrikken i Helsingør, hvor man producerede gummisko og gummistøvler. Senere blev hun rengøringsdame. Fra sin første ugeløn kom hun ind i fagforeningen og endte som formand for Kvindeligt Arbejderforbund i Helsingør, hvor hun i dag er æresmedlem. Hun blev

i sin karriere en vigtig spiller, der var med til at forbedre forholdene for Helsingørs ufaglærte kvinder med bedre forhold for rengøringsdamerne, som det hed, og bedre akkorder på fabrikkerne. Hun er i det hele taget stolt over at være en af velfærdsstatens pionerer.

– I dag vil mange ikke stå i fagforening. De vil hellere spare de penge. Men de tænker ikke på, at man ikke opnår noget, hvis ikke man samler sig og er fælles om noget. Mange unge i dag forstår ikke de kampe, som min generation har taget. Jeg har præket for mine egne unge, at de skal stå i fagforening. Og det gør de også. Hvis ikke man er aktiv, så er man ikke med til at bestemme, siger Eva Knudsen.

BLEV SENDT PÅ KURSUS I STØVSUGNING OG FALDTEKNIK SOM 95-ÅRIG

Hun synes, at nutidens velfærdsstat gør det godt for de fleste. Men hun synes nok, at man glemmer de ældre og sender et hip til sin hjemkommune Helsingør. Da hun var tæt på 95 år blev rengøringshjælpen taget fra hende i en sparerunde. I stedet blev hun tilbudt at komme på kursus i at lære at støvsuge uden at bøje ryggen, og hvordan hun kunne rejse sig, hvis hun var faldet.

– Det var noget mærkeligt noget, mindes Eva Knudsen, der først fik rengøringshjælpen tilbage, da hendes barnebarn gik i aktion.

– Hun er utrolig hurtig og dygtig, hende, som kommer. Men hun er her kun 45 minutter hver 14. dag. Hun har jo ikke tid

ALDEMOKRAT I 75 ÅR!



Foto: Julian Isherwood

til at gøre ordentligt rent. Det er al den hjælp, jeg får. Og så får jeg hjælp hver dag til at tage mine støttestrømper af og på.

Om armen bærer Eva Knudsen en alarm, som kan aktiveres, hvis hun får brug for akut hjælp. Men den har hun heldigvis ikke haft brug for.

FRA STAUNING TIL METTE F.

Eva Knudsen har gennem årene mødt eller set en del markante socialdemokrater. Den første var Stauning, da han kom til Helsingør for at føre valgkamp. Eva Knudsen husker endnu plakaterne, hvor der stod "Stauning eller kaos". Hun

nævner også navne som Anker Jørgensen, Ivar Nørgaard, Erling Jensen og Poul Nyrup Rasmussen. Hun mindes desuden, at hun engang tilbage i 1990'erne har været til fagforeningsmøde med en meget ung Mette Frederiksen, vores nuværende statsminister.

– Allerede dengang var det tydeligt for os, at hun ville "blive til noget". Det, som jeg tænker om Mette Frederiksen i dag, er, at hun jo altid svarer meget hurtigt og korrekt. Hun står ikke der og hakker i det uden rigtigt at vide, hvad hun skal svare. Det synes jeg er godt. Jeg talte med et af mine børnebørn om det en dag. Det var,

da coronaen kom. Hun var så betaget og sagde, at hun bestemt syntes, at Mette Frederiksen gjorde det alletiders, siger Eva Knudsen.

Hun glæder sig til at skulle stemme igen til kommunalvalget til november. Og som altid går hendes stemme til Socialdemokratiet. Hvis partiet kan få bare et mandat mere i byrådet, vil det tippe flertallet og atter give Helsingør en socialdemokratisk borgmester – som i Kong Peders tid. 🇩🇰

ANE HALSBOE-JØRGENSEN ER NY KULTURMINISTER

– Frie, stærke, dannede mennesker er det, der udgør et stærkt fællesskab og et levende samfund

Den nyudnævnte kulturminister deltager i Kultur mødet på Mors.

Foto: Henning Bagger/Ritzau Scanpix



Ane Halsboe-Jørgensen:

Har siddet i Folketinget siden 2011 – opstillet i Brønderslev-kredsen og valgt i Nordjyllands Storkreds.

Uddannelses- og forskningsminister siden regeringsdannelsen i 2019 til 16. august 2021.

Kulturminister og kirkeminister siden 16. august 2021.

Cand.scient.pol. fra Københavns Universitet i 2011.

38 år.

Gift og har to børn. Anna på 4 og Knud på 6 år.

Kulturministeriet har – sammen med Kirkeministeriet – fået en ny kvinde bag roret. Ane Halsboe-Jørgensen overtager embedet, efter at Joy Mogensen valgte at trække sig fra posten. Den mest presserende opgave på hendes bord er ifølge Ane Halsboe-Jørgensen selv at få et samlet kulturliv på benene igen efter coronakrisen.

AF JULIE STEENBUCH HOLT



Den 16. august 2021 blev tidligere uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen udnævnt som kulturminister og kirkeminister. Ane Halsboe-Jørgensen er glad og stolt over at overtage ansvaret for det embede, hvor områder inden for kunst, sport og dannende fællesskaber hører under. Det er hun blandt andet, fordi – siger hun selv – kulturen er en grundpille i vores demokrati og stærke samfund, som udgøres af frie mennesker. Kulturen er netop den samtale, der gør os alle klogere og giver os det levende demokrati, vi alle er så taknemmelige over at være en del af.

– Jeg er også fuld af beundring over passionen og energien i hele denne her verden, og jeg glæder mig til at møde og tale med de mennesker, der er en del af det, og generelt opleve mere af det, fortæller hun.

Og netop tilgangen til den nye rolle som kulturminister skal bære præg af nysgerrighed og videbegærlighed. Vigtigheden af nysgerrigheden vender vi tilbage til.

– Jeg vil gå lyttende til opgaven fuld af energi. Der er rigtig meget kultur, som jeg glæder mig til at blive klogere på, siger Ane Halsboe-Jørgensen.

KULTUR ER MED TIL AT FORME DET HELE MENNESKE

Selvom Ane Halsboe-Jørgensen ikke længere har ansvaret for uddannelses- og forskningsområdet, så mener hun, at de to områder – som hun nu med egne ord har haft det store privilegium at stå i spidsen for – netop er den sum, der udgør det menneske, som frit kan agere i et levende demokrati.

– Det fællesskab og den styrke, der ligger i ikke bare den formelle uddannelse, men også den uformelle dannelse, er jo det, der former os til hele mennesker. Det har vi brug for kommer bredt ud til hele befolkningen, siger Ane Halsboe-Jørgensen.

Dette syn på kulturens rolle i samfundet kan spores helt tilbage til Staunings regeringstid, hvor idéen om, at netop uddannelse og kulturel dannelse er de to bærende søjler i et demokrati, der har og skaber frie mennesker, blev grundlagt.

Den idé blev kun yderligere slået fast, da Ministeriet for Kulturelle Anliggender blev oprettet i 1961 som en del af Viggo Kampmanns socialdemokratiske ledede regering. Den allerførste i den ministerstol var socialdemokraten Julius Bomholt.

At Socialdemokratiet opfandt det, der i dag hedder Kulturministeriet, giver rigtig god mening for Ane Halsboe-Jørgensen, og derfor er det også det helt rigtige, at en socialdemokrat fortsat sidder i stolen.

Et vigtigt element i netop socialdemokratisk kulturpolitik er ikke at inddele kulturen i enten finkultur eller lavkultur. Kultur spænder bredt, og Ane Halsboe-Jørgensen ser en stor opgave i på den lange bane at sørge for, at vi har et bredt kulturområde, som både sport, kunst og film er en del af.

KULTUROMRÅDET SKAL IKKE VÆRE ENDNU ET OMRÅDE MED SPLITTELSE

Et inderligt håb for den nytiltrådte kulturminister er, at kulturområdet ikke bliver endnu et område med splittelse.

– Vi har splittelse nok. Både i vores debatter, i vores sociale medier og i den



→ måde, vi møder hinanden på. Jeg har en oprigtig bekymring for, at vi bevæger os længere væk fra hinanden. Vi bor forskellige steder i landet, og vi mødes hverken på fodboldbanerne eller i teatersalene, siger hun.

Kulturen skal for alt i verden ikke være et område, hvor håndbolden har en større betydning end operaen, men det skal heller ikke være sådan, at det ene er finere at være en del af end det andet. Det hele er kultur på hver sin måde, og kulturen skal netop samle og udgøre en del af kernen af det fællesskab, som vores samfund er.

– Ud over at skabe brede fællesskaber kan kulturen jo også bringe folk sammen og give os både forståelse for hinanden og nysgerrighed på hinanden, uddyber hun.

Og netop nysgerrigheden er vigtig at fordre, mener Ane Halsboe-Jørgensen.

– Når det nu er kraften i kulturen, så ville det da være pokkers, hvis vi startede ud med at tale alt det væk fra hinanden. Så er nysgerrigheden væk, og så er potentialet for både at forstå sig selv og andre bedre væk. Jeg vil gerne det modsatte.

Og det modsatte er netop at bygge bro mellem mennesker. For at bygge bro kræver det ifølge Ane Halsboe-Jørgensen, at vi alle går nysgerrigt til værks og forsøger at forstå det, vi umiddelbart ikke forstår.

I lige så høj grad kræver det dog også, at vi heller ikke er dømmende over for de mennesker, der kommer og ikke forstår, men forsøger at hjælpe dem til at komme tættere på en fælles forståelse og blive en del af fællesskabet.

STORE OPGAVER VENTER

Ifølge Ane Halsboe-Jørgensen er noget af det vigtigste på hendes bord lige nu at få et samlet kulturliv på benene efter corona. Det betyder, at de fællesskaber, der samler os omkring kulturen, skal styrkes. Nu skal vi til at gå til koncerter, i teateret, til ferniseringer og til fodboldkampe igen. Det er vigtigt, at vi nu for alvor samles om det, der gør, at vi føler os som en del af noget større.

Derudover er der også et medieforlig, der skal forhandles på plads.

– Det bliver en stor opgave, men til gengæld er den jo også helt afgørende for vores demokrati og den offentlige samtale, siger Ane Halsboe-Jørgensen. 🌸



Foto: Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

JULIUS BOMHOLT (1896-1968)

Julius Bomholt blev i 1961 udnævnt til Danmarks første kulturminister. På det tidspunkt havde Bomholt i årtier været den vigtigste stemme i den socialdemokratiske kulturdebat.

Som ung var den teologisk uddannede Bomholt meget optaget af fænomenet "arbejderkultur", og han forsøgte at indkredse, hvad der adskilte en arbejderkultur fra en borgerlig kultur. Han blev i 1924 forstander for arbejderhøjskolen i Esbjerg, hvor mange unge socialdemokrater i de år fik deres skoling.

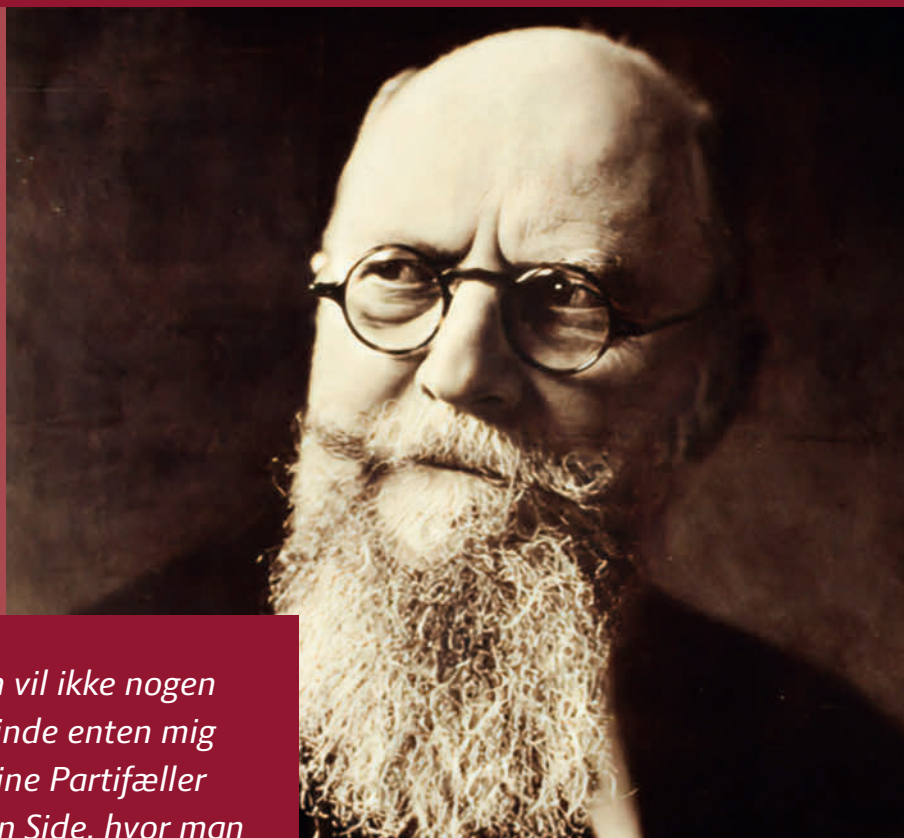
De følgende år udviklede Julius Bomholt dog sit kulturbegreb i retning af en mere folkelig forståelse. Det skete, i tråd med at Socialdemokratiet udviklede sig fra et klasseparti til et folkeparti. Bomholt fokuserede nu på at demokratisere adgangen til kulturen, så den kom alle samfundslag til gavn.

Julius Bomholt var også meget optaget af de nye medier som radioen, og han blev i 1940 formand for Radiorådet, den øverste ledelse i det, der senere blev kendt som Danmarks Radio. Her introducerede han det, han kaldte "den farlige radio", hvor programmerne ikke bare skulle underholde, men også udfordre lytterne på deres holdninger.

Han sad i Folketinget fra 1929 til 1968 og nåede at være både undervisningsminister, socialminister og formand for Folketinget, inden han i 1961 blev kulturminister. Han sad tre år på posten, men nåede i den periode at sætte mange varige aftryk, som ses den dag i dag. Julius Bomholt var blandt andet idémanden bag Statens Kunstfond, der hvert år uddeler penge til danske kunstnere.

TILLYKKE MED JUBILÆET

Lad jer endelig også inspirere
af Stauning de næste 150 år



*"... man vil ikke nogen
Sinde finde enten mig
eller mine Partifæller
paa den Side, hvor man
stemmer mod Fremme af
Landbrugets Interesser"*

- Thorvald Staunings jomfrutale i
Folketinget den 15. oktober 1906

Landbrug & Fødevarer





Foto: Ladefoged Joachim/Ritzau Scanpix

For 50 år siden blev Jens Kampmann udnævnt til verdens første miljøminister. Han indførte blandt andet den første miljøbeskyttelseslov ud fra princippet om, at forureneren skal betale.

Da Jens Otto Krag 11. oktober 1971 præsenterede sin nye regering, havde han en stor overraskelse i ærmet. 34-årige Jens Kampmann blev udnævnt til minister for et helt ministerium, Ministeriet for Forureningsbekæmpelse. Et ministerium, som år senere kom til at hedde Miljøministeriet. Dermed blev Jens Kampmann ikke bare Danmarks, men formentlig også verdens første miljøminister.

– Miljøspørgsmålet var allerede dengang meget højt oppe på den politiske dagsorden. Men det var andre miljøproblemer end dem, vi kender i dag. Problemstillingen dengang var enkeltvirksom-

heder, som forurenede stærkt. Jeg kan nævne Cheminova, Superfos og Grindstedværket. Deres forurening var meget fremme i medierne, og der var et politisk pres for, at vi måtte gøre noget ved det, fortæller Jens Kampmann.

MILJØET BLEV EN FOLKESAG

Jens Otto Krag var ikke den første socialdemokratiske statsminister, som var optaget af den grønne dagsorden. Allerede Thorvald Stauning gik meget op i strand- og naturbeskyttelse. Han flyttede hele området over til Statsministeriet og arbejdede på at give arbejderne fra de

små lejligheder i byerne adgang til frisk luft og natur.

Men i 1971 er der sket meget siden Staunings tid. Og med den store vækst i årtierne efter anden verdenskrig følger også en øget forurening. Det bliver for alvor synligt i slutningen af 1960'erne, ikke mindst på grund af megen medieomtale af blandt andet kemivirksomheden Cheminovas forurening på Harboøre Tange i Vestjylland. Miljøet kommer pludselig højt på den politiske dagsorden, og der opstår nye miljøbevægelser, som får stor tilslutning.

– Krag var jo en fremragende politiker, så han greb folkestemningen og sagde, at det måtte vi da gøre noget ved. Og da der ikke var noget særligt ministerium, som arbejdede med de spørgsmål, så oprettede han et helt nyt, fortæller Jens Kampmann.

Valget faldt altså på Jens Kampmann. Han var søn af den tidligere statsminister



DET FØRSTE GRØNNE MINISTERIUM



Jens Kampmann (tv.) med arbejdsminister Svend Auken i 70'erne. I 90'erne blev Auken selv miljøminister og stod blandt andet for en stor udbygning af den danske vindenergi.

Foto: Finn Svensson, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

“Der er ikke nogen tvivl om, at Socialdemokratiet havde førerpositionen i mange år, og vi udbyggede den i 1990'erne med Svend Auken som miljøminister”.

JENS KAMPMANN



Viggo Kampmann og havde trods sine 34 år allerede siddet fem år i Folketinget. Her havde han de foregående år beskæftiget sig indgående med miljøspørgsmålet.

– Når Krag bad mig om at blive minister, så var det, fordi jeg var kommet med et socialdemokratisk miljø- og forureningspolitisk udspil allerede i oppositionstiden, altså fra 1968 til 1971. Jeg var også ordfører inden for området, så det var meget naturligt, at det blev mig. På vej ud ad døren sagde Krag så til mig: ”Du skal for resten også være trafikminister”, husker Jens Kampmann med et smil.

FORURENEREN SKAL BETALE

I sit nye ministerium tog Jens Kampmann fat på arbejdet med at sikre bedre beskyttelse af miljøet. Den første store opgave var at få indført en egentlig miljøbeskyttelseslov ud fra princippet om, at forureneren betaler.

– Vi indførte verdens første miljølov, miljøbeskyttelsesloven, hvoraf store dele stadig eksisterer. Det lykkedes at få indført et princip om, at forureneren skal betale. Det gjorde vi sammen med de konservative. De konservative havde et medlem, Knud Bro, som også var meget optaget af miljøspørgsmålet. Så vi fik udfærdiget loven sammen, fortæller Jens Kampmann.

– Jeg tog et borgerligt parti med for at forankre det. Jeg ville ikke risikere, at det blev ændret, hvis der kom et andet politisk flertal efter et valg. Venstre undlod at stemme af hensyn til landbruget, og det gjorde SF og Radikale Venstre også. Dengang var der jo kun fem partier i Folketinget.

Også uden for Christiansborg sørgede Jens Kampmann for at have opbakning. Ikke mindst fra fagbevægelsen, som var optaget af hensynet til arbejdspladser. – Jeg havde tæt kontakt til fagbevægelsen, og de var fuldstændig med på, at det var nødvendigt at gøre noget i forhold til de her virksomheder. Der var ikke nogen modstand her, siger han.

Med tiden fik Jens Kampmann endda et godt forhold til flere af de virksomheder, der var målet for den nye lovgivning. – I starten var de ikke begejstrede, men det endte med, at de gik med. Jeg fik for eksempel et glimrende samarbejde med Grindstedværket om at begrænse forureningen der. Men meget af forureningen var jo på det tidspunkt allerede sket, så det handlede mest om at rydde op.

GAV SOCIALDEMOKRATIET EN FØRERPOSITION

Jens Kampmann sad som miljøminister i to år. Han stoppede i Folketinget ved valget i 1979, men har siden fulgt miljødebatten indgående, blandt andet som direktør i Miljøstyrelsen. Meget har ændret sig på de 50 år, der er gået, også i miljøpolitikken. Det er nogle andre emner, der topper dagsordenen i dag, end dengang.

– I dag er det jo ikke så meget et problem omkring enkeltvirksomheder, det er mere generelle problemer med CO₂-stigninger og klimaforandringer. Det var til gengæld ikke særlig højt på dagsordenen dengang.

Når han i dag ser tilbage, er han overbevist om, at Krags oprettelse af Miljøministeriet var med til at give Socialdemokratiet et overtag på den grønne dagsorden, som varede mange år frem.

– Der er ikke nogen tvivl om, at Socialdemokratiet havde førerpositionen i mange år, og vi udbyggede den i 1990'erne med Svend Auken som miljøminister. 🌱



JENS KAMPMANN

Født 30. marts 1937 på Frederiksberg.

Uddannet cand.polit. fra Københavns Universitet.

Medlem af Folketinget 1966-1979.

Minister for offentlige arbejder og for forureningsbekæmpelse 1971-1973.

Minister for skatter og afgifter 1977-1978.

Efterfølgende blandt andet direktør i Miljøstyrelsen.

Foto: Ebbe Wraae, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

BLIV DSU'ER

Vil du støtte DSU'ernes lokale arbejde? Bliv støttemedlem! Dit kontingent går ubeskåret til den lokale DSU-afdeling, og du modtager samtidig DSU's medlemsblad DSU'eren.

Du kan blive (støtte) medlem på:
www.dsu.net/
medlemsskab/meld-dig-ind.



AF FREDERIK VAD NIELSEN, FORBUNDSFORMAND FOR DANMARKS SOCIALDEMOKRATISKE UNGDOM (DSU)

DE NÆSTE 150 ÅR SKAL BÆRES AF UNGDOMMEN

I løbet af sommerferien afholdte DSU den største sommerlejr i arbejderbevægelsens ungdom i 20-30 år. 300 unge ildsjæle var samlet på kursusledningen Ankersminde, hvoraf omkring halvdelen var fagligt aktive unge. Lærlinge, studerende, elever og udlærte diskuterede, udviklede politik og festede til et brag af en Ankersminde Festival. Et tydeligt bevis på, at den socialdemokratiske ungdom lever og ånder – og også på mange måder stærkere end i rigtig mange år. Kan man få et bedre afsæt til at fejre Socialdemokratiets og arbejderbevægelsens 150-års fødselsdag i år end ved netop at hæfte sig ved engagementet hos de unge ildsjæle, som skal bære bevægelsen videre? Jeg synes det ikke.

Men vores parti og bevægelse har faktisk et problem med unge. Vores medlemmer bliver ældre og ældre, og der er efter sigende en jagt efter ungt blod i partiforeningerne, kredsene og på opstillingsli-

sterne. Det er bevidst, jeg skriver "efter sigende". For mit og DSU's indtryk er en gang imellem, at der også er et behov for at skabe mere plads til unge lokalt, regionalt og nationalt. Mange steder insisterer man på at håndtere opgaverne, som man altid har gjort det, og der er ikke altid en efterspørgsel efter nye politiske idéer eller forslag. Ligesom der heller ikke altid skabes optimale muligheder for, at unge ildsjæle kan bydes velkommen på opstillingslisternes gode placeringer. Misforstå ikke mig og DSU: Unge skal ikke bare skubbes, frem fordi de er unge – og DSU'ere skal heller ikke skubbes frem, bare fordi de er DSU'ere. Evnerne, engagementet og flittigheden skal selvfølgelig tale for sig selv. Men vi bliver i vores politiske og organisatoriske arbejde nødt til hele tiden at stille os selv følgende spørgsmål: Hvordan bliver vi et parti, som kan appellere til så mange forskellige grupper som muligt, få så mange forskellige medlemmer som muligt og stem-

memaksimere på valgdagene? Her spiller repræsentation bare en stor rolle – også når det gælder unge under 30 år.

DSU vil fortsætte med at styrke vores organisering og politiske forandringsarbejde. Vores opgave er at organisere på tværs af ungdomsbevægelser, udvikle nye og originale politiske forslag til parti og fagbevægelse og skabe forandring i samfundet, hvor vi kan. På den anden side af det arbejde er det så også bare vigtigt, at vi har et parti, som kan løfte de erfaringer og det engagement ind i den voksne bevægelse. Meget godt er sket på den front – men meget mere kan gøres. De næste 150 år skabes af nye unge ildsjæle. Lad os huske på det! God fødselsdag fra hele DSU.

Med venlig hilsen
Frederik Vad Nielsen

Mette Frederiksen:

VORES VÆRDIER ER GRUNDLÆGGENDE DE SAMME

Socialdemokratiet kan ranke ryggen og være stolt af det arbejde, som gennem nu 150 år har forandret Danmark til et moderne velfærdssamfund, fortæller statsminister Mette Frederiksen. Men vi kan endnu mere end det, og derfor sætter hun nu gang i et stort reformarbejde.

AF LARS WERNBLAD HANSEN

– Jeg er jo en af dem, der mener, at vores historie, både som parti og som land, er utrolig vigtig.

For det er umuligt at forstå sig selv og sit samfund, hvis ikke man forstår, hvad det er, vi kommer ud af. På godt og på ondt.

Sådan lyder det fra Socialdemokratiets formand og Danmarks statsminister, Mette Frederiksen. *Socialdemokraten* har sat hende stævne for at blive klogere på, hvilke tanker hun gør sig om at være formand for et parti, der nu kan fejre 150-års jubilæum. Om den arv, hun bærer videre, den røde tråd, der løber gennem partiets politik, og de udfordringer, hun vil tage fat på de kommende år.

Mette Frederiksen slår indledningsvist fast, at der er god grund til, at Socialdemokratiet nu fejrer sit historiske jubilæum.

– Vi har jo gennem næsten hele vores historie været toneangivende og drivende både for den politiske debat og for den bredere samfundsmæssige udvikling. Og fra Stauning og frem har vi jo været, med få pauser, det største og det mest dominerende politiske parti i udviklingen af det moderne velfærdssamfund, indleder hun.

– Meget har forandret sig, verden har forandret sig, og Danmark har heldigvis også forandret sig, blandt andet takket være vores indsats. Men meget af det, man startede med at slå for dengang, og de værdier, principper, vægtninger og balancer, man lagde ind i sit arbejde på et ret tidligt tidspunkt, det er grundlæg-



gende de samme, som vi stadigvæk styrer efter, når vi lader vores kompaspil finde vejen.

– Og så handler det selvfølgelig også om stolthed. At vi i år bliver 150 år og suverænt er danskernes foretrukne parti. Det er unikt og særegent både i en national og i en international sammenhæng. Så vi kan godt ranke ryggen.

DANMARK KAN ENDNU MERE

Selvom Socialdemokratiet nu kan fejre 150-års jubilæum, har Mette Frederiksen bestemt ikke tænkt sig at hvile på laurbærrerne. Der er stadig meget, hun gerne vil forbedre i Danmark. Det er tid til at skrive nye kapitler i den socialdemokratiske historie.

Der er stadig for mange, som står uden for fællesskabet. Eksempelvis de mange, der stadig står uden uddannelse og arbejde. Det har vi nu forudsætningerne til at lave om på, mener Mette Frederiksen.

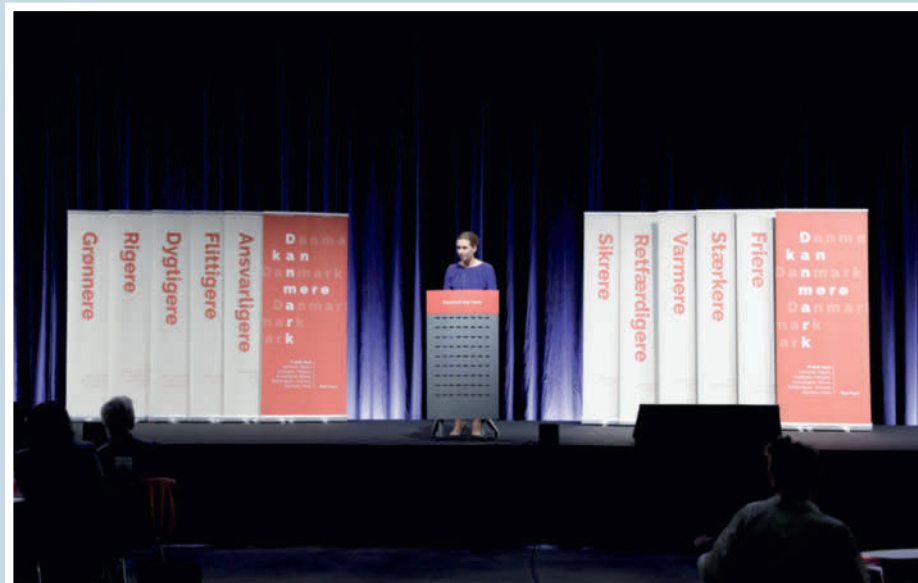
– Vi har klarer coronakrisen rigtig godt i Danmark. Vi har en bomstærk økonomi. Vi har en højt dannet og uddannet befolkning med meget stærke demokratiske traditioner. Ledigheden har ikke bidt sig fast under krisen. Derfor har vi også alle forudsætninger for at blive en endnu bedre udgave af os selv. Og jeg tror på, at Danmark kan mere end det, vi viser i dag.

Mette Frederiksen har bebudet et reformprogram med et tiårigt sigte, som skal gøre Danmark til et både grønnere, dygtigere og rigere samfund. Det arbejde har regeringen nu taget fat på.

– Vi skal træffe de beslutninger, som gør, at Danmark står så stærkt som overhovedet muligt om ti år. Det handler grundlæggende om, at flere skal i arbejde. Vi skal have flere unge i uddannelse og i arbejde. Og vi skal have flere med minoritetsbaggrund, som i dag ikke bidrager til arbejdsmarkedet, til at gøre det. Vi skal have løst klimakrisen, og vi skal gøre det på en retfærdig måde, lyder det fra Mette Frederiksen.

Mette Frederiksen er optimistisk med hensyn til fremtiden, ikke mindst fordi Socialdemokratiet i dag står et godt sted med masser af fokus på historie og ideologi. Det lover godt for fremtiden, mener hun.

– Jeg synes, vi oplever en ideologisk



Mette Frederiksen taler på konference om Fremtidens Danmark. Foto: Martin Bech Knudsen

” Vi skal træffe de beslutninger, som gør, at Danmark står så stærkt som overhovedet muligt om ti år. Det handler grundlæggende om, at flere skal i arbejde.

opblomstring internt i Socialdemokratiet i dag. Det må aldrig blive dogmatisk eller determinerende, men det er godt at vide, hvad man kommer af og hvorfra. For ellers tror jeg, man går forkert i, hvor man skal hen.

SKAL BÆRE STAFETTEN VIDERE

Betydningen af historien har Mette Frederiksen følt, lige siden hun som ganske ung blev socialdemokrat. Hendes tipoldefar, oldeforældre, bedsteforældre og forældre var alle aktive socialdemokrater. Det gav meget tidligt Mette Frederiksen en forståelse af den bevægelse, hun trådte ind i.

– Jeg er selv trådt meget direkte ind i partiet gennem min familie, og jeg har altid haft det sådan, at man ikke bare er socialdemokrat uafhængigt af det, der er gået forud. Man overtager en stafet og bærer en idé videre. Det kræver ydmyghed, respekt og anerkendelse af dem, der er gået forud og har taget rigtig mange slag undervejs.

Det mærkede Mette Frederiksen igen tydeligt i sommeren 2015, da hun blev valgt til formand for Socialdemokratiet. Dermed trådte hun ind i rækken af socialdemokratiske koryfæer, der over de sidste 150 år har været med til at forme Danmark til et helt andet land end det, der i 1871 var præget af fattigdom, ulighed og uretfærdighed. Og hun kan stadig blive inspireret, når hun læser om fortidens store socialdemokrater.

– Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg synes, Stauning er en af vores absolut største. Med Kanslergadeforliget og datidens krisehåndtering i forhold til den økonomiske depression i 30'erne og de meget svære vilkår under krigen, fortæller Mette Frederiksen.

Ud over krisehåndteringen og udnævnelsen af Nina Bang til den første kvindelige minister hæfter Mette Frederiksen sig særligt ved Staunings indsats for at udvikle Socialdemokratiet fra et klasseparti til et folkeparti, der forsøgte at tilgodesee alle dele af samfundet. Her ser hun tydelige tråde helt frem til i dag:

– Stauning grundfæster med sin regeringsførelse Socialdemokratiet som det store brede folkeparti. Det er interessant, for hvis vi kigger i dag, så er der jo kun ét bredt folkeparti, og det er Socialdemokratiet. Lige nu nyder vi rigtig mange menneskers tillid, og det skal vi være meget bevidste om at være ydmyge over for og tage meget vare på. Det var i høj grad også noget, der kendetegnede Staunings tid, eksempelvis med Kanslergadeforliget.

Stauning er dog ikke den eneste, der har gjort indtryk.



Mette Frederiksen på besøg hos nærpoltiet i Struer.

Foto: Martin Bech Knudsen

Et konkret eksempel er børneområdet, hvor regeringen tidligere på året landede en stor reform, ”Børnene først”, som skal styrke rettighederne for udsatte børn. Her ser Mette Frederiksen en tydelig rød tråd gennem den socialdemokratiske historie:

– Peter Sabroe, som aldrig blev formand for vores parti eller statsminister, er som enkeltperson den vigtigste i udviklingen af det danske syn på børn, hvor vi i dag er et af de lande, som er længst fremme i forhold til at sikre børns rettigheder og ligeværd. Så jeg mener, at der er en rød tråd i det arbejde, vi begår som regering i dag, og det arbejde, Peter Sabroe startede dengang.

GØR DIN PLIGT – KRÆV DIN RET

Det samme gælder de grundlæggende socialdemokratiske værdier, som generation efter generation af socialdemokrater er vokset op med og har båret videre. – Jeg synes jo selv, at de mest grundlæggende værdier, som etableres ret tidligt i Socialdemokratiet med ”Gør din pligt – kræv din ret”, er lige så gyldige i dag, som de var, dengang de første gang blev skrevet på fanerne, fortæller hun.

Hun fremhæver også demokratiet som noget særligt for socialdemokrater og samtidig noget, der har adskilt Socialdemokratiet fra kommunister og andre på den revolutionære venstrefløj, som Socialdemokratiet kæmpede indædte kampe med op gennem 1900-tallet.

– Hans Hedtoft siger engang noget i retning af, at vi hellere vil have demokrati uden socialisme end socialisme uden demokrati. Den pragmatisme og insisteren på, at vi aldrig går på kompromis



– Der er rigtig mange, som har betydet meget. Efterkrigstiden repræsenterer noget meget særligt, for det er der, vi etablerer velfærdssamfundet med blandt andre H.C. Hansen og Jens Otto Krag. Jeg vokser selv op og bliver aktiv i 90'erne og mener, at Nyrup-regeringen, inklusive ministerholdet, har gjort en meget, meget stor forskel for det helt moderne Danmark og den økonomiske ramme, som sikrer høj beskæftigelse og et relativt lige samfund.

HANDLER OM AT SE DEN RØDE TRÅD

For Mette Frederiksen er historien i høj grad nærværende i det daglige politiske arbejde. Det er ikke sådan, at hun sidder og læser gamle partiprogrammer igennem, inden hun skal lancere nye udspil. I stedet handler det om at bygge videre på fortidens arbejde og tage de grundlæggende værdier med sig.

– Jeg tænker ikke vores historie som noget, du går tilbage og plukker i. Vi skal ændre vores svar, når udfordringerne ændrer sig. Stauning gik ikke op i klima, han gik op i adgang til natur. Så det var ikke, fordi Stauning ikke var grøn, det var han. Men udfordringerne var nogle helt andre dengang, fortæller Mette Frederiksen.

– Jeg synes, man skal se det sådan, at der er en rød tråd i vores historie og en insisteren på at bringe det arbejde videre, som startede længe før os. Så jeg tror ikke på, at du kan finde svarene bagud. Men det kan være med til at finpudse din retning, mener hun.

” Jeg synes jo selv, at de mest grundlæggende værdier, som etableres ret tidligt i Socialdemokratiet med ”Gør din pligt – kræv din ret”, er lige så gyldige i dag, som de var, dengang de første gang blev skrevet på fanerne.



Mette Frederiksen sætter cykelløbet PostNord Danmark Rundt i gang i Holbæk. Foto: Martin Bech Knudsen



Mette Frederiksen og erhvervsminister Simon Kollerup besøger Novozymes.
Foto: Martin Bech Knudsen

med demokratiet, er meget vigtigt for os, mener Mette Frederiksen.

Lige siden Staunings tid er Socialdemokratiet ellers blevet kritiseret af venstrefløjen for at indgå kompromiser hen over midten og for at insistere på, at forandringer skal ske gennem gradvise reformer. Men den kritik giver Mette Frederiksen ikke meget for – hverken dengang eller nu.

– Det er jeg helt uenig i. Man skaber ikke et samfund på revolutioner, men på reformer. Vi skal sikre det brede samarbejde, så vi finder holdbare og langsigtede svar på Danmarks udfordringer. Vi har samarbejdet med venstrefløjen om vigtige udfordringer. Og det gør vi også i dag. Men på en række områder er det lige så vigtigt at samarbejde hen over midten.

POLITIK SKAL BETYDE NOGET

Mette Frederiksen har som partiformand og statsminister været meget optaget af at vise, at politik gør en forskel. At man kan se værdierne og den røde tråd i den politik, der føres. Dermed vil hun også vise, at påstanden om, at det er lige meget, om det er det ene eller det andet parti, der regerer Danmark, er forkert.

– Politik skal selvfølgelig betyde noget. Det er jo en helt grundlæggende drivkraft. Jeg ved, at rigtig mange socialdemokrater tager opgaven som tillidsmand på sig med meget stor alvor. Vi er her ikke for vores egen skyld, og det er ikke de udfordringer, vi oplever hver især, som er vores primære drivkraft. Det er ønsket om at skabe forandringer for hele samfundet.

Da Mette Frederiksen før valget i 2019

lancerede forslaget om en ny ret til tidlig tilbagetrækning, var det efter mange år med nedskæringer et nybrud, at der pludselig igen blev talt om at udvide beskyttelsen af lønmodtagerne. Og både politiske modstandere, borgerlige økonomer og tv-kommentatorer havde travlt med at forklare, hvorfor det slet ikke kunne lade sig gøre. Alligevel lykkedes det sidste år regeringen at indgå en aftale, og fra 1. august blev det muligt at søge om den såkaldte "Arne-pension".

– Den her regerings vigtigste signaturprojekt er Arne-pension, retten til en værdig tilbagetrækning for dem, som er nedslidte. Og det er et meget fint eksempel på, at vi tager opgaven meget alvorligt. Alle sagde, at det ikke kunne lade sig gøre, og det blev kaldt et blufnummer. Men det kunne lade sig gøre, og forleden mødte jeg i Vejle en person, som fortalte, at han havde søgt om Arne-pension om mandagen og fået det tilkendt om fredagen.

Netop vigtigheden af at kunne se en rød tråd i den politik, der bliver lagt frem og vedtaget, er ifølge Mette Frederiksen afgørende for, at danskerne kan se sig selv i Socialdemokratiet. Derfor er det vigtigt at kunne koble den nuværende politik til nogle klare, socialdemokratiske grundværdier.

– Jeg hører mange mennesker sige, at de føler sig godt til rette i Socialdemokratiet i dag. At de har let ved at genkende os, at det er forudsigteligt, hvad vi vil gøre, fordi vi har sagt, hvad vi har tænkt os at gøre med regeringsansvaret. Så vi er meget bevidste om vores historiske arv. 🇩🇰

” Man skaber ikke et samfund på revolutioner, men på reformer. Vi skal sikre det brede samarbejde, så vi finder holdbare og langsigtede svar på Danmarks udfordringer.



Mette Frederiksen besøger Næstved med sundhedsminister Magnus Heunicke.
Foto: Martin Bech Knudsen





I HISTORIENS FODSPOR
**SOCIALDEMOKRATISKE
STEDER**



SOCIALDEMOKRATIET

INDHOLD

HOVEDSTADEN 60

Gravsteder.....	62
Monumenter.....	70
Mindeplader.....	72
Huse og steder.....	74
Vejnavne.....	79

SJÆLLAND 82

Gravsteder.....	84
Monumenter.....	85
Mindeplader.....	86
Huse og steder.....	87
Vejnavne.....	87

SYDDANMARK 88

Gravsteder.....	90
Monumenter.....	92
Huse og steder.....	94
Vejnavne.....	95

MIDTJYLLAND 96

Gravsteder.....	99
Monumenter.....	100
Mindeplader.....	102
Huse og steder.....	103
Vejnavne.....	104

NORDJYLLAND 106

Gravsteder.....	108
Monumenter.....	109
Huse og steder.....	110
Vejnavne.....	111

Tekst: Martin E.O. Grunz

Ansvarshavende: Jan Juul Christensen

Redaktion: Socialdemokratiets Udviklingsafdeling

Layout: Grafisk Afdeling

Spørgsmål, kommentarer og oplysninger
om yderligere mindesteder bedes rettet
til martin.grunz@ft.dk





Danmark er et skønt land. Vi håber med denne udgivelse at inspirere til besøg ved de mange socialdemokratiske mindesteder på land og i by.

Det kan være partiforeningen, der laver en aktivitet. Familien, der nyder en frokost i det grønne eller den gode ven, som man vil vende et par ting med på en spadseretur. Hvis udgivelsen kan give et kulturhistorisk eller politisk perspektiv på oplevelserne – så har den tjent sit formål.

Socialdemokratiet fylder i år 150 år, og igennem årene har socialdemokrater rejst monumenter og mindesmærker for at hædre partifæller og mindes sejre. Desuden er mange vejnavne og bygninger knyttet til partiets historie og mangeårige indsats for et mere socialt retfærdigt og demokratisk Danmark.

Ved fejringen af Socialdemokratiets 150-årsjubelæum udgiver vi hermed den første samlede oversigt over socialdemokratiske mindesteder. Vi er gået ydmygt til opgaven og vedgår, at der vil være steder, som vi ikke har fået med i denne første udgivelse. Derfor sætter vi vores lid til, at læsere og partifæller vil hjælpe os med at lokalisere eventuelt manglende socialdemokratiske mindesteder, som vi kan tilføje i kommende genudgivelser.

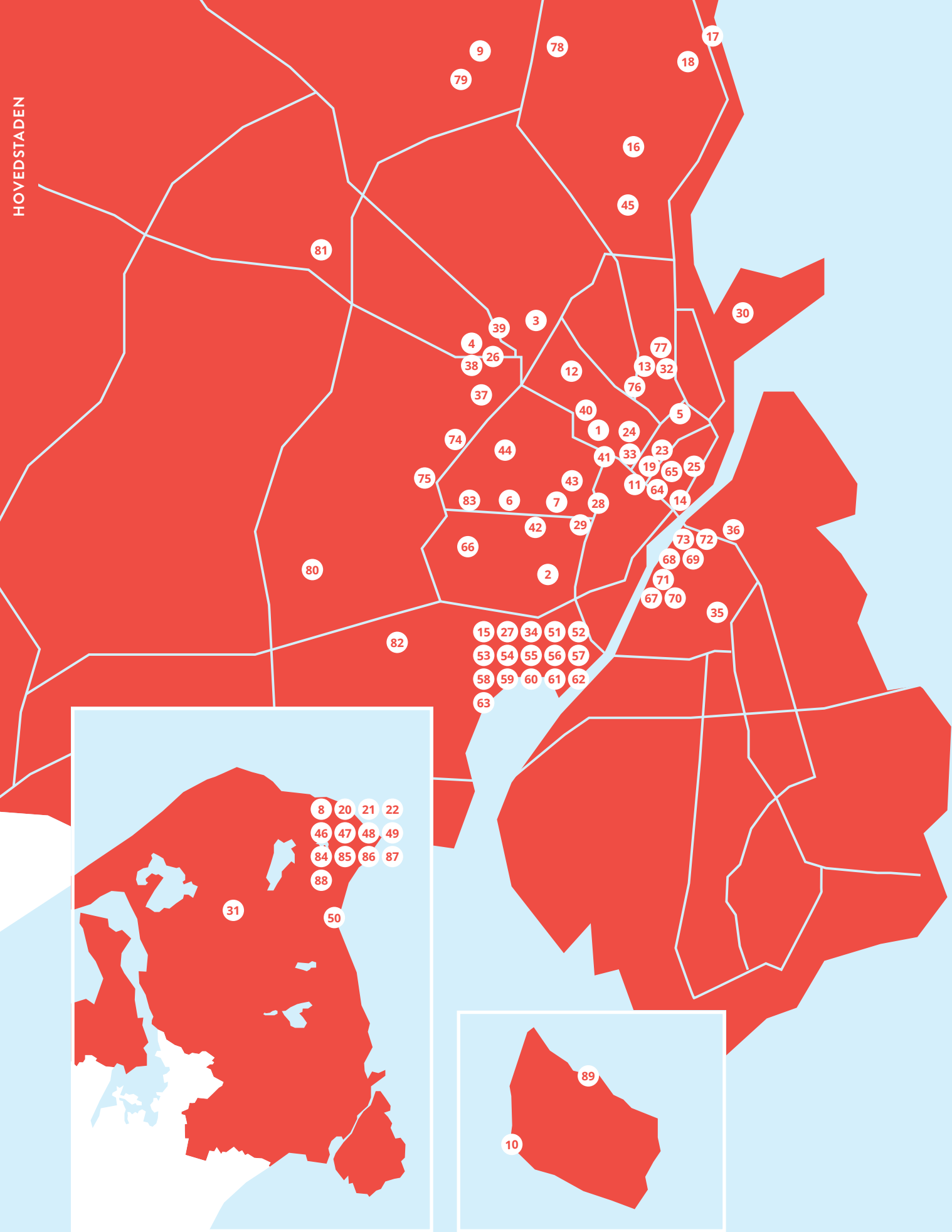
God fornøjelse og god tur

Jan Juul Christensen
Partisekretær

Martin E.O. Grunz
Historisk konsulent

Til højre - mindesten for J.P. Sundbo, Esbjerg.

Til venstre - indgangen til den gamle Roskilde Højskole.



HOVEDSTADEN

GRAVSTEDER

- 1 Assistens Kirkegård**
August Toucher
Frederik Dreier
U.P. Overby
Christen Hørdum
P. Knudsen
Sigvald Olsen
Ernst Christiansen
- 2 Vestre Kirkegård**
Jens Jensen
Marinus Kristensen
F.J. Borgbjerg
A.C. Meyer
Niels Mathiassen
H.C. Hansen
Johannes Kjærbøll
K.K. Steincke
Sigvard Munk
M.C. Lyngsie
Hans Hedtoft
Christian Christiansen
Per og Grete Hækkerup
Anker og Ingrid Jørgensen
Th. Stauning
Vilhelm Buhl
Jens Otto Krag
Erling Dinesen
Viggo Kampmann
Christian Christiansen
Louis Pio
Sylvia Pio
- 3 Bispebjerg Kirkegård**
Nina og Gustav Bang
Pelle Jarmer
Philipp Scheidemann
H.P. Sørensen
Egon Weidekamp
Oskar Hansen
K.B. Andersen
Alsing Andersen
Sigvald Hellberg
Lissi Petersen
- 4 Brønshøj Kirkegård**
Olivia Nielsen
- 5 Holmens Kirkegård**
Svend Auken
- 6 Solbjerg Parkkirkegård**
Hans Hækkerup
Johan Friis-Skotte

- 7 Frederiksberg Ældre Kirkegård**
Bodil Koch
Hal Koch
- 8 Helsingør Kirkegård**
Peder Christensen
- 9 Lyngby Assistens Kirkegård**
Hartvig Frisch
- 10 Rønne Kirkegård**
Niels Nielsen

MONUMENTER

- 11 Staunings Plads**
Stauningmonumentet
- 12 Lyngsies Plads**
Buste, M.C. Lyngsie.
- 13 Fælledparken**
Talerstenen
Mindesøjle, F.J. Borgbjerg
- 14 Gammel Strand**
Skulptur, Julius Bomholt
- 15 Anker Jørgensens Plads**
Statue, Anker Jørgensen
- 16 Høstvej 2**
Mindesten, Johan Wilman
- 17 Staunings Plæne**
Mindesten, Th. Stauning
- 18 Christiansholmsvej**
Den Slesvigske Sten
- 19 Rømersgade**
Arbejdernes Forsamlings- og Foreningsbygning
- 20 Konventum i Helsingør**
"Danmark for folket"
Buste, Peder Christensen
- 21 Rosenkildevvej**
Buste, Peder Kristensen
- 22 Haveforeningen Solbakken**
Peder Christensen

MINDEPLADER

- 23 Arbejdermuseet**
Relief, Oskar Hansen
- 24 Ravnsborggade 21**
Mindeplade, Louis Pio
- 25 Lille Kirkestræde 1**
Mindeplade, Louis Pio

- 26 Enigheds Allé 21 i Brønshøj**
Bolig, Th. Stauning
- 27 Borgbjergsvej 1**
Bolig, Anker Jørgensen
- 28 Gammel Kongevej 25**
Mindeplade,
Ingolf Larsen-Ledet
- 29 Vega**
Mindetavle, Olof Palme
- 30 Göteborg Plads 1**
Mindetavle, Karl Raloff
- 31 Pedersborgvej 4**
Mindeplade, Hartvig Frisch

HUSE OG STEDER

- 32 Ove Rodes Plads 1**
Bolig, Th. Stauning
- 23 Arbejdermuseet**
- 33 Nørre Farimagsgade 51**
Redaktionslokaler
- 13 Fælledparken**
- 34 Sydhavnen**
Ankers gård
- 35 Urbanplanen**
- 36 Amagerbrogade 31**
Bolig, Vilhelm Buhl
- 37 Fuglsang Allé 63**
Bolig, Hans Hedtoft
- 38 Brønshøj Torv**
- 39 Mosebakken**
- 29 Vega / Folkets Hus**
- 40 Jagtvej 69**
- 41 Rosenørns Allé 12-14**
Arbejdernes Foreningsbygning
- 42 Søndermarken**
- 43 Grundtvigsvej 14**
Gimle
- 44 Egernvej 61**
Jens Otto Krags rækkehus
- 45 Valeursvej 6 i Hellerup**
Æresbolig, Th. Stauning.
- 46 Kong Peders Park**
Mindesmærke,
Peder Christensen
- 47 Stauninggården**
- 48 Sigurd Schytz Kollegiet**
- 49 Søstræde 2**
Folkets Hus

- 50 Dageløkke Skov**
Svends Eg
- 89 Bobbesvej 10**
Enghuset

VEJNAVNE

- 51 Borgmester Christiansens Gade**
- 52 P. Knudsens Gade**
- 53 Borgbjergsvej**
- 54 Hørdumsgade**
- 55 Wiinbladsgade**
- 56 Gustav Bangs Gade**
- 57 Louis Pios Gade**
- 58 Peter Sabroes Gade**
- 59 Sigvald Olsens Gade**
- 60 K.M. Klausens Gade**
- 61 Harald Jensens Gade.**
- 62 Olivia Nielsens Gade**
- 63 Anker Jørgensens Plads**
- 64 Staunings Plads**
- 65 Nina Bangs Plads**
- 66 Overbys Allé,**
- 67 Vilhelm Buhls Gade**
- 68 H.C. Hansens Gade**
- 69 Hans Hedtofts Gade**
- 70 Jens Otto Krags Gade**
- 71 Viggo Kampmanns Plads**
- 72 Svend Aukens Plads**
- 73 Weidekampsgade,**
- 74 Frode Jakobsens Plads**
- 75 Helga Larsens Plads.**
- 76 Edel Sauntes Allé**
- 77 Borgmester Jensens Allé**
- 78 Ingvar Nørgaards Vej**
- 79 Johan Wilmans Vej**
- 80 Borgmester Kjeld Rasmussens Boulevard**
- 81 Borgmester Ib Juuls Vej**
- 82 Arnold Nielsens Boulevard**
- 83 Camilla Nielsens Vej**
- 44 J.O. Krags Park.**
- 84 Erling Jensens Vej**
- 85 Borgmester P. Christensens Vej**
- 86 Chr. Rasmussens Vej**
- 87 Georg Poulsens Plads**
- 88 Sperlings Allé**

GRAVSTEDER

📍 KØBENHAVN

Socialdemokratiet begravede sine første medlemmer i løbet af 1870'erne. Det foregik på **Assistens Kirkegård (1)** på Nørrebro. Det var blandt andet den unge typograf **August Toucher**, der forsøgte at skabe en socialdemokratisk ungdomsbewægelse, men døde af tuberkulose, inden han kunne nå at gennemføre organiseringen. Hans gravsted findes ikke længere. August Toucher var søn af **Louis Toucher**, som var en af de få etablerede intellektuelle, der i 1770'erne sluttede sig til Socialdemokratiet. En kort overgang efter fængslingen af **Louis Pio, Harald Brix** og **Povl Geleff** i 1872 var Louis Toucher toneangivende i Arbejderbevægelsen. Louis Toucher havde allerede i 1850'erne været aktiv i miljøet omkring **Frederik Dreier**, som nogle gange bliver kaldt for "Danmarks første socialist". Frederik Dreier var engageret i at forvandle de demokratiske reformer, der fandt sted efter enevældens ophør i 1848 til gennemgribende sociale fremskridt. Dreier døde som kun 25-årig i 1853 og er begravet på afdeling C. Louis Toucher forlod Danmark i slutningen 1870'erne og døde i Cape Town.

En anden af de allerede etablerede forfattere, som tilsluttede sig arbejderbevægelsen, var **U.P. Overby**. Hans sange satte ord på de erfaringer, som mange af arbejderbevægelsens medlemmer personligt havde. Især 'Socialisternes march' med indledningsordene "Snart dages det brødre, det lysner i øst" opnåede en uhørt popularitet.

Da U.P. Overby døde i 1879, var det en meget stor og følelsesladet begivenhed for den unge arbejderbevægelse. Hans sten blev rejst af "sociale sangere", som var sammenslutninger af sangforeninger med tæt tilknytning til Socialdemokratiet. På hans gravsten er indhugget stroferne "i flugt går tiden over livets bølge", som stammer fra en anden af hans arbejdersange.

De socialdemokratiske formænd **Christen Hørudum** og **P. Knudsen** er også begravet på Assistens Kirkegård. P. Knudsens begravelse i 1910 blev den første store begravelse, som Socialdemokratiet organiserede. P. Knudsen var formand 1882-1909 og blev i samtiden set som grundlæggeren af den socialdemokratiske organisatoriske og strategiske kurs. P. Knudsen nedlagde kort før sin død sin formandspost for at blive "fattigborgmester" i København. Han døde efter et hurtigt sygdomsforløb og nåede ikke at folde sine evner ud på denne post. **Sigvald Olsen** var bestyrer af det kooperative bryggeri Stjernen og var ved sin død i 1919 næstformand i den socialdemokratiske folketingsgruppe. På hans gravsten står inskriptionen: "Rejst af partifæller".

På Assistens Kirkegård ligger også **Ernst Christiansen**, der som leder af den socialdemokratiske ungdomsorganisation SUF i 1919 brød med partiet. Efterfølgende var han med til at grundlægge Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) og blev den første formand.

I 1930 meldte han sig dog sammen med en række andre DKP'ere (der blev kaldt "Ernst Christiansens brigade") igen ind i Socialdemokratiet. Han blev senere landstingsmedlem og minister uden portefølje i H.C. Hansens regeringer, hvor han fungerede som viceudenrigsminister.

*H.C. Hansen og
Gerda H.C. Hansens grav.*

H. C. HANSEN
1906-1960
GERDA HANSEN
1907-1983

REIST AF SOCIALDEMOKRATIET



Den største samling af socialdemokratiske grave finder man dog på **Vestre Kirkegård (2)** i Kongens Eng-have. Omkring søen nær Nordre Kapel er koncentrationen så stærk, at området i folkemunde hedder "Det røde hav". Vestre Kirkegård blev anlagt fra 1870 og var tænkt som en løsning på det eksplosive befolkningstal – og dermed følgende stigende antal begravelser i København. Kort efter anlæggelsen slog ligbrænding og følgende urnesættelse dog for alvor igennem som begravelsesform, og det løste pladsproblemet. Vestre Kirkegårds store forhold gav derfor plads til at realisere store gravsteder og specielle afdelinger. I 1928 døde Danmarks første socialdemokratiske borgmester, **Jens Jensen**. Før han i 1903 blev finansborgmester i København, var Jens Jensen i 1898 blevet valgt som De samvirkende Fagforbunds (datidens FH) første formand. Jens Jensen var altså en helt central personlighed i den danske arbejderbevægelse, og hans begravelse ved søen på Vestre Kirkegård fandt sted under tusindtalligt opbud. Dermed blev en tradition for at begrave fremtrædende socialdemokrater ved søen på Vestre Kirkegård grundlagt.



I 1928 blev **Marinus Kristensen** begravet. Han havde været redaktør på Social-Demokraten og var borgerrepræsentant, da han døde, kun 38 år gammel. Der var mange, der havde set en kommende partiformand og statsminister i ham.



Op ad et højdedrag med en lille sten-trappe finder man **F.J. Borgbjergs** grav. Borgbjerg var fra 1900 til 1920 Socialdemokratiets mest berømte taler. Hans indtryk var så stort, at det er hans proklamation af Jens Jensens valg som borgmester, der huskes, og ikke hvad, Jensen havde at sige i den anledning. Borgbjerg var kendt for at blive meget eksalteret af sine egne talerevner, og det førte til udtrykket "først holdt Borgbjerg talen, så holdt



talen Borgbjerg". Borgbjerg var også en dreven parlamentariker, der spillede en afgørende rolle i afdækningen af justitsminister P.A. Albertis ulovligheder samt tilblivelsen af Grundloven af 1915. F.J. Borgbjerg var også redaktør af Social-Demokraten og minister i Staunings første regering.

Nedenfor er **A.C. Meyer** begravet. Han blev i 1878 som bare 20-årig formand for Socialdemokratiet, men nedlagde posten for at rejse på valsen. Hjemme igen blev han en af Socialdemokratiets mest brugte digtere, og hans produktion var enorm. Hans kantate "Flyv højt vor sang på stærke vinger" til den internationale socialistkongres i København i 1910 er stadig blandt de mest brugte sange i Arbejdersangbogen. Meyer var blandt stifterne af DUI, initiativtager til Børnenes Kontor og folketingsmedlem i 37 år.

I nærheden er **Niels Mathiassen** begravet. Han var partisekretær i Socialdemokratiet, men er først og fremmest husket som kulturminister i 1970'erne. Han blev slet og ret kaldt "Kultur-Niels", og som noget helt specielt er hans gravsten rejst af danske kunstnere.

Ved stien ned er **H.C. Hansen** begravet sammen med sin kone, **Gerda H.C. Hansen**. H.C. Hansen var kun statsminister i fem år frem til sin død i 1960, men hans tid som statsminister gjorde så stærkt et indtryk, at man stadig taler om "H.C. Hansens tid". Blandt de største resultater i hans statsministertid var udsoningen med Tyskland gennem København-Bonnerklæringerne i 1955 og vedtagelsen af folkepensionen i 1956. Han havde 1933-37 været formand for DSU og var i øvrigt en ferm digter og er repræsenteret i Arbejdersangbogen.

Johannes Kjærbo var formand for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund (nutidens Dansk Metal), da han i 1935 blev handelsminister i Staunings regering. Han beklædte en lang række ministerposter indtil 1959. Langs stien op mod søen er tidligere socialminister **K.K. Steincke** begravet. Steincke er først og fremmest kendt som ophavsmanden til socialreformen fra 1933, der fastslog princippet om, at sociale ydelser skulle tildeles på baggrund og rettigheder og ikke gives som almisser. Steincke var også formand for Landstinget og kendt som en meget skarp debattør.

*Til venstre øverst – Det røde hav.
Til venstre i midten – Per og Grete Hækkerup, Anker og Ingrid Jørgensen og Hans og Ella Hedtofts grave.
Til venstre nederst – Vilhelm og Thyra Buhls grav. Ovenfor – Det røde hav og Nordre Kapel.*

Sigvard Munk var overborgmester i København 1956-62. Han havde allerede en lang politisk karriere bag sig, da han i 1943 var aktiv ved Flugten til Sverige. Sigvard Munk var initiativtager til at redde Københavns Synagoges toraruller fra nazistisk vandalisme ved at finde forskellige skjulesteder til dem.

M.C. Lyngsie var stifter af og mangeårig formand for Dansk Arbejdsmandsforbund (i dag en del af 3F). Han var også socialdemokratisk politiker og medlem af først Folketinget og siden Landstinget.

Under en meget stor sten er **Hans Hedtoft** og hans kone, **Ella**, begravet. De døde med kun halvanden måneds mellemrum i 1954-55, og Hans Hedtofts uventede død ved et hjerteslag i Stockholm var den direkte anledning til, at der blev indført bestemmelser om forsørgelse af ministres børn i tilfælde af forældrenes død. Hans Hedtoft var statsminister 1947-50 og 1953-55. I hans tid som statsminister blev Danmark medlem af Nato, OEEC og Nordisk Råd, som han selv var initiativtager til. Hedtoft var i 1939 blevet partiformand, men var ligesom H.C. Hansen nødt til at nedlægge sine poster efter pres fra den nazistiske besættelsesmagt. Det var især Hedtofts og Hansens antinazistiske arbejde i 1930'erne, der var årsag til den nazistiske reaktion. Det var da også Hans Hedtoft, som den tyske marineattaché G.F. Duckwitz opsøgte, da han i 1943 lækkede planerne om den kommende aktion mod de danske jøder. Hedtoft bragte advarslen videre ud i arbejderbevægelsen og det danske samfund, hvilket førte til redningen af over 90 % af de danske jøder. Hans Hedtoft hører til rækken af DSU-formænd, der er begravet på Vestre Kirkegård, ligesom i øvrigt H.C. Hansen og Per Hækkerup.

Louis Pios gravmonument, opsat på Vestre Kirkegård ved Socialdemokratiets 50-årsjubilæum.



DSU's første formand, der var initiativtager til organisationen i 1920, **Christian Christiansen**, ligger også begravet ved Det røde hav. Han var i mange år folketingsmedlem og fiskeriminister i Hedtofts og H.C. Hansens regeringer.

Ned mod plænen er **Per og Grete Hækkerup** begravet. Per Hækkerup var en meget markant formand for DSU under den første fase af den kolde krig. Han var således initiativtager til den internationale socialdemokratiske ungdomsorganisation IUSY, der stillede sig skarpt og konfrontatorisk mod de antidemokratiske stalinistiske regimer i det sovjetkontrollerede Østeuropa. Han videreførte linjen som socialdemokratisk udenrigsminister i 1960'erne, og var også minister i Anker Jørgensens regeringer. Grete Hækkerup var datter af Nic. Hurup, én af stifterne af Det Radikale Venstre, men allerede som ganske ung meldte hun sig ind i Socialdemokratiet. Hun var både kommunalpolitiker og folketingsmedlem og var en markant næstformand for Folketingets præsidium.

Anker og Ingrid Jørgensens grav ligger få meter længere nede ad stien. Anker Jørgensen var formand for SiD (vore dages 3F), da han uventet blev valgt som statsminister på Jens Otto Krags initiativ. Han blev den længst siddende socialdemokratiske formand siden Stauning og var statsminister i over otte år. Anker Jørgensens tid som statsminister var kendetegnet af krisehåndtering, som dels skyldtes presset fra partier, der udfordrede det parlamentariske system, og dels på grund af de meget store økonomiske konsekvenser, som blandt andet oliekrisen medførte.

Skråt over for Hedtofts grav ligger **Th. Staunings** grav. Staunings aftryk på danmarkshistorien er monumentalt. Han var formand for Socialdemokratiet i 29 år, folketingsmedlem i 36 år og statsminister i næsten 16 år. Hans tid som politiker rummede både Socialdemokratiets manifestation som Danmarks store folkeparti, mest markant med 1935-valget, hvor partiet fik over 46 % af stemmerne. Danskernes stigende opbakning til demokratiet og faste afvisning af antidemokratiske

kræfter i 1930'erne, hvor talrige andre europæiske lande blev diktatorisk ledet, er måske Staunings allerstørste arv. Staunings sidste år var som statsminister i samlingsregeringerne under besættelsen. En situation, han havde forsøgt at undgå, og som efterlod ham i dybt mismod.

Ved siden af Th. Staunings enorme sten står en betydelig mindre sten med navnetrækket **Anna Stauning**. Nedenunder står "Mindet dør aldrig". Anna Stauning var Th. Staunings første kone. Hun døde ved en bilulykke i 1921. Ved hendes begravelse talte **Nina Bang**, og sagde blandt andet: "Fru Stauning var en stille og mild hustru, men hun var det bevidst, hun vidste, at hun måtte være det, om hendes mands kræfter skulle slå til i kampen for den sag, hun elskede lige så højt som han".

Da Stauning døde i 1942, overtog **Vilhelm Buhl** posten som statsminister. Det var han dels under meget vanskelige vilkår i 1942, dels som leder af befrielsesregeringen i 1945. Vilhelm Buhl er primært husket som forsvareren af det repræsentative demokrati under besættelsesmagts tryk. Som minister i Staunings og senere Hedtofts regering spillede han også en rolle med sin store økonomiske indsigt. Han er begravet sammen med sin kone, **Thyra**, skråt over for Staunings og Hedtofts grave.

Mod stien er **Jens Otto Krag** begravet. Den store natursten, der pryder hans grav, er indgraveret med hans karakteristiske signatur. Krag var sammenlagt minister i mere end 19 år og en central aktør i dansk politik fra befrielsen i 1945 til medlemskabet af EF i 1973.

Th. Staunings grav.



Lige ved siden af Jens Otto Krag er **Erling Dinesen** begravet. Dinesen var formand for HK, før han i 1963 blev arbejdsminister. En post, han med afbrydelse havde indtil 1978. Dinesen var også partiformand 1972-73 mellem Jens Otto Krag og Anker Jørgensen.

Som den eneste af de socialdemokratiske statsministre er **Viggo Kampmann** ikke begravet ved Det røde hav. Men han er dog begravet på Vestre Kirkegård, tæt på Sjælør Boulevard i samme grav som sin biologiske far. Kampmann havde som finansminister under Hedtoft og H.C. Hansen enorm indflydelse på opbygningen af velfærdssamfundet i 1950'erne.

Da H.C. Hansen døde efter et aggressivt kræftforløb i 1960, var det Kampmann, der som en selvfølge overtog posten som statsminister. Allerede i 1962 måtte han dog nedlægge posten igen på grund af svigtende helbred. I årene frem til sin død i 1976 var Kampmann en meget aktiv socialdemokratisk debattør.

Nær Det røde hav, men isoleret ud mod en af de gennemgående alleer, ligger **Christian Christiansens** grav. Han var formand for Snedkerforbundet i Danmark (i dag organiseret i Byggegruppen i 3F) og senere for den socialdemokratiske presse. I de sidste år af sit liv var han borgmester for Københavns 5. magistrat, som omfattede blandt andet forsyning og trafik. Christian Christiansen døde i 1919, og hans gravsted blev det første socialdemokratiske gravsted på Vestre Kirkegård.

Ved den nordøstligste rundkørsel på Vestre Kirkegård er der rejst en obelisk som monument for **Louis Pio**. Han grundlagde Socialdemokratiet i 1871 og blev partiets første formand. I 1872 fængsledes han på grund af sine politiske aktiviteter. I 1877 tog han til USA for at grundlægge et socialistisk

samfund dér, men døde i 1894 uden at have kunnet realisere sine ideer. I anledning af Socialdemokratiets 50-årsjubileum i 1921 rejste Socialdemokratiet monumentet til hans ære, og Pios enke, Augusta Jørgensen, der selv var blandt arbejderbevægelsens pionerer, havde medbragt hans aske fra USA, som blev nedsat i graven. Louis Pios datter, **Sylvia Pio**, havde i flere år agiteret for muligheden for, at han skulle æres af partiet. Hun var derudover en stor organisator og initiativtager til de socialdemokratiske kvindekubber. Da hun døde i 1932, blev hun begravet ved siden af sin far. På hendes gravsten er der udtrykt en tak fra socialdemokratiske kvinder.

På **Bispebjerg Kirkegård (3)** kan man finde en del socialdemokratiske grave. Kort oppe ad hovedvejen til højre kan man se **Nina og Gustav Bangs** grav. De var et politisk powerpar i 1890'erne og årene frem og var de første socialdemokratiske akademikere, der slog bredt igennem i samfundsdebatten.

De var begge historikere med speciale i økonomi. Gustavs mandagsanalyser i Social-Demokraten var en stor inspiration for datidens socialdemokratiske meningsdannere. Nina havde speciale i Øresundstoldens historie. Hun blev borgerrepræsentant, så snart kvinderne opnåede valgret, og blev også i 1918 valgt ind i Landstinget. I 1924 blev hun Danmarks første kvindelige minister.

Da ligbrænding blev udbredt, opstod tanken om at indføre kolumbarier i Danmark. Et kolumbarium er en type urnehal, hvor urner står i små aflukker i ofte smukt udformede urner. Det var ikke en begravelsesform, der for alvor vandt indpas i Danmark, men kolumbarier på Bispebjerg rummer fortsat en række interessante grave. Kort inden for indgangen står **Pelle Jarmers** urne. Pelle Jarmer havde været formand for DSU København og var senere

mangeårig socialborgmester i København. På hans urne kan man se en socialdemokratisk rose.

Foran et stort vindue står en æresurne som monument for **Philipp Scheidemann**. Scheidemann var tysk socialdemokrat. Han udråbte i 1918 den tyske republik og blev i 1919 Tysklands første demokratisk valgte regeringsleder. I 1933 måtte han flygte efter den nazistiske magtovertagelse. I 1934 kom han til Danmark, hvor han boede til sin død i 1939. Ved Scheidemanns død kunne han på grund af modsætningsforholdet til nazisterne ikke blive bisat i Tyskland. I stedet blev hans urne anonymt placeret i kolumbariet på Bispebjerg, hvor den blev stående også under besættelsen.

I 1953 udvirkede Københavns overborgmester, H.P. Sørensen, at urnen blev overført til Scheidemanns fødeby, Kassel, hvor den er nedsat i en æresgrav.

Netop **H.P. Sørensen** er blandt de socialdemokrater, der har valgt at blive begravet i den nye fællesgrav ("de ukendtes") på Bispebjerg Kirkegård. Det samme gælder overborgmester **Egon Weidekamp**, partidigter **Oskar Hansen**, formand for Folketinget og udenrigsminister **K.B. Andersen** og den socialdemokratiske historieskriver og minister **Alsing Andersen**, der også var partiformand 1941-45. Fra 1957-62 var Alsing Andersen formand for Socialistisk Internationale.

Nær Nordre Kapel finder man **Sigvald Hellbergs** grav. Sigvald Hellberg var ligesom Ernst Christiansen én af stifterne af DKP og var også en kort overgang formand for partiet. Samtidig var han formand for Dansk Typograf-Forbund i København. Det blev afgørende, da han, Ernst Christiansen og mange af de øvrige stiftere af DKP i 1930 valgte at melde sig ind i Socialdemokratiet. Det var især den stærke faglige position

blandt "Ernst Christiansens brigade", der blev set som en gevinst for partiet, men trods dette skulle de underskrive en loyalitetserklæring, hvor de lovede at arbejde på Socialdemokratiets grundlag. Der var god grund til at være mistænksom, for det kommunistiske parti var inde i en radikaliseringsproces, der fik partiet til mere og mere ukritisk at tilslutte sig Sovjetunionens stalinistiske regime. Sigvald Hellberg var blevet mere og mere frustreret over DKP's udvikling og gik derfor helhjertet ind i Socialdemokratiet. Han blev senere leder af Arbejdernes Informations Central (AIC), som under den kolde krigs indledende fase havde som sin opgave at forhindre en kommunistisk infiltration af Danmark. Sigvald Hellberg indledte derudover en kommunalpolitisk løbebane og var i mange år formand for Københavns Borgerrepræsentation.

I Bispebjerg Kirkegårds sydligste hjørne ligger en række grave relateret til besættelseshistorien. Det drejer sig blandt andet om politifolk, der døde efter deportation til koncentrationslejre samt militærpersonel, der døde i forbindelse med træfninger med værnemagten 29. august 1943. Ydermere befinder der sig 24 grave med modstandsfolk, der faldt i forbindelse med befrielsen i 1945. Flere af disse tilhørte de militære ventegrupper under kontrol af "den lille generalstab", som i meget høj grad var præget af socialdemokrater. Ventegrupperne refererede i sidste ende til de parlamentariske politikere, som Vilhelm Buhl var talsperson for. Ventegruppernes formål var at sikre en overgang, der var så fredelig som mulig, fra nazistisk herredømme til genoprettelse af det repræsentative demokrati. Blandt gravene finder man **Lissi Petersen**, der var sekretær i DSU og DUI og en meget aktiv ungdomsleder. Hendes død blev opfattet som et stort tab for de unge socialdemokrater.

På **Brønshøj Kirkegård (4)** finder man **Olivia Nielsens** grav. Olivia Nielsen

var grundlægger og første formand for KAD. Hun var også socialdemokratisk borgerrepræsentant og blev valgt i 1909 ved det første valg, hvor kvinder havde valgret.

På **Holmens Kirkegård (5)** står en meget stor natursten til minde om **Svend Auken**. Ud over Aukens fødsels- og dødsdata er der indhugget "I er jordens salt / I er verdens lys"; en reference til Bjergprædikenen i Matthæusevangeliet. Auken var formand for Socialdemokratiet 1987-92 og en meget markant miljøminister 1993-2001.

📍 FREDERIKSBERG

På **Solbjerg Parkkirkegård (6)** er justits- og indenrigsminister **Hans Hækkerup** begravet. Hans Hækkerup hører med sine 11 sammenhængende år som justitsminister under fire statsministre til de længst siddende ministre med samme ressort. Som søn af Ringsteds borgmester **H.K. Hækkerup** tilhørte Hans Hækkerup, som sin bror, **Per Hækkerup**, anden generation af den socialdemokratiske Hækkerup-familie. På samme kirkegård er **Johan Friis-Skotte** (Hans Hækkerups svigerfar) begravet. Friis-Skotte var en meget markant trafikminister i **Staunings** regeringer – og fik tilnavnet "broministeren". I hans ministertid blev der taget initiativ til blandt andet Storstrømsbroen og Oddesundbroen – og Lillebæltsbroen og Allsundbroen blev indviet.

På **Frederiksberg Ældre Kirkegård (7)** er **Bodil Koch** begravet sammen med sin mand, kirkehistoriker og højskoleforstander **Hal Koch**. Bodil Koch stiftede i 1944 bevægelsen Folkevirke, som gennem organiseringen af kvinder fra alle samfundslag gjorde et stort praktisk arbejde for at udbrede den demokratiske deltagelse og dannelse. I 1947 blev hun valgt til Folketinget for Socialdemokratiet. Hun var kendt for sin udogmatiske stil – ikke mindst som mangeårig kirkeminister.

📍 HELSINGØR

På **Helsingør Kirkegård (8)** finder man **Peder Christensens** grav. Han var borgmester 1919-1946, og gravstenen bærer den meget præcise inskription: "I taknemmelig erindring satte venner og partifæller dette minde over Helsingør Bys første folkevalgte borgmester".

📍 LYNGBY

På **Lyngby Assistens Kirkegård (9)** finder man **Hartvig Frischs** gravsted. På hans grav ses en replika af den antikke statue kalvebæreren; en påmindelse om hans store interesse for det klassiske Grækenland.

📍 BORNHOLM

På **Rønne Kirkegård (10)** er der opsat en stor gravsten for **Niels Nielsen**. Han var borgmester i Rønne i 1917 og var det til sin død i 1942. Blandt andet Rønnes havneudvidelse og etableringen af lufthavnen var politiske initiativer, han havde taget. Niels Nielsen skrev sig ind i danmarkshistorien, da han i 1936 blev medlem af Landstinget. Landstinget, med den høje valgretsalder på 35 år, de roterende valg og den lange mandatperiode, havde længe været ude af trit med vælgerne. Ved valget i 1936 stod mandatfordelingen lige mellem regeringen og oppositionen – der manglede kun stemmerne fra Bornholm. Og på Bornholm stod stemmerne lige. Derfor blev valget afgjort ved lodtrækning – og Niels Nielsen blev valgt, hvorved regeringen fik flertal i begge kamre. På Niels Nielsens gravsten er der opsat et bronzerelief af ham. Man kan desuden læse på inskriptionen, at han var æresborger i Rønne, og at Bornholms socialdemokrater har opsat stenen.

MONUMENTER

📍 KØBENHAVN

Staunings Plads (11), Vesterbro. Ved opgangen fra Vesterport Station mod Vester Farimagsgade ligger Staunings Plads. Pladsen blev navngivet i 1964, samtidig med at **Stauningmonumentet** blev indviet på den. Monumentet er udført af August Keil og er en gave fra Socialdemokratiet til København. Det forestiller forskellige grupper af den danske befolkning, der bevæger sig fremad i et optog. På den måde er det en allegori over Socialdemokratiets arbejdsprogram 'Danmark for Folket' fra 1934, som Stauning egenhændigt skrev.

På **Lyngsies Plads (12)** i Københavns nordvestkvarter er der opstillet en buste af Svend Lindhart, forestillende **M.C. Lyngsie**. Busten er opsat i 1996 i forbindelse med SiD's 100-årsjubilæum. Ud over at være fagforeningsmand og socialdemokratisk politiker var Lyngsie også meget deltagende i opbygningen af de kooperative virksomheder. Således var han bestyrelsesformand for **Mælkeriet Enigheden**, der lå få hundrede meter fra Lyngsies Plads.

Talerstenen (13) i Fælledparken på Østerbro blev indviet i 1910. Det er en stor granitsten, udhugget som en talerstol. Talerstenen blev indviet som en permanent talerstol, netop hvor den frie tale i 1872 var blevet knægtet under det, der udviklede sig til Slaget på Fælleden.

I Fælledparken finder man også en søjle til **F.J. Borgbjergs (13)** minde. På selve søjlen er der et relief af Borgbjerg, udført af **Svend Lindhart**. På søjlens top står statuen **Sædemanden**, også udført af Svend Lindhardt. Sædemanden er en lignelse fra Det Ny Testamente, hvor det beskrives, hvordan det såede korn vokser forskelligt op, alt efter om det er faldet i muldjord, på klippegrund eller blandt tidsler.

Borgbjerg havde som grundtvigianer og teologistuderende en utraditionel baggrund som socialdemokrat i 1890'erne. Ikke desto mindre slog han sig fast som en stor inspirator, og hans værk 'Socialdemokratiets Aarhundrede' fra 1901 står stadig centralt i den socialdemokratiske historieskrivning.

En anden socialdemokratisk teolog var **Julius Bomholt (14)**. Han blev i 1961 Danmarks første kulturminister og lagde med armslængdeprincippet og rotationen i bedømmelsesudvalgene grunden til den kulturpolitik, der stadig eksisterer i dag. Ud for Kulturministeriet på Gammel Strand er skulpturen **Slægt løfter slægt** af **Svend Wiig Hansen** opført til minde om Julius Bomholt.

På **Anker Jørgensens Plads (15)** i Sydhavnen blev der i 2019 opført en statue af **Anker Jørgensen**. Statuen er udført af **Nanna Drewes Brøndum** og viser en siddende Anker Jørgensen som pensionist. Anker Jørgensen fik et meget langt liv efter sin tid som folkevalgt politiker og opnåede en helt enestående popularitet på sine mange ture rundt i landet med bus og tog. Det er netop den ældre, samtalende Anker Jørgensen, som statuen fremmaner for beskueren.

📍 LYNGBY

På **Høstvej 2 (16)** i Kongens Lyngby finder man en mindsten for **Johan Wilman**. Wilman var sognerådsformand i Lyngby-Taarbæk fra 1913-27 og var en af pionererne blandt de socialdemokratiske sognerådsformænd. I hans tid fandt der en stor udbygning af infrastrukturen sted, blandt andet med anlæggelsen af Nærumbanen. Også skoler og uddannelsesinstitutioner såsom et gymnasium var blandt Wilmans resultater.

På **Staunings Plæne (17)** ved **Bellevue Strandpark** står en mindesten for **Th. Stauning**. Stenen er rejst i 1943 af Danmarks Naturfredningsforening som en tak til Stauning for hans store arbejde for at frede adgangen til Øresundskysten.

På **Christiansholmsvej (18)** i **Dyrehaven** i Klampenborg finder man **Den Slesvigske Sten**. Stenen blev opsat i 1861 som et synligt bånd mellem kongeriget og Slesvig. I årene efter blev der holdt flere folkemøder ved stenen. Da Socialdemokratiet i 1872 ønskede at holde et grundlovsmøde i København, blev der nedlagt forbud mod det af myndighederne. I stedet blev partiet nødt til at flytte mødet uden for byen - og det blev holdt ved Den Slesvigske Sten. Grundlovsmødet i 1872 var Socialdemokratiets første offentlige møde i fri luft, og det kom til at danne skole. Da **Arbejdernes Forsamlings- og Foreningsbygning i Rømersgade (19)** i København blev opført, blev der på bagvæggen i den store sal malet et billede af Den Slesvigske Sten på grund af dens symbolske betydning for møderne i dansk arbejderbevægelse. I 2020 var stenen meget medtaget, og Socialdemokratiet medvirkede til at få den restaureret og ført tilbage til sit oprindelige udtryk.

📍 HELSINGØR

Ved **Konventum (20)** i Helsingør kan man finde en stor natursten, hvori der er indhugget **"Danmark for folket"**. Inskriptionen er en påmindelse om både **Oskar Hansens** sang og det af **Th. Stauning** forfattede arbejdsprogram.

På hjørnet af **Rosenkildevej** og **Rosenstandsvej (21)** står en buste af **Peder Christensen**. Busten er modelleret af **Rudolph Tegner** i 1934, men blev først støbt og opsat i 1996 i anledning af 75-året for, at Helsingør fik sin første folkevalgte borgmester.



Peder Christensen fik en sådan indflydelse på livet i Helsingør, at han populært gik under betegnelsen "Kong Peder".

I **Haveforeningen Solbakken (22)** er der opsat en mindesten for **Peder Christensen** for hans indsats for haveforeningen og kolonihave-sagen i det hele taget. Samme sted er plantet et egetræ til minde om Peder Christensen.

Svends Eg – et levende mindesmærke for Svend Auken.



OSKAR HANSEN

1895 - 1968

ARBEJDERDIGTEREN

MINDEPLADER

I porten ind til **Arbejdermuseet** i **Rømersgade 22-24 (23)** er der opsat et relief forestillende **Oskar Hansen**, udført af **Hanne Varming**. Relieffet blev opsat i anledning af Oskar Hansens 100-årsdag i 1995 og bærer inskriptionen "Arbejderdigteren".

Oskar Hansen var journalist ved den socialdemokratiske presse. Først ved eftermiddagsbladet 'Klokken 5' og fra 1932 ved Social-Demokraten, hvor han især var kendt for hver dag at skildre livet og begivenhederne i partiforeningerne og DSU på avisens bagside.

I **Ravnsborggade 21 (24)** er der opsat en mindeplade for **Louis Pio**. Netop her boede Louis Pio i 1872, og her blev han arresteret natten før det store folkemøde, der udviklede sig til Slaget på Fælled. Mindepladen blev opsat i forbindelse med Socialdemokratiets 125-årsjubilæum i 1996.

På **Lille Kirkestræde 1 (25)** er der opsat endnu en mindeplade relateret til Louis Pio. Den er udført i marmor og opsat i 1997. Netop her holdt Louis Pio tale til den forsamlede menneskemængde aftenen før Slaget på Fælled.

På **Enigheds Allé 21 (26)** i Brønshøj boede **Th. Stauning** fra 1900 til 1902, hvilket en mindeplade erindrer om.

Relief forestillende Oskar Hansen. Opsat i Rømersgade i anledning af hans 100-årsdag i 1995.

På **Borgbjergsvej 1 (27)** i Sydhavnen boede Anker Jørgensen fra 1963 til 2008. Efter hans død blev der opsat en mindeplade ved hoveddøren, der bærer et portræt af Anker Jørgensen og Socialdemokratiets rose.

I gården til **Gammel Kongevej 25 (28)** er der opsat en mindeplade for **Ingolf Larsen-Ledet** på hans tidligere bopæl. Ingolf Larsen-Ledet var meget aktiv både i Socialdemokratiet, DSU og Socialdemokratiske Studenter (SDS). Han var derudover tilknyttet den illegale organisation De danske Studenter, hvor han var aktiv i fremstillingen af illegale blade. Under Folkestrejken i 1944 blev hans gruppe optrevet, og da Gestapo ventede på ham i hans lejlighed, forsøgte han at flygte ved at springe ud af vinduet fra femte sal. Han var død på stedet.

Ved indgangen til spillestedet **Vega** i **Rejsbygade 1 (29)** (det tidligere **Folkets Hus**), er der opsat en mindetavle for den svenske socialdemokratiske statsminister **Olof Palme**. Olof Palme var en meget karismatisk og visionær politiker, der gjorde den skandinaviske socialdemokratiske samfundsmodel kendt over hele verden. Det var et chok for alle i Skandinavien, da han i 1986 blev myrdet på åben gade af en ukendt gerningsmand.

I den tyske ambassade på **Göteborg Plads 1 (30)** i Nordhavn er **Karl Raloff** erindret på en mindetavle over tyskere, der ydede modstand mod nazismen.

Raloff var tysk socialdemokrat og rigsdagsmedlem. Han var dybt engageret i forsøget på at hindre nazismens fremkomst, blandt andet gennem den aktivistisk-demokratiske organisation Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold.

Raloff havde mødt Hans Hedtoft i internationalt ungdomsarbejde, og deres venskab kom ham til god nytte efter den nazistiske magtovertagelse i Tyskland 1933. Karl Raloff flygtede til Danmark, hvor han blandt andet under pseudonymet **Karl Ehrlich** organiserede socialdemokratiske modstand mod nazistregimet. En helt særlig indsats gjorde Raloff, da han medvirkede til, at Karl Marx' og Friedrich Engels efterladte papirer efter udsmuglingen af Tyskland kom til Danmark. Raloff bevirkede, at papirerne blev samlet og katalogiseret, opbevaret i Arbejdernes Landsbanks bankboks, og siden at de blev sendt videre til London og undgik et salg til Sovjetunionen. I 1940 flygtede Raloff til Sverige, men vendte i 1945 tilbage til Danmark, hvor han blandt andet underviste tyske flygtninge i demokrati. Karl Raloff blev boende i Danmark som tysklandskorrespondent til sin død og gjorde som sådan et stort arbejde for opbygningen af det demokratiske Tyskland.

📍 HILLERØD

På **Pedersborgvej 4 (31)** er der opsat en mindeplade for **Hartvig Frisch**. Han voksede op i huset hos sine bedsteforældre efter farens tidlige død. Mindepladen blev opsat i 1993 i anledning af 100-året for Hartvig Frischs fødsel.

HUSE OG STEDER

📍 KØBENHAVN

På **Ove Rodes Plads 1 (32)** ligger Staunings gamle bolig, der i 1933 lå på **Kanslergade 10**. Det var her, Kanslergadeforliget natten til 30. januar 1933 blev indgået. Sent om aftenen, da forhandlingerne var brudt sammen, lod Stauning sin samlever, **Augusta Erichsen**, byde en karaffel med whisky rundt som afskedsdrink. Det fik tungerne på gled og forhandlingerne til at blive genoptaget – og efter kort tid forelå der et resultat. Kanslergadeforliget blev indgået mellem Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre og Venstre og indebar blandt andet, at der blev sat offentlige boligbyggerier i gang, og at kronen blev devalueret med 10 % til gavn for landbrugseksporten. Samtidig blev der udstedt midlertidige forbud mod strejker og lockouts. Efter indgåelsen af forliget udtalte Stauning, at "vi ofrede et par principper, men vi reddede landet". Som et særligt resultat indvilligede Venstre i ikke at stemme imod Steinckes socialreform, der dermed blev en del af de vigtige efterfølgende resultater af Kanslergadeforliget. Den daværende politiske ordfører, **Hartvig Frisch**, så med det samme de historiske perspektiver i aftalen og overtalte Augusta Erichsen til at overlade ham karaffen, så han kunne skænke den til **Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv**. I dag kan man se karaffen på Arbejdermuseet.

Arbejdermuseet ligger i **Rømersgade 22-24 (23)** og blev opført fra 1879 under navnet Arbejdernes Forenings- og Forsamlingsbygning. Det var på et tidspunkt, hvor det var besværligt for arbejderbevægelsen at holde møder på grund af myndighedernes hyppige forbud. Grundlæggelsen fandt sted på et kritisk tidspunkt for Socialdemokratiet, men med store ofre kunne man påbegynde opførelsen. Bygningen rummede i de følgende år både hovedkontor for Socialdemokratiet, fagbevægelsen samt for forskellige

andre foreninger tilknyttet arbejderbevægelsen. Bygningen har dannet ramme om mange centrale begivenheder i Socialdemokratiets historie og i den almene danmarkshistorie. Et enkelt eksempel er Flugten til Sverige i 1943. Efter den nazistiske internering og efterfølgende deportation af danske jøder var blevet meddelt **Hans Hedtoft** af den tyske marineattaché **Ferdinand Duckwitz**, samlede Hedtoft **H.C. Hansen**, **Vilhelm Buhl** og **Alsing Andersen** i et lille kontor i forenings- og forsamlingsbygningen. Der aftalte de, hvordan meddelelsen skulle bringes videre ud i det danske samfund. Bygningen var i mange år udgangspunktet for de socialdemokratiske grundlovs- og 1. maj-optog. Siden 1983 har Arbejdermuseet haft til huse i den historiske bygning.

På **Nørre Farimagsgade 51 (33)** ligger **Social-Demokratens** tidligere redaktionslokaler. Her flyttede redaktionen til, da de fælles lokaler med DsF og Socialdemokratiet på Rosenørns Allé blev for små. De første ord, der mødte én, når man trådte ind ad døren, var "Du være den fattiges værner / du være de riges ris / da får du ej ordner og stjerner / men bævende læbers pris". Det var ord, som **Jeppe Aakjær** havde skrevet til **Peter Sabroe**. Sabroe var blandt sine mange aktiviteter journalist, og den socialdemokratiske presse gjorde således ordene til en slags motto for sit virke.

Arbejdernes forenings – og forsamlingsbygning. I dag huser det Arbejdermuseet.





Festsalen i Arbejdermuseet.

Fælledparken (13) i sig selv er et projekt af særlig betydning for Socialdemokratiet. Fra 1908-13 blev den anlagt på Nørre-, Øster- og Blegdamsfælleden, som tidligere havde været græsningsområder for kreaturer. Det var hér, det planlagte folkemøde 5. maj 1872 udviklede sig til **Slaget på Fælleden**, og det var her, der under provisorietiden talrige gange blev nedlagt forbud mod, at Socialdemokratiet kunne afholde offentlige møder.

Derfor var det vigtigt for borgmester Jens Jensen netop hér at skabe en folkepark, der gav plads til både politiske møder, sport og familieudflugter.

I Sydhavnen finder man **'Ankers gård' (34)**, som bygningen, hvor Anker Jørgensen boede i fra 1963-2008, er blevet navngivet. Den var tidligere kendt som Bagergården. Anker Jørgensens treethalvtværelses lejlighed dannede rammen om mange besøg fra markante udenlandske politikere. I 1981 besøgte Tyrkiets statsminister, **Bülent Ecevit**, som Anker Jørgensen havde opnået et tæt venskab med, således den danske statsminister på **Borgbjergsvej**, og oplevede dér både en dansk juleaften, og at statsministerens søn tog på arbejde som buschauffør morgenen efter.

På Amager finder man området **Urbanplanen (35)**, som er opkaldt efter den tidligere overborgmester Urban Hansen. Området rummer almene boliger og var en central del af fornyelsen af den københavnske boligmasse, der var præget af slum og sundhedsskadelige boliger.

På **Amagerbrogade 31 (36)** ligger **Vilhelm Buhls** lejlighed. Her boede han i sin tid som statsminister og som ankermand for de demokratiske partiers samarbejde i Rigsdagen 1942-45. Under Flugten til Sverige i 1943 mødte **Aage Bertelsen** fra modstandsorganisationen **Ringens** flere gange op hos Buhl og modtog kontante beløb til jødernes overfart. Senere fandt der flere centrale møder om dannelsen af Befrielsesregeringen sted i lejligheden, som endnu er i familiens eje. Vilhelm Buhls arbejdsværelse står, som det gjorde ved hans død i 1954.

I Brønshøj boede **Hans Hedtoft** på **Fuglsang Allé 63 (37)**. Hans hus blev i Hedtofts levetid set dels som et symbol på, at en arbejder med god planlægning af sin økonomi med tiden kunne komme til at eje en villa, dels at Hedtoft som Socialdemokratiets formand ønskede at bo i et kvarter præget af arbejdere og håndværksmestre.

På **Brønshøj Torv (38)**, hvor der nu blandt andet ligger et bibliotek, lå tidligere etableringen **Brønshøj Tivoli**. Her kunne man tage sin medbragte mad med, mod at købe drikkevarer. Stedet var et yndet udflugtsmål og et ofte brugt sted for større arrangementer i arbejderbevægelsen. I sommeren 1923 holdt DSU København sit årlige kredsstævne, og hertil havde **Oskar Hansen** skrevet sangen 'Når jeg ser et rødt flag smælde', som med det samme blev en succes.

Ikke langt fra Brønshøj Torv boede **Oskar Hansen** på **Mosebakken 1 (39)**. Her søgte den senere tyske

forbundskansler **Willy Brandt** ly, da han i 1933 var på flugt fra naziregimet. Willy Brandt fortsatte efter få dage sin flugt til Norge, og i 1940 flygtede han videre til Sverige. I sit skandinaviske eksil ydede Brandt modstand mod det nazistiske regime. Samtidig lærte han sig norsk og blev så flydende i det, at han uden besvær kunne føre samtaler også på svensk og dansk. Det var en evne, der blev ham til stor nytte i det senere samarbejde mellem det demokratiske Tyskland og de skandinaviske lande. I 1946 vendte Brandt tilbage til Tyskland og blev et toneangivende medlem af det tyske socialdemokrati, SPD. Fra 1957-66 var Willy Brandt overborgmester for Vestberlin og fra 1969-74 kansler for Forbundsrepublikken Tyskland. Fra 1976-1992 var Brandt formand for Socialistisk Internationale – den daværende internationale sammenslutning af socialdemokratiske partier.

På **Enghavevej 40** på Vesterbro ligger spillestedet **Vega (29)**, som er opført som **Folkets Hus**. Folkets Hus var en betegnelse for de forsamlingsbygninger, der blev opført for at rumme arbejderbevægelsens organisationer, men som også dannede rammer om mange festlige arrangementer, ikke mindst baller og juletræsfester, som var vidt berømte. Den nuværende bygning stod færdig i 1956. Den er tegnet af arkitekten Vilhelm Lauritzen og er et funktionalistisk hovedværk. Der er talrige fysiske erindringer om Socialdemokratiet i bygningen. Således er der sale opkaldt efter **Th. Stauning**, **F.J. Borgbjerg**, **Nina Bang**, **Jens Jensen**, **Svend Auken** og **Anker Jørgensen**. Før den nuværende bygning lå der et tidligere Folkets Hus på samme sted, der var påbegyndt opførelse i 1894. I den store sal var der i loftets fire hjørner malet portrætter af de tyske socialister **Karl Marx** og **Ferdinand Lassalle** og de danske **Frederik Dreier** og **U.P. Overby**.

Et andet **Folkets Hus** stod tidligere på **Jagtvej 69 (40)** på Nørrebro. Dets opførelse blev påbegyndt i 1897. I 1910 blev det i netop Folkets Hus på Jagtvej besluttet, at der årligt skulle fejres en Kvindernes internationale kampdag. 13. december 1920 var det også her, DSU Københavnskredsen blev stiftet, som de unge socialdemokraters spydspids i København.

📍 FREDERIKSBERG

På **Rosenørns Allé 12-14** ligger **Arbejdernes Foreningsbygning (41)**. Den blev opført af DsF i 1925, da bygningen i Rømersgade var blevet for lille til at rumme arbejderbevægelsens organisationer. I mange år havde Socialdemokratiet hovedkontor her. På loftet blev den socialdemokratiske studenterorganisation Frit Forum stiftet 25. juli 1943.

Søndermarken (42) på Frederiksberg blev anlagt som kongelig park under enevælden, men blev offentligt tilgængelig i 1852. Parken har i tidens løb dannet ramme om mange socialdemokratiske arrangementer, blandt andet 1. maj-møder. En helt særlig begivenhed var folkefesten 5. juni 1915. Den var arrangeret af socialdemokratiske kvinder i anledning af indførelsen af kvindelig valgret. Folkefesten markerede, at dagen var en festdag for hele Danmark – og ikke kun for de kvinder, der havde fået valgret.

På **Grundtvigsvej 14 (43)** ligger **Gimle**, hvor Socialdemokratiet holdt sin første kongres i 1876. Gimle var et ombygget landsted, som i 1874 var åbnet som gæstgiveri og rummede mulighed for større forsamlinger.

Ved kongressen i 1876 blev Socialdemokratiets første partiprogram vedtaget – og det har siden været kendt som "Gimle-programmet". Gimle er i dag en del af Landbohøjskolen.

På **Egernvej 61 (44)** ligger **Helle Virkner** og **Jens Otto Krags** tidligere rækkehus. Huset var ejet af Helle Virkner, da hun mødte Jens Otto Krag, og det blev deres fælles hjem efter giftermålet i 1959. Rækkehuset på Egernvej kom til at blive en synlig del af Socialdemokratiets kommunikation i 1960'erne, fordi det var en moderne boligform, som var opnåelig for de fleste med to indkomster. I 1964 besøgte Sovjetunionens ministerpræsident, Nikita Khrustjov, Danmark, og i stats-besøget var indlagt en visit på rækkehuset på Egernvej. Helle Virkner var livet igennem socialdemokrat og var i flere perioder indvalgt i kommunalbestyrelsen på Frederiksberg.

📍 GENTOFTE

På **Valeursvej 6** i **Hellerup (45)** er der opført en villa, som oprindeligt var en æresbolig til **Th. Stauning**. Huset er tegnet af **Hans Hansen** og er resul-

tatet af en landsdækkende indsamling igangsat i anledning af Staunings 60-års fødselsdag i 1933. Det var tanken, at efterfølgende statsministre også kunne have villaen som embedsbolig, men af forskellige årsager ønskede Staunings efterfølgere ikke at flytte ind. Senere har villaen blandt andet været tilknyttet den norske ambassade.

📍 HELSINGØR

Som en kile mellem **Gurrevej**, **Kongevejen** og **Stubbedamsvej** ligger **Kong Peders Park (46)**. Den er endnu et mindesmærke over Helsingørs borgmester **Peder Christensen**.

På **Gammel Hellebækvej 71 (47)** ligger **Stauninggården**, som i mange år var ramme om det lokale arbejde i DUI.

Sigurd Schyzt Kollegiet (48) på **Guldgravervej 37** er opkaldt efter Helsingørs borgmester 1946-1970.

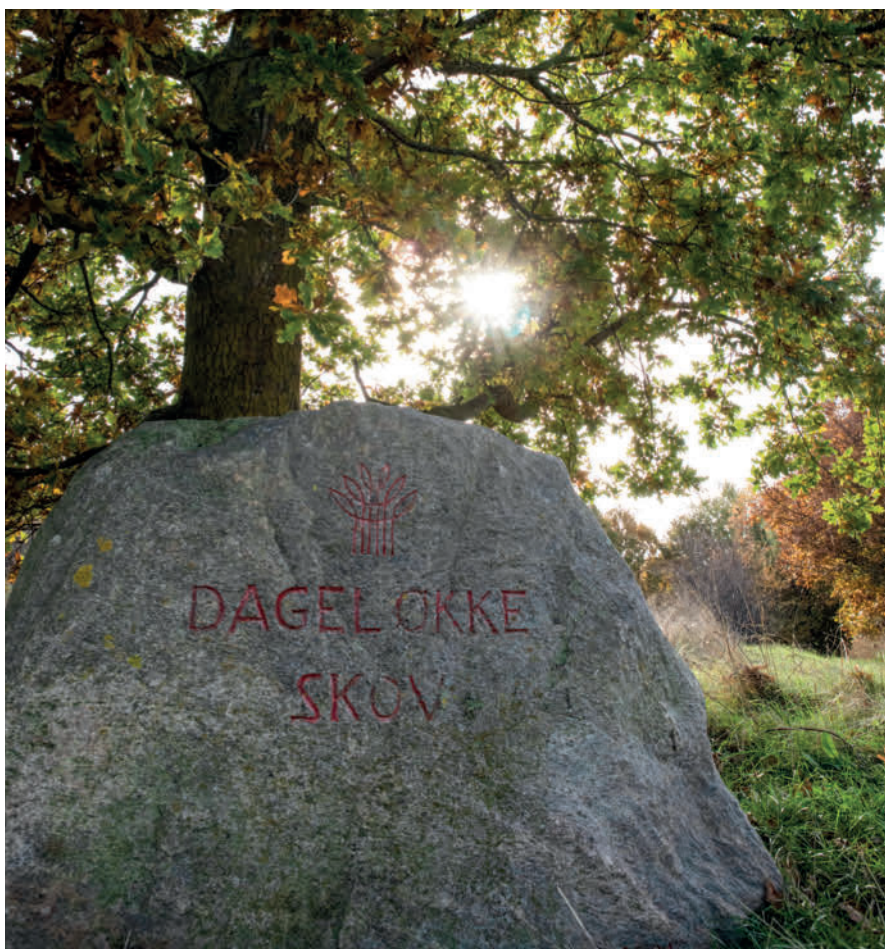
På **Søstræde 2 (49)** ligger det tidligere **Folkets Hus**. Allerede i 1889 blev bygningen erhvervet af arbejderbevægelsen til foreningsformål. Efter talrige ombygninger fik foreningsbygningen i 1951 navnet Folkets Hus. Bygningen var ejet af arbejderbevægelsen indtil 2008.

📍 FREDENSBORG

I **Dageløkke Skov (50)** står **Svends Eg**. Egen er navngivet af og efter **Svend Auken**, da han i 1994 som miljøminister indviede skoven.

📍 BORNHOLM

På **Bobbesvej 10 (89)** ved **Salenebugten** udenfor **Gudhjem** ligger **Enghuset**. Det er en feriebolig ejet af Dansk Journalistforbund, og her holdt **Oskar Hansen** sommerferie i 1934. Under ferien fik han til opgave at skrive en sang om Socialdemokratiets nye arbejdsprogram 'Danmark for Folket', som **Th. Stauning** egenhændigt havde skrevet. Oskar Hansen løste opgaven på en halv time, ved at hovedsageligt at bruge Staunings formuleringer og samtidigt sætte dem ind i en fast rimstruktur. Der blev udskrevet en konkurrence om at skrive melodi til sangen, og vinderen blev **Oskar Gyldmark** med en munter march, som i dag er en uadskillelig del af 'Danmark for Folket' – en af de mest brugte og elskede sange i arbejderbevægelsen.



Dageløkke Skov – indviet af miljøminister Svend Auken i 1994

VEJNAVNE

📍 KØBENHAVN

I Københavns Sydhavn er et helt kvarter domineret af vejnavne opkaldt efter markante socialdemokrater.

Bygningerne blev for en stor dels vedkommende opført i 1930'erne og mange af dem efter, at Kanslergade-forliget øgede muligheden for kommunale boligbyggerier. **Borgmester Christiansens Gade (51)** er opkaldt efter Christian Christiansen, som var formand for den socialdemokratiske presse samt forsyningsborgmester i København.

P. Knudsens Gade (52) er opkaldt efter Socialdemokratiets mangeårige formand, som derudover var næstformand i DsF, folketingsmedlem, borgerrepræsentant og "fattigborgmester".

Borgbjergsvej (53) er navngivet efter den store socialdemokratiske idépolitiker og taler, som også var redaktør af "Social-Demokraten" og minister i de første socialdemokratiske regeringer.

Hørdumsgade (54) erindrings Christen Hørdum, som var én af de to første socialdemokrater, der blev valgt til Folketinget i 1884. Christen Hørdum var desuden formand for Socialdemokratiet ad to omgange.

Wiinbladsgade (55) har fået sit navn fra Emil Wiinblad, der især er kendt som mangeårig redaktør af Social-Demokraten, som under hans ledelse blev til Nordens mest læste dagblad.

Gustav Bangs Gade (56) er opkaldt efter den socialdemokratiske politiker, der er nok så kendt som historikerskribent.

Louis Pios Gade (57) er navngivet efter Socialdemokratiets stifter.

Peter Sabroes Gade (58) erindrings om den store socialreformer og børnesagsforkæmper.

Sigvald Olsen var foruden at være folketingsmedlem bestyrer for det kooperative bryggeri Stjernen, og han har med **Sigvald Olsens Gade (59)** fået et varigt minde i det københavnske gadebillede.

K.M. Klausen og **Jens Jensen** var de to første socialdemokrater, der blev valgt ind i Københavns Borgerrepræsentation i 1890. I 1903 blev Jensen finansborgmester, mens Klausen mere og mere koncentrerede sig om skolepolitikken. Klausens store arbejde fik stor indflydelse på skolereformerne i 1930'erne, og **K.M. Klausens Gade (60)** er opkaldt efter den socialdemokratiske pioner.

En anden pioners navnetræk finder man i **Harald Jensens Gade (61.)** Harald Jensen var landstingsmedlem, men huskes først og fremmest som den aarhusianske arbejderbevægelses helt store organisator. Han var blandt grundlæggerne af dagbladet 'Demokraten' og blandt initiativtagerne til arbejderne foreningsbygning i Amaliegade. Hans indflydelse i Aarhus blev så stærk, at han gik under tilnavnet "Kong Harald".

Inden for de senere år er der kommet to nye vejnavne til i Sydhavnen, der begge er opkaldt efter markante socialdemokrater og fagforeningsledere. Den ene er **Olivia Nielsens Gade (62)**, opkaldt efter **Olivia Nielsen**, som i 1901 blev den første formand for Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark (KAD). Da kvinder første gang kunne stille op ved kommunalvalget i 1909, stillede Olivia Nielsen op – og blev valgt.

Anker Jørgensens Plads (63) er den senest tilkomne navngivning efter en socialdemokratisk politiker i Sydhavnen. Pladsen ligger tæt på Anker Jørgensens tidligere bolig på Borgbjergsvej 1. Anker Jørgensen var et kendt ansigt i hele Danmark, men særligt i Sydhavnen havde beboerne et nærmest familiært forhold til ham.

I indre København finder man **Staunings Plads (64)** ved Vesterport Station.

I middelalderbyen, tæt på Trinitatis Kirke ligger **Nina Bangs Plads (65)**, opkaldt efter Danmarks første kvindelige minister.

I Valby finder man villavejen **Overbys Allé (66)**, opkaldt efter U.P. Overby, beliggende i et villakvarter, der rummer navngivninger efter flere national-liberale og Venstre-politikere.

På Islands Brygge finder man i "statsministerkvarteret" flere socialdemokratiske islæt. **Vilhelm Buhls Gade (67)** er opkaldt efter den parlamentariske lederfigur 1942-45, som også i to korte perioder under og efter besættelsen var statsminister under uhyre vanskelige vilkår.

H.C. Hansens Gade (68) har fået sit navn efter den tidligere statsminister og partiformand, som tiltrådte begge poster ved Hans Hedtofts pludselige død i 1955, og som beholdt begge positioner til sin død blot fem år senere.

Hans Hedtofts Gade (69) er opkaldt efter "glade Hans", der ligesom H.C. Hansen havde været formand for DSU i sin ungdom. Mere end nogen anden formede Hans Hedtoft billedet af, hvordan en DSU'er optrådte: energisk og loyalt agiterende for Socialdemokratiets politik og altid med en afvæbnende morsom bemærkning parat sammen med en indmeldelsesblanket. Hans Hedtoft var formand for Socialdemokratiet 1939-41 og 1945-55 samt statsminister 1947-50 og 1953-55.

Jens Otto Krags Gade (70) er opkaldt efter Socialdemokratiets partiformand 1962-72 og statsminister 1962-68 og 1971-72.

Jens Otto Krag var ligesom forgængeren Viggo Kampmann nationaløkonom, og deres optagelse i Socialdemokratiets inderkreds blev set som en vending mod det akademiske og intellektuelle. Kampmann var en meget markant finansminister 1953-60 og statsminister 1960-62. **Viggo Kampmanns Plads (71)** er navngivet efter ham.

Også på Islands Brygge finder man **Svend Aukens Plads (72)**, opkaldt efter Socialdemokratiets formand 1987-92.

Tæt på Svend Aukens Plads ligger **Weidekampsgade (73)**, som er navngivet efter Københavns markante overborgmester 1976-89, Egon Weidekamp, der især huskes for sit fokus på sanering af slumområder og opførelse af moderne lejligheder.

I **Vanløse** er **Frode Jakobsens Plads (74)** opkaldt efter det mangeårige socialdemokratiske folketingsmedlem, som også var leder af modstandsorganisationen Ringen samt medlem af Danmarks Frihedsråd.

Også i **Vanløse** finder man **Helga Larsens Plads (75)**. Helga Larsen var medlem af Københavns Borgerrepræsentation fra 1913 til 1944 og var især engageret i børneforsorg og vilkår for husvilde.

I **Fælledparken** på Østerbro finder man **Edel Sauntes Allé (76)** der skærer gennem parken. Edel Saunte var den første kvindelige borgmester i København og havde sygehuse og boliger som sit ansvarsområde.

Fra Fælledparken ud mod Jagtvej ligger **Borgmester Jensens Allé (77)**, opkaldt efter Jens Jensen.

📍 LYNGBY-TAARBÆK

I Lyngby-Taarbæk er **Ingvar Nør-gaards Vej (78)** opkaldt efter for-manden for den socialdemokratiske vælgerforening 1915-25.

Ligeledes i Lyngby-Taarbæk finder man **Johan Wilmans Vej (79)**, som erindrer den socialdemokratiske sognerådsformand 1913-27.

📍 BRØNDBY

Blandt de nyere veje opkaldt efter markante borgmestre er **Borg-mester Kjeld Rasmussens Boule-vard (80)** i Brøndby. Kjeld Rasmussen var kendt som én af de socialdemo-kratiske "vestegnsborgmestre". Han var borgmester fra 1966 til 2005, hvilket er danmarksrekord.

📍 HERLEV

I Herlev finder man **Borgmester Ib Juuls Vej (81)**, navngivet efter byens borgmester 1970-96.

📍 HVIDOVRE

Arnold Nielsens Boulevard (82) i Hvidovre er opkaldt efter sogne-rådsformanden 1920-42.

📍 FREDERIKSBERG

Camilla Nielsens Vej (83) på Frede-riksberg er opkaldt efter Camilla Nielsen, der var socialdemokratisk medlem af kommunalbestyrelsen. Hun var en stor socialpolitisk drivkraft og blandt andet organisator af folke-køkkenerne på Frederiksberg.

Foran **Helle Virkner** og **Jens Otto Krag**s rækkehus på Egernvej er et parkanlæg i 2019 blevet navngivet **J.O. Krag Park (44)**.

📍 HELSINGØR

Erling Jensens Vej (84) i Helsingør er opkaldt efter **Erling Jensen**, der var en driftssikker minister i **Jens Otto Krag**s og **Anker Jørgensens** rege-ringer. Erling Jensens Vej fører op til Konventum, der blev grundlagt som LO-Skolen. Erling Jensen var første forstander fra 1967-71.

Borgmester P. Christensens Vej (85) er opkaldt efter byens energiske borgmester "Kong Peder".

Chr. Rasmussens Vej (86) er navn-givet efter **Christian Rasmussen**, som med sit valg til Helsingør byråd i 1894 hører til blandt de allerførste folkevalgte socialdemokrater. Han var tillige fra 1896 i en lang årrække valgt til Folketinget.

Georg Poulsens Plads (87) er opkaldt efter den karismatiske for-mand for Dansk Metal 1978-91. Georg Poulsen var også en meget markant stemme i Socialdemokratiet. Han var stærk modstander af kom-munistisk indflydelse i fagbevægelsen, ikke mindst på baggrund af, at han som ung selv en overgang havde været kommunist og lært deres metoder at kende.

Sperlings Allé (88) er opkaldt efter **Johannes Sperling** (1899-1980). Sperling var ældre bror til **H.C. Hansen**, og havde modsat denne erfaringer uden for Socialdemokra-tiet. I sin pure ungdom var Sperling syndikalist, men i 1920'erne blev han socialdemokrat. I 1938 blev han den første direktør for Dansk Folkeferie, en fritidsorganisation inden for arbejderbevægelsen.



SJÆLLAND

GRAVSTEDER

LOLLAND

- 1 **Maribo Kirkegård**
Johan Frederik Løfgren

ROSKILDE

- 2 **Gadstrup Kirkegård**
Jens Andersen-Gadstrup

MONUMENTER

KØGE

- 3 **Kløvervej**
Mindesten, Niels Albrechtsen

LOLLAND

- 4 **Jernbaneanlægget**
Granitstatue,
Sophus Bresemann
- 5 **Østre Landevej**
Mindesten, Hartvig Frisch

NÆSTVED

- 6 **Havnegade**
Mindesten,
Anton Marius Kristensen

RINGSTED

- 7 **Hækkerupsvej**
Mindesmærke,
H.K. Hækkerup

SLAGELSE

- 8 **Boeslunde Mindepark,**
F.J. Borgbjerg

MINDEPLADER

FAXE

- 9 **Kirketorvet**
Mindeplade, Th. Stauning

ROSKILDE

- 10 **Store Gråbrødrestræde 21**
Mindeplade, Louis Pio

ODHERRED

- 11 **Algade 51**
Mindeplade,
Sophus Pihls fødested

HUSE & STEDER

HOLBÆK

- 12 **Østre Færgevej 6**
Stauninggården

KØGE

- 13 **Karensvej 1**
Enghuset

SOLRØD

- 14 **Jersie Strand**
Staunings Ø

ROSKILDE

- 15 **Frederiksborgvej**
Roskilde Højskole

VEJNAVNE

NAKSKOV

- 16 **Bresemanns Allé**

RINGSTED

- 17 **Hækkerupsvej**
H. K. Hækkerup

GRAVSTEDER

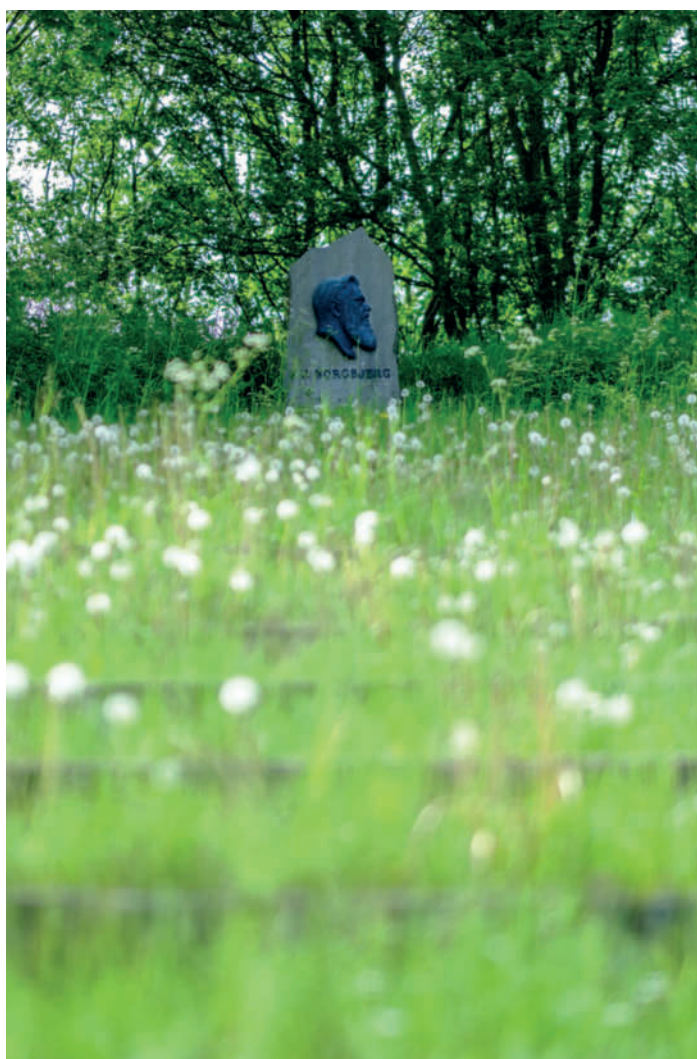
📍 LOLLAND

På Maribo Kirkegård (1) ligger **Johan Frederik Løfgrens** grav. Han var redaktør af Lolland-Falsters Social-Demokrat. På stenen står inskriptionen "Rejst af partifæller".

📍 ROSKILDE

På **Gadstrup Kirkegård (2)** finder man gravstedet for **Jens Andersen-Gadstrup**. Andersen-Gadstrup var en af medstifterne af Socialdemokratisk Ungdoms-Forbund (SUF) i 1906 og nåede både at være redaktør af ungdomsorganisationens blad samt være dets formand. Efter mange brydninger sprængtes SUF i en revolutionær og en socialdemokratisk del i 1919. Da var Andersen-Gadstrup dog for længst død, for allerede i 1912 bukkede han under for tuberkulose og sukkersyge. Han huskes også for sine sangtekster, hvoraf især 'Du som aldrig har skuet den lysende dag' stadig huskes. Den kaldes også for "romanen" på grund af sit meget lange omkvæd. På gravstenens sokkel står: "Danmarks Socialdemokratiske Ungdom rejste ham dette minde".

Øverst – Sophus Bresemanns statue i Nakskov. Nederst - F.J. Borgbjergs mindepark i Boeslunde Plantage.



MONUMENTER

Mindesten for borgmester i Ringsted H.K. Hækkerup.

📍 KØGE

På hjørnet af **Kløvervej** og **Astersvej (3)** er der opstillet en mindesten for Niels Albrechtsen, der var borgmester i **Køge** fra 1938 til 1959. **Niels Albrechtsen** var især kendt for sit initiativ til mange boligbyggerier for byens borgere. Det skete blandt andet gennem Køge Social-Filantropiske Boligselskab – som efter Albrechtsens død tog initiativ til at opsætte monumentet.

📍 LOLLAND

I **Jernbaneanlægget (4)** i Nakskov er der opstillet en granitstatue af **Sophus Bresemann**. Statuen er skabt af **Kaj Louis Jensen** i 1952. Sophus Bresemann blev allerede i 1914 borgmester i Nakskov. Det var før de demokratiske valg af borgmestre, men på grund af byrådets flertals indstilling udpegede den radikale indenrigsminister Ove Rode Bresemann til borgmester. Også efter indførelsen af demokratisk valgte borgmestre i 1919 blev Bresemann flere gange valgt. Bresemann igangsatte en stor reformpolitik af kommunen, som kaldtes den socialdemokratiske kommunesocialisme. Kommunesocialismen gik ud på at opføre aftægtsboliger, lave moderne skoler med bespisning og tandpleje og etablere ordentlige fritids- og idrætsfaciliteter for lokalbefolkningen. Det var på mange måder en forløber for den senere nationale velfærds-politik.

På hjørnet af **Østre Landevej** og **Refs-halevej (5)** er der rejst en mindesten for **Hartvig Frisch**. Frisch var valgt til Folketinget i Maribo fra 1926-45. I de år slog han sig fast som en central socialdemokratisk analytiker og tænkter.



Hans værk 'Pest over Europa' fra 1933 fik en helt afgørende indflydelse på generationer af socialdemokraters politiske opfattelser. I det værk slog han fast, at nazisme, fascisme og kommunisme var mere ensartede end forskellige bevægelser, fordi de alle tre stræbte mod at afskaffe demokratiet og indføre et partidiktatur. Frisch gjorde det endvidere klart, at han anså den nordiske socialdemokratiske arbejderbevægelse som den diametrale modsætning til de totalitære politiske bevægelser.

Mindestenen er rejst af Socialdemokratiet i 1961 og viser et bronzerelief af Hartvig Frisch. På stenen står ordene "Han var af de ædles æt".

📍 NÆSTVED

På **Havnegade (6)** er der opstillet en mindesten med bronzerelief for **Anton Marius Kristensen**, som var Næstveds første folkevalgte borgmester. Han blev valgt i 1919 og var borgmester til sin død i 1938. Stenen er rejst af den socialdemokratiske kredsorganisation og arbejdernes fællesorganisation i Næstved.

📍 RINGSTED

På **Hækkerupsvej (7)** er der opstillet et mindesmærke for **H.K. Hækkerup**. Mindesmærket bærer et bronzerelief af Hækkerup, udført af en lokal billedkunstner ved navn **Svenstrup**. Hækkerup var redaktør af Midt-sjællands Social-Demokrat, folketingsmedlem og blev i 1928 valgt til borgmester. Det oplevedes som en meget tragisk begivenhed for byen, da han allerede året efter uventet døde. H.K. Hækkerup var far til de senere socialdemokratiske ministre **Hans Hækkerup** og **Per Hækkerup** og er gennem dem stamfar til den nuværende politisk aktive Hækkerup-slægt.

📍 SLAGELSE

På **Sønderupvej** i **Boeslunde** ligger **Borgbjerg Mindepark (8)**, skabt til ære for **F.J. Borgbjerg**. Borgbjerg var født i Boeslunde, og efter hans død i 1936 opstod ideen om at skabe ham et permanent minde i hans hjemstavn. Parken blev indviet i 1939. Anlægget har en stor mindesten med et relief af Borgbjerg og rummer desuden en stor friluftsscene opbygget i græsk stil, der skaber fine mindelser om Borgbjergs store folkelige gennemslagskraft.

MINDEPLADER

📍 FAXE

På **Kirketorvet (9)** er der opsat en mindeplade for **Th. Stauning**. Stauning blev første gang valgt til Folketinget fra Faxe-kredsen i 1906, og mindetavlen er opsat på det sted, hvor han holdt sin takketale.

📍 ROSKILDE

På **Store Gråbrødrestræde 21 (10)** er der opsat en mindeplade på **Louis Pios** fødested.

📍 ODSHERRED

På **Algade 51 i Nykøbing Sjælland (11)** var der tidligere opsat en mindeplade på **Sophus Pihls** fødested. Sophus Pihl var en af arbejderbevægelsens pionerer, og da Socialdemokratiet blev opløst ved dom i 1873, stiftede han Den demokratiske Arbejderforening som erstatningsorganisation. Han var aktiv ved genstiftelsen af Socialdemokratiet i 1875, men udvandrede i 1877 til Sydafrika. I 1885 flyttede han til Bergen og var der en af pionererne i den norske arbejderbevægelse.

Øverst - mindeplade ved Louis Pios fødested i Roskilde. Nederst - Roskilde gamle højskole.



HUSE OG STEDER

📍 HOLBÆK

På **Østre Færgevej 6** i **Gamløse (12)** på **Orø** ligger **Stauninggården**. Gården var i 1930'erne og 40'erne ejet af **Holger Stauning**, **Th. Staunings** søn. Holger Stauning overdrog den tilhørende plantage, **Staunings Skov**, til DUI, som dér etablerede en fast lejr, som fik navnet **Staunings Minde**.

📍 KØGE

På **Karensvej 1** i **Vallø (13)** fik **Th. Stauning** i 1913 opført en sommerbolig, som han kaldte for **Enghuset**. Her trak han sig ofte tilbage og fik fornyede kræfter til sin politiske indsats. Sommerhuset nåede berømmelse for at være sted for politiske aftaler, men var først og fremmest et sted, hvor Stauning for en gangs skyld kunne aflægge sine formelle jaketter og iklæde sig afslappet tøj. Efter Staunings død erhvervede direktøren for Dansk Folkeferie, **Johannes Sperling**, sig huset. Sperling var bror til **H.C. Hansen**, og Enghuset er stadig i familiens eje.

📍 SOLRØD

Ved **Jersie Strand (14)** ligger **Staunings Ø**, som er opkaldt efter Th. Stauning. Øen er fredet og kendt for sit fugleliv, og det var netop i forbindelse med Staunings fredningsarbejde, at øen blev opkaldt efter ham i 1941, endnu i hans levetid.

📍 ROSKILDE

Roskilde Højskole på **Frederiksborgvej** ved **Himmelev (15)** blev erhvervet af arbejderbevægelsen i 1929. Til indvielsen havde H.C. Hansen skrevet sangen 'Lyt til nye tiders tanker', som stadig er at finde i Arbejdersangbogen. I den store foredragssal malede **Mogens Lorentzen** en række friser, der skildrede menneskehedens udvikling fra urtiden til nutiden. Roskilde Højskole blev central i arbejderbevægelsens liv, og i filmen 'Danmark for Folket' fra 1937 skildres det, hvordan en gruppe DSU'ere cykler til højskolen for at høre **Th. Stauning** tale. Højskolen blev med tiden utidssvarende og frasolgt. Ved siden af den oprindelige højskole blev der i 1976 indviet en ny Roskilde Højskole, som dog lukkede i 2001.

VEJNAVNE

📍 NAKSKOV

Bresemanns Allé (16) er opkaldt efter byens mangeårige borgmester **Sophus Bresemann**, der var en stor eksponent for "kommunesocialismen".

📍 RINGSTED

Hækkerupsvej (17) er opkaldt efter den tidligere borgmester **H.K. Hækkerup**.

Hækkerupsvej i Ringsted.





SYDDANMARK

GRAVSTEDER

ESBJERG

- 1 Vor Frelser Kirkegård
J.P. Sundbo

FANØ

- 2 Sønderho Kirkegård
Julius Bomholt

SØNDERBORG

- 3 Sct. Marie Kirkegård
Wollrath Eckhardt
Richard Hempel
Johan Jacobsen
Anders Andersen

- 4 Broager Kirkegård
I.P. Nielsen

- 5 Gråsten Kirkegård
Hans Feddersen

VEJEN

- 6 Gesten Kirkegård
Martin Julius Andreassen

MONUMENTER

ESBJERG

- 7 Stormgade 200
Mindesten, J.P. Sundbo

- 8 Bomholts Plads
Buste, Julius Bomholt

- 9 Finsensgade
Statue, Henning Rasmussen

- 10 Industrivej
Mindesten, jernbaneulykke

KOLDING

- 11 Kolding Bypark
Knud Hansen

FREDERICIA

- 12 DSB's Mindelund

HUSE OG STEDER

ASSENS

- 13 Gadsbøllevej 100
Ankersminde

ESBJERG

- 14 Esbjerg Højskole

FANØ

- 15 Kropladsen 14
Viggo Kampmanns
sommerhus
- 16 Landevejen 21
Julius Bomholts hus

ODENSE

- 17 Hunderup Skov

SØNDERBORG

- 18 Dynt Strand
Hytten

FREDERICIA

- 19 Ved Landsoldaten 1-3
I.P. Schmidts Gård

VEJNAVNE

ESBJERG

- 20 Bomholts Plads

KOLDING

- 21 Knud Hansens Vej

SØNDERBORG

- 22 Borgmester Andersens Vej
- 23 Bjerggårdens Plads
- 24 I.P. Nielsens Vej
- 25 Richard Hempels Plads
- 26 Thomas Jensens Plads
- 27 Johannes Kochsvej

VEJLE

- 28 H.C. Hansens Vej

GRAVSTEDER

ESBJERG

På den nu nedlagte **Vor Frelser Kirkegård (1)** er **J.P. Sundbo** begravet. Gravstedet er dog bevaret, da det skønnedes at have betydelig historisk værdi. På stenen ses, at Sundbo var redaktør af den lokale socialdemokratiske presse.

FANØ

På **Sønderho Kirkegård (2)** er **Julius Bomholt** begravet. Julius Bomholt besøgte flere gange Viggo Kampmann i dennes sommerhus på Fanø og blev så begejstret for stedet, at han både erhvervede sig et sommerhus dér og valgte at lade sig begrave på øen.

SØNDERBORG

På **Sct. Marie Kirkegård (3)** er der flere markante socialdemokrater begravet. På en flot placering finder man **Wollrath Eckhardts** gravsted. Eckhardt var født i Niedersachsen, men kom til Sønderborg og engagerede sig i arbejderbevægelsen. Han var socialdemokratisk medlem af Sønderborg byråd 1920-43. Hans gravsten er "Rejst af den socialdemokratiske fagbevægelse".

På **Sct. Marie Kirkegård** finder man også en anden grav, der vidner om overgange fra det tyske til det danske socialdemokrati efter Genforeningen i 1920, nemlig **Richard Hempels** grav. Hempel var født i Leipzig, men kom som ung til Sønderborg og blev der organisator i arbejderbevægelsen. Han var medstifter af det tyske socialdemokratiske afdeling i Sønderborg i 1907. Efter genforeningen meldte de sønderjyske SPD-afdelinger sig ind i Socialdemokratiet. **Bjerggaarden** blev det centrale samlingssted for Sønderborgs arbejderbevægelse, og på Hempels gravsten kan man læse, at den er "Rejst af Arbejdernes Hus "Bjerggaarden".

Sønderborgs første socialdemokratiske borgmester, **Johan Jacobsen**, er også begravet her. Ved Genforeningen etablerede det danske politiske fire-parti-system sig i Sønderjylland, og med det store landbrug fik Venstre slået sig fast som et stort folkeparti. Der var dog stærke socialdemokratiske enklaver, ikke mindst i Sønderborg, hvor Johan Jacobsen kunne fastholde borgmesterposten fra 1922 til sin død.



Borgmester Anders Andersens grav på Sct. Marie Kirkegård i Sønderborg.

Anders Andersens gravsted ligger i nærheden. Han var borgmester 1946-69 og huskes især for de mange skoler, han fik etableret.

På **Broager Kirkegård (4)** ligger **I.P. Nielsens** grav. Nielsen var frem for nogen den, der tegnede Socialdemokratiet i Sønderjylland efter genforeningen. Hans utrættelige indsats fik skabt mange lokale foreninger, og som folketingsmedlem valgt i Sønderborg fra 1920 til 43 blev han også Sønderjyllands ansigt på Christiansborg. I.P. Nielsen var initiativtager til Kronprinsesse Ingrid's Feriehem for sønderjyske Børn og til Sønderjysk Hjælpesfond, der bidrog til at lette de svære vilkår, som Sønderjylland havde.

På **Gråsten Kirkegård (5)** finder man **Hans Feddersens** grav. Feddersen var sognerådsformand i **Alnor** og deltog ved befrielsen i interneringen af hjemmetyskere, der var mistænkt for samarbejde med besættelsesmagten. Om aftenen 5. maj 1945 blev han dræbt i en skudveksling med tyske soldater.

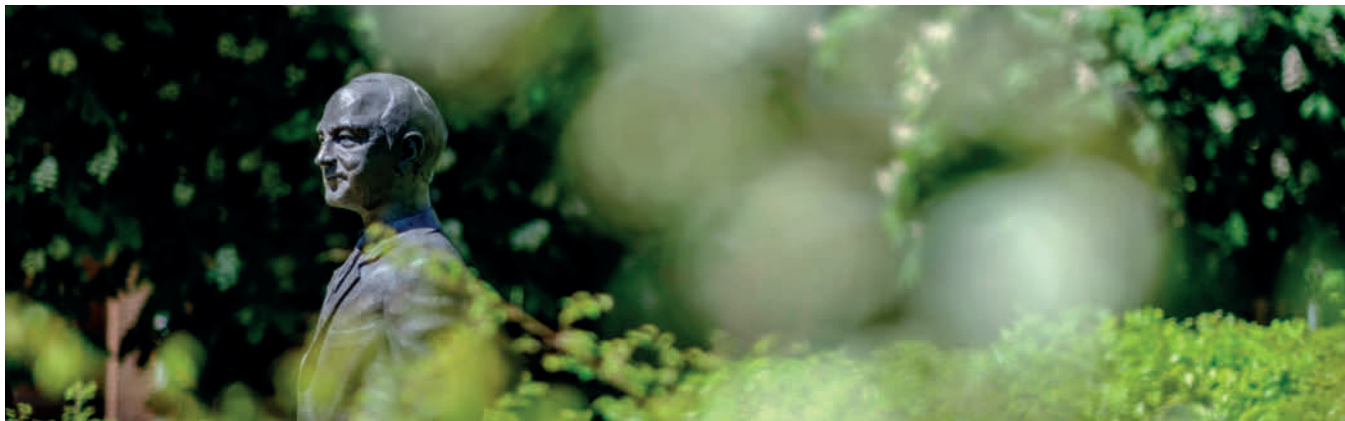
📍 VEJEN

På **Gesten Kirkegård (6)** er **Martin Julius Andreassen** begravet. Han sten er "Rejst af venner", hvilket dækker over socialdemokratiske partifæller. Andreassen var engageret i landarbejdernes vilkår og sad fra 1934 i hovedbestyrelsen for Dansk Arbejdsmandsforbund. Især landarbejdernes boligvilkår lå ham på sinde, og han var initiativtager til opførelsen af en lang række landarbejderboliger i **Gesten Sogn**.

Øverst - folketingsmand I.P. Nielsens grav på Broager Kirkegård. Nederst - Wollrath Eckhardts grav på Sct. Marie Kirkegård i Sønderborg.



MONUMENTER



Ovenfor - Henning Rasmussens statue i Esbjerg. Til højre - Julius Bomholts buste på Bomholts Plads i Esbjerg.

📍 ESBJERG

På **Stormgade 200 (7)** ligger den tidligere Esbjerg Højskole. Her er der opsat en mindesten for den første forstander, **J.P. Sundbo**, med relief af **Gaston Møller**, skabt i 1928. **Søren Kongstrand** skabte i 1916 en buste af Sundbo, som også kan ses på den tidligere højskole.

På **Bomholts Plads (8)** er der rejst en buste af **Julius Bomholt**, skabt af **Knud Nellemose** i 1975. Bomholt var teolog og brugte sine erhvervede akademiske kundskaber til at engagere den brede befolkning. Han var i mange år tæt knyttet til arbejderhøjskolen i Esbjerg.

Foran Hovedbiblioteket på **Finsensgade (9)** er der opstillet en statue af **Henning Rasmussen**. Statuen er skabt af **Mogens Møller**. Rasmussen var borgmester i Esbjerg fra 1964 til 1979 og havde derudover også en længere landspolitisk karriere. Fra 1979 til 1982 var han indenrigs- og justitsminister, og da **Poul Nyrup Rasmussen**, som er født i Esbjerg, dannede regering i 1993, kunne Henning Rasmussen slutte sin karriere som formand for Folketinget.

På **Industrivej i Bramming (10)** blev der ved 100-årsdagen for jernbane-

ulykken ved Bramming 26. juli 1913 opsat en mindesten. Blandt de omkomne ved ulykken var **Peter Sabroe**.

📍 KOLDING

I **Kolding Bypark (11)** er der opsat en mindesten for tidligere borgmester Knud Hansen. **Knud Hansen** var socialdemokratisk pioner og mangeårig redaktør af Kolding Social-Demokrat. Da der endelig i 1937 kom socialdemokratisk flertal i Kolding, var det helt naturligt, at han blev borgmester. Hansen lagde i sin borgmesterperiode især vægt på at bygge ældreboliger og skabe muligheder for fritidsaktiviteter.

📍 FREDERICIA

Ved **Holstens Bastion** finder man **DSB's Mindelund (12)**. Mindelunden rummer navnene på forulykkede DSB-ansatte fra 1847 og frem. Ved indvielsen i 1939 talte statsminister **Th. Stauning**, som glædede sig over at der blev rejst "et minde, der til sene tider skal stå som anerkendelse af de pligtro, der faldt, og til fremhævelse af den pligt, som samfundet har til at sætte de midler ind, der kan formindske faren for ulykker så meget som muligt".



HUSE OG STEDER

ASSENS

På **Gadsbøllevvej 100** i **Vissenbjerg (13)** ligger **Ankersminde**. Ankersminde er et kursussted ejet af DUI og DSU i fællesskab og er opkaldt efter **Anker Jørgensen**. I 2021 vil der blive etableret et monument i forbindelse med en mindelund til ære for de 69 medlemmer af AUF, DSU's norske søsterorganisation, som 22. juli 2011 blev myrdet på Utøya af en højre-ekstremistisk terrorist.

ESBJERG

Esbjerg Højskole (14) blev grundlagt som Danmarks første arbejderhøjskole i 1917 på **Gammel Vardevej 80**. Første forstander var **J.P. Sundbo**. Blandt de senere forstandere var **Julius Bomholt**. I 1955 indviedes den nye **Esbjerg Højskole** på Stormgade 100 med **Ivar Nørgaard** som forstander.

FANØ

På **Kropladsen 14 (15)**, ligger **Viggo Kampmanns** sommerhus. Kampmann holdt af at trække sig tilbage til sommerhuset og nyde roen, og der var ikke telefon i huset, da han i 1960 blev statsminister. Da Kampmann i 1956 fik besøg af **Julius Bomholt**, lod de sig fotografere badende ved stranden.

Billedserien blev berømt, fordi den udstrålede en ukuelig optimisme på vegne af den velfærdspolitik, som den socialdemokratiske regering var ved at etablere.

På **Landevejen 21 (16)** købte **Julius Bomholt** et hus, som han benyttede som sommerbolig. Han skænkede det testamentarisk til Esbjerg Bibliotek som legatbolig for nordiske forfattere, og i dag er det kendt som **Digterhjemmet**.

ODENSE

I **Hunderup Skov (17)** afholdt Socialdemokratiet sit store Arbejder- og Bondestævne i 1938. Stævnet var en enorm begivenhed, der tiltrak folk fra hele landet. Filmen 'I Folkets navn' fra 1938 har stævnet som sit klimaks. Det var meningen, at stævnet skulle være en tilbagevendende begivenhed, men udviklingen op mod anden verdenskrig satte en stopper for de bestræbelser.

SØNDERBORG

Ved **Dynt Strand (18)** ligger **Hytten**, som fra 1924 var den socialdemokratiske sønderjyske organisator **I.P. Nielsens** hjem. Hvert år stilles det, i I.P. Nielsens ånd, i sommerugerne til rådighed for familier, der har haft børn på Julemærkehjemmet.

FREDERICIA

Ved **Landsoldaten 1-3** i **I.P. Schmidts Gård (19)** lå tidligere tobaksfabrikken I.P. Schmidt jr. Her var **Th. Stauning** som ganske ung ansat fra 1891-93. Arbejderne i Fredericia havde et stærkt fagligt sammenhold, og der havde fundet socialistisk agitation sted allerede inden **Louis Pios** 'Socialistiske Blade' begyndte at udkomme i foråret 1871. Opholdet i Fredericia var med til at ansøre Stauning til at bruge al sin arbejdsevne på arbejderbevægelsen.

I.P. Nielsens "Hytten" ved Dynt Strand.



VEJNAVNE

ESBJERG

På hjørnet af **Stormgade** og **Strandbygade (20)** ligger **Bomholts Plads**, opkaldt efter Esbjerg Højskoles tidligere forstander.

KOLDING

Knud Hansens Vej (21) er opkaldt efter den tidligere socialdemokratiske borgmester. På vejen ses mange almennyttige boliger.

SØNDERBORG

Borgmester Andersens Vej (22) i Sønderborg er en intet mindre end fire kilometer lang vej, der er opkaldt efter Sønderborgs borgmester 1946-69, **Anders Andersen**.

Bjerggårdens Plads (23) er opkaldt efter arbejderbevægelsens historiske forsamlingsbygning, som eksisterede 1905-75.

I.P. Nielsens Vej (24) er opkaldt efter den store socialdemokratiske organisator, der slog sig ned i Broager i 1920 for at fasttømre den danske arbejderbevægelse i Sønderjylland.

Richard Hempels Plads (25) er opkaldt efter den tyskfødte socialdemokrat, der var medstifter af SPD i Sønderborg og engageret i transformationen til den danske arbejderbevægelse efter Genforeningen.

Thomas Jensens Plads (26) i Broager er opkaldt efter den socialdemokratiske sognerådsformand i Broager 1958-70. 1970-74 var **Thomas Jensen** den nye Broager Kommunes første borgmester.

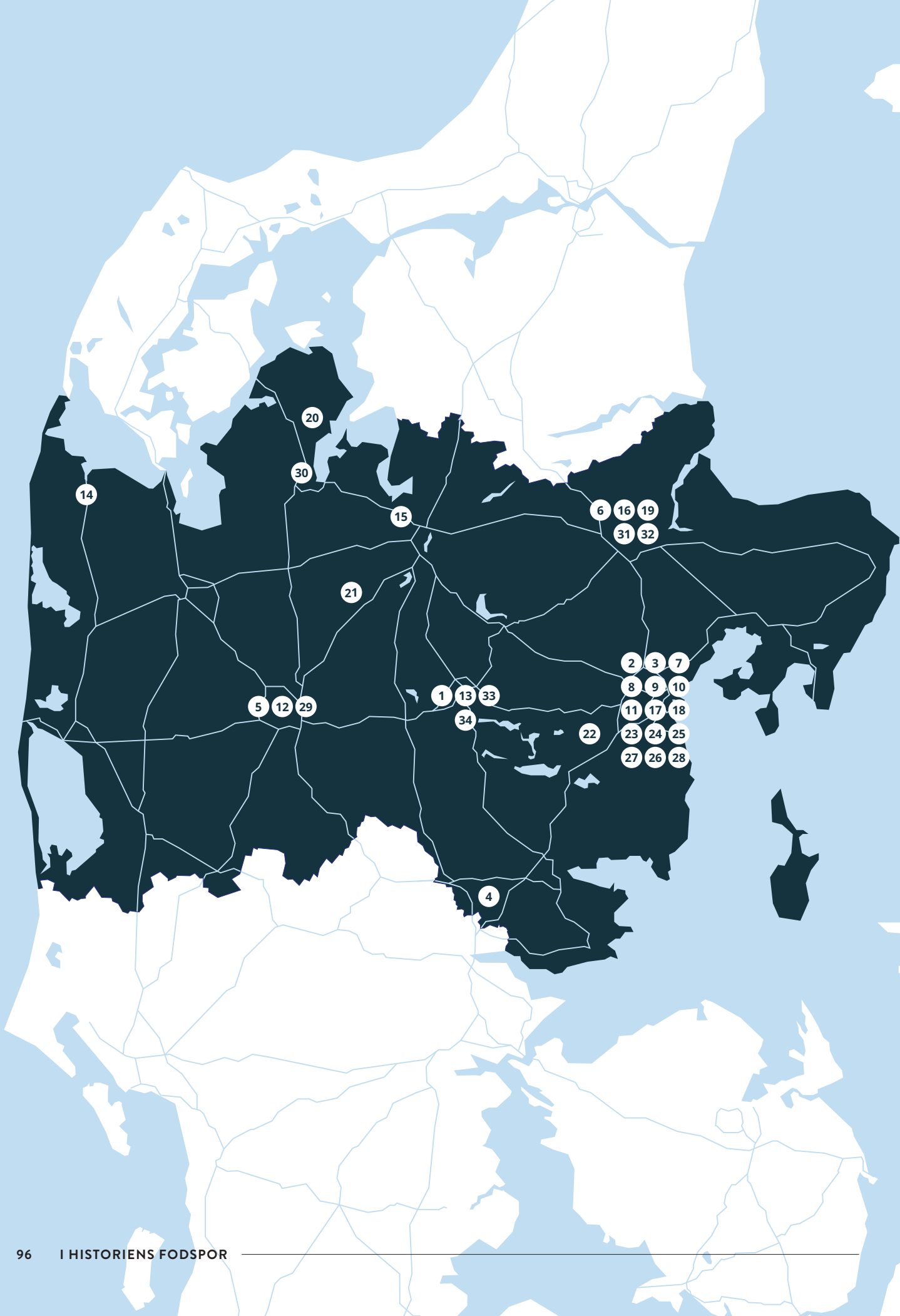
Johs. Kochsvej i **Gråsten (27)** er navngivet efter socialdemokraten **Johannes Koch**, der var mangeårig sognerådsformand for Gråsten.

VEJLE

H.C. Hansens Vej (28) er opkaldt efter Danmarks statsminister og Socialdemokratiets formand 1955-60.

Nederst til venstre - Knud Hansens Vej i Kolding. Nederst til højre - Richard Hempels Plads i Sønderborg.





MIDTJYLLAND

GRAVSTEDER

SILKEBORG

- 1 Vestre Kirkegård
Rasmus Bindslev

AARHUS

- 2 Nordre Kirkegård
Peter Sabroe
Harald Jensen

- 3 Skejby Kirkegård
Mindesten, Skejbyulykken

HEDENSTED

- 4 Øster-Snede Kirkegård
Kristen Bording

HERNING

- 5 Vestre Kirkegård
Hilmar Sølund

RANDERS

- 6 Langå Kirkegård
Peter Borrying

MONUMENTER

AARHUS

- 7 Botanisk Have
Buste, Hans Hedtoft
Buste, H.C. Hansen

- 8 Åboulevarden
Statue, Bernhardt Jensen

- 9 Østbanetorvet
Statue, Peter Sabroe

- 10 Aarhus Lystbådehavn
Mindesten, Jakob Jensen

- 11 Qvistgaardsvej
Mindesten,
Johannes Pedersen

HERNING

- 12 Holstebrovej
Monument, Jens Vejmand

SILKEBORG

- 13 Bindslevs Plads
Mindesten, Rasmus Bindslev

LEMVIG

- 14 Sølystvej 17
Mindepark, Th. Stauning

VIBORG

- 15 Løgstrup i Fiskbæk Sogn
Mindesten, Johannes
Christian Johansen

RANDERS

- 16 Stemannsgade 11
Buste, Jens Otto Krag

MINDEPLADER

AARHUS

- 17 Lollandsgade 23
Mindeplade, Hans Hedtoft

- 18 Falstersgade 42
Mindeplade, H.C. Hansen

RANDERS

- 19 Stemannsgade 11
Jens Otto Krags

HUSE OG STEDER

SKIVE

- 20 Roslev
Jeppe Aakjærs
kunstnerhjem

VIBORG

- 21 Guldborgland Plantage
Stauings hus

SKANDERBORG

- 22 Låsbyvej
Foerlev Kro

AARHUS

- 23 Amaliegade 27
Svend Aukens Plads

VEJNAVNE

AARHUS

- 24 Bernhardt Jensens
Boulevard
- 25 Dagmar Petersens Gade
- 26 Borgmester Jakob Jensens
Gade
- 27 Peter Sabroes Gade
- 28 Harald Jensens Plads

HERNING

- 29 Hilmar Sølunds Vej

SKIVE

- 30 Hjalmar Kjems Allé

RANDERS

- 31 P. Knudsens Vej
- 32 Jens Otto Krags Plads

SILKEBORG

- 33 Bomholts Plads
- 34 Bindslevs Plads



Her hviler Børnene af
Røgter Lars Svendsen og Hustrus Ægteskab:

Oskar Sigfred,
Herman,
Ellen Pauline,
Jensine,
Gerda Marie.

De 5 kære Børn kvaltes af Røg
Juleaftens Morgén 1898,
under en Ild, der opstod,
medens Fader og Moder vare paa Arbejde.

Fred med deres Minde!

GRAVSTEDER

*Mindesten for Skejby-ulykken,
Skejby Kirkegård.*

📍 SILKEBORG

På **Vestre Kirkegård (1)** er tidligere borgmester **Rasmus Bindslev** begravet. På hans sten ses et bronzerelief af **Martin Kaalund-Jørgensen**.

📍 AARHUS

På **Nordre Kirkegård (2)** er **Peter Sabroe** begravet. Sabroe var kendt og afholdt over hele landet, men han havde været med til at skabe den aarhusianske arbejderbevægelses styrke, og hans tragiske død i 1913 følte som et særligt hårdt slag for aarhusianerne. **Hans Hedtoft** huskede, hvordan hans mor græd, da hun modtog nyheden, og for **H.C. Hansen** havde begivenheden gjort så stort indtryk, at han senere skrev et talekor om den. Peter Sabroes bisættelse blev en enorm begivenhed, hvor en tusindtallig skare deltog. Gravstenen er udformet af **Elias Ølsgaard**, der også har skabt bronzerelieffet, der pryder det.

På **Nordre Kirkegård** finder man også **Harald Jensens** grav. Han var ud over at være medlem af Aarhus Byråd også landstingsmedlem og redaktør af Demokraten. "Kong Haralds" grav bærer et bronzerelief af ham, og på stenen står "Socialdemokrater satte dette minde".

På **Skejby Kirkegård (3)** er der rejst en mindesten for de fem børn, der døde ved Skejbyulykken i 1898. Forældrene og en ældre søster var taget på arbejde julemorgen, og da de vendte tilbage, var de fem søskende døde af kulilteforgiftning. Familien levede under ekstremt fattige forhold.

I dele af dagspressen blev der skrevet om, at det var et typisk eksempel på fattiges manglende ansvarsfølelse. **Peter Sabroe** blev rasende, da han læste det, og arrangerede, at arbejderbevægelsen mødte talstærkt op ved begravelsen – med røde faner – og at der blev samlet ind til en mindesten for børnene. Skejbystenen kaldes for Danmarks første sociale monument.

📍 HEDENSTED

På **Øster-Snede Kirkegård (4)** er Kristen Bording begravet. **Kristen Bording** var landbrugsminister i alle socialdemokratiske regeringer fra 1924 til 1950. Han tilhørte husmandsbevægelsen, og blev allerede i 1909 valgt som sognerådsmedlem i Øster Snede. Bordings meget lange politiske indsats strakte sig fra Socialdemokratiets konsolideringsperiode under **P. Knudsens** formandskab, til Danmarks aktive medlemskab af de vestlige alliancer under **Hans Hedtoft**.

📍 HERNING

På **Vestre Kirkegård (5)** ligger **Hilmar Sølund** begravet. Sølund var borgmester i Herning 1990-97 efter 77 års uafbrudt venstrestyre af byen. Fra 1992-94 var han også formand for Kommunernes Landsforening.

📍 RANDERS

På **Langå Kirkegård (6)** er **Peter Borring** begravet. Han var sognerådsformand i **Langå Sogn** 1933-43 og medlem af Viborg Amtsråd 1943-43. Gravstenen er rejst af Socialdemokratiet i Langå.

MONUMENTER

📍 AARHUS

I **Botanisk Have (7)** på **Mønstedgade** er der opstillet to buste af henholdsvis **Hans Hedtoft** og **H.C. Hansen**. Begge buste er udført af **Svend Lindhardt**. Både Hedtoft og Hansen var tæt knyttet til Aarhus og begyndte deres politiske engagementet i 1920'erne i det nydannede DSU. Da Hans Hedtoft i 1955 døde, kun 51 år gammel, var det naturligt, at man ønskede at skabe et monument for ham i hans fødeby. Det blev indviet i 1959. Allerede året efter døde H.C. Hansen, kun 53 år gammel. Det blev da besluttet, at der skulle opstilles en buste af H.C. Hansen på samme sted, således at de to politikere, venner og aarhusianeres politiske parløb også blev tydeligt i et minde for eftertiden.

På **Åboulevarden (8)** blev der i 2010 opsat en statue af tidligere borgmester **Bernhardt Jensen**. Statuen er skabt af Jan Balling. Bernhardt Jensen blev i 2006 kåret som "alle tiders aarhusianer", og det var derfor naturligt at skabe et monument for ham. Statuen viser Jensens karakteristiske silhuet og har også fundet plads til en cykel – hans foretrukne befordringsmiddel. Blandt de resultater, som Bernhardt Jensen huskes for, er udvidelsen af Aarhus ved kommunalreformen i 1970 samt etableringen af Aarhus Festuge.

På **Østbanetorvet (9)** står en statue forestillende **Peter Sabroe**. Statuen har haft et omskifteligt liv. Den blev oprindeligt opsat på **Park Allé**, men flyttedes senere til først **Nørre Allé** og siden **Nørreport**. Statuen blev skabt ved en indsamling iværksat af Aarhus Byråd. Det afstedkom, at Socialdemokratiet stillede sig lidt tvivlende over for projektet. Det er da heller ikke socialdemokraten Sabroe, men derimod børnevennen Sabroe, som man tænker på, når man betragter statuen. Kunstværket er skabt af **Elias Ølsgaard**, og han har valgt også at portrættere en pige, som holder Sabroe i hånden.

Pigen leder tankerne hen på **Lille Ellen**, som blev vanrøgtet på **Børnehjemmet Hebron** ved **Hanbjerg** nær **Holstebro**. Lille Ellen blev af Sabroe gjort til symbol på børnesagen – og det lykkedes ham at få hende fjernet fra vanrøgtelsen og sat i pleje under gode forhold.

Ved indvielsen af **Aarhus Lystbådehavn (10)** i 1933, blev der ved samme lejlighed opsat en sten til ære for **Jakob Jensen**, der var gået af som borgmester ved årsskiftet 1932-33. Han var i 1919 blevet Aarhus' første folkevalgte borgmester. På mindestenen ses et bronzerelief forestillende Jensen, udført af Jenny Salicath.

På **Qvistgaardsvej (11)** ud til **Brabrand Sø** er der opstillet en mindesten for **Johannes Pedersen**. Pedersen havde en lang politisk karriere, der begyndte i **Brabrand** sogneråd i 1888 og først sluttede, da han i 1936 nedlagde sit hverv som landtingsmedlem, da han fyldte 80 år. Da havde han i lang tid været Rigsdagens ældste medlem. Stenen bærer et bronzerelief forestillende Johannes Pedersen, udført af **Rasmus Guldborg Jensen**.

📍 HERNING

Ved **Holstebrovej (12)** nord for **Tørring** er der rejst et monument for **Jens Vejmand, Jeppe Aakjærs** sociale digt, der blev itonesat af **Carl Nielsen**. Netop hvor monumentet i dag står, mødte Aakjær på en cykeltur i 1905 en stenslager, som gav Aakjær ideen til digtet, som han anvendte som en del af sin socialpolitiske agitation.

📍 SILKEBORG

På **Bindsløvs Plads (13)** er der opsat en mindesten for **Rasmus Bindsløv**. Stenen er skabt af **Martin Kaalund-Jørgensen**. Bindsløv var borgmester i Silkeborg fra 1929-41, og stod blandt andet bag en lang række offentlige anlægsarbejder, der både skulle

modernisere byen og skabe arbejdspladser. Stenen bærer inskriptionen "Rejst af partifæller".

📍 LEMVIG

Nær ved Lemvig Sø, ved **Sølystvej 17 (14)**, er der anlagt en mindepark for **Th. Stauning**. I mindeparken er placeret en stor bautasten, der ud over Staunings navnetræk, fødsels- og dødsår har indhugget citatet "At skabe lykke for andre er lykken i livet". Orde ne havde Stauning skrevet i en lokal pige, **Inga Nielsens**, poesibog under et besøg på egnen i 1939. Endvidere står der på monumentet, at "Ringkøbing Amts arbejdere satte stenen". Som skrevet på stenen bidrog lokale fra hele det daværende Ringkøbing Amt til monumentet. De socialdemokratiske foreninger, som samlede ind, er erin dret ved mindre sten placeret rundt i rækker ved den store bautasten. I den bagerste drejer det sig om **Ulfborg, Aulum, Struer, Herning, Skjern, Lemvig, Holstebro, Ikast, Vinderup, Ringkøbing, Thyborøn og Lem Vejby**. I den forreste række bærer stenene følgende inskriptioner: **Resen-Hum lum, Borbjerg, Møborg-Flynder, Rind, Harbøre, Sdr. Lem, Haasum-Ramsing, Eising, Tarm, DSU-Kredsen, Nees-Vem, Thorsminde, Fjaltring -Trans, Nr. Omme, Tørring-Heldum, Gimsing, Brejning, Stavning, Nr. Vium-Herborg og Rom**.

📍 VIBORG

I **Løgstrup i Fiskbæk Sogn (15)** står en mindesten for **Johannes Christian Johansen**. Johansen var medlem af Landstinget 1918-48. På Rigsdagen var han især engageret i skattespørgsmål. Derudover var han optaget af afholdsbevægelsen og husmænds vilkår. Han var nære venner med **Jeppe Aakjær**, og på mindestenen står følgende verslinjer, som er et uddrag af Aakjærs sølvbryllupssang til Johannes Christian og hans kone, **Kirstine Johansen**: "Du slog ingen tallerkner mod væg,

ingen så dig med fråde i skæg. / Gik i kampen foruden larm, sejred ved troskab mer end harm". En yderligere inskription oplyser, at stenen er rejst af småkårsfolk i Viborg Amt.

📍 RANDERS

Ud for **Stemannsgade 11 (16)** står en buste forestillende **Jens Otto Krag**. Værket er skabt af **Knud Nellemose**. Busten har et specielt udtryk, idet den ene hånds finger peger ud på beskueren. Krag var kendt for udadtil at være tilknappet, og kunne også virke akademisk belærende. Det var i meget høj grad i modsætning til, hvordan han ønskede at være, og de spændinger er søgt indfanget i Nellemoses buste.

Peter Sabroes statue på Østbanetorvet i Aarhus.



MINDEPLADER

📍 AARHUS

På **Lollandsgade 23 (17)** er der opsat en mindeplade for **Hans Hedtoft** ved hans fødested. "**Øgade-kvarteret**" blev opført i årene omkring år 1900 og var domineret af for den tid gode og rummelige arbejderboliger.

Få gader væk, på **Falstergade 42 (18)** – er der opsat en mindeplade for **H.C. Hansen**. Her voksede H.C. Hansen op og delte i mangt og meget vilkår med **Hedtoft**. H.C. Hansen blev formand for DSU i Aarhus Nord, før hans karriere for alvor tog fart.

📍 RANDERS

På **Stemannsgade 11 (19)** er der opsat en mindetavle ved **Jens Otto Krags** fødested.

Jenle er smukt beliggende på Salling med udsigt over Limfjorden. Jeppe Aakjær fik gården opført som et symbol på hvordan almuelivet på landet burde og kunne udfolde sig. Visionen omfattede en aktiv demokratisk deltagelse, og i samarbejde med Socialdemokratiet i Salling gjorde Jeppe Aakjær de årlige Jenle-fester til en dansk institution.



HUSE OG STEDER

📍 SKIVE

Ved **Roslev (20)** på halvøen **Salling** ligger **Jeppes Aakjærs** kunstnerhjem, Jenle. Aakjær var fra sine tidligste år socialdemokrat og blandt andet engageret i den socialdemokratiske studenterforening Catilina, hvor han blandt andre mødte **Vilhelm Buhl**, **K.K. Steincke** og **Hartvig Frisch**.



Aakjærs digte og romaner opnåede en helt utrolig popularitet, fordi han forenede naturglæde, hverdagsliv og social bevidsthed i en helt egenartet stil. Mange af hans sange, såsom 'Jens Vejmand', 'Anna var i Anders kær' og 'Spurven sidder stum bag kvist' lever fortsat, ikke bare i sangbøger – men i meget høj grad som udenadlærte vers.

Hans Hedtoft sagde ved flere lejligheder, at dansk arbejderbevægelse stod i større gæld til Jeppes Aakjær end til **Karl Marx**. Efterhånden som Aakjær fik mere kommerciel succes, lykkedes det ham at få opført gården Jenle, som skulle tjene både som kunstnerhjem, landbrug og folkeligt samlingssted. Sammen med Socialdemokratiet i Salling arrangerede Aakjær årligt store folkemøder under navnet Jenle-fest, hvor en tusindtallig skare deltog. Til Jenle-festerne var der både politiske taler og kunstneriske optrædener, og blandt andet Aakjærs 'Historiens sang' med verslinjerne "Du pusling-land som hygger dig i smug / mens hele verden brænder om din vugge" er skrevet til en Jenle-fest. Dét er også Aakjærs nære ven **Thøger Larsens** 'Danmark nu blunder den lyse nat', som blev et fast tilbagevendende indslag ved de årlige fester. Da Jeppes Aakjær i 1930 døde, blev han begravet på Jenle. Aakjærs datter, **Solvejg Bjerre**, gjorde et stort arbejde for at sikre den offentlige adgang til Jenle, og i dag er der både mindestuer, udstillinger og koncerter på Jenle. Solvejg Bjerre var som sin far socialdemokrat og gjorde i efterkrigstiden en stor indsats for at få flere kvinder til at stille op for Socialdemokratiet.

📍 VIBORG

I **Guldborgsund Plantage (21)** finder man **Staunings Hus**. Det er retteligt ikke et hus, men kun en lille bjælkehytte. Den blev opkaldt efter

Th. Stauning i anledning af statsministerens besøg i 1938. Guldborgsund Plantage var et regeringens mange projekter for ledige. Projektet omhandlede at kultivere heden til en plantage og fandt sted i samarbejde med Hedeselskabet. Den lille hytte tjente som ly og frokoststue – og her gjorde Stauning altså holdt, da han i 1938 besøgte projektet.

📍 SKANDERBORG

Ved **Låsbyvej (22)** tæt ved **Illerup Å** lå tidligere **Foerlev Kro**. Her blev Socialdemokratiets første lokalafdeling stiftet den 24. september 1871. Foerlev Kro nedbrændte i 1920.

📍 AARHUS

I **Amaliegade 27 (23)** har DSU og forskellige organisationer i arbejderbevægelsen haft lokaler siden 1920'erne. Blandt disse er Frit Forum, der siden 1950'erne har haft en markant tilstedeværelse i det aarhusianske universitetsmiljø. Blandt de fremtrædende Frit Forum-formænd var Svend Auken, som også i unik grad knyttede bånd til de yngre generationer af socialdemokratiske studerende. For at ære hans minde er den tilhørende gård blevet navngivet **Svend Aukens Plads**.

VEJNAVNE

📍 AARHUS

I 2006 kårede en stor afstemning tidligere borgmester **Bernhardt Jensen** til "Alle tiders aarhusianer". I Aarhus Øst er **Bernhardt Jensens Boulevard (24)** opkaldt efter den populære borgmester.

Parallelt med **Bernhardt Jensens Boulevard** ligger **Dagmar Petersens Gade (25)**. Dagmar Petersen var det første kvindelige medlem af Aarhus Byråd og en engageret socialdemokrat samt journalist ved Demokraten. Dagmar Petersen var medlem af Aarhus Byråd fra 1909 til 1931. Hun engagerede sig især i skolepolitikken.

I nærheden af **Botanisk Have** finde man **Borgmester Jakob Jensens Gade (26)**, opkaldt efter byens første folkevalgte borgmester.

Peter Sabroes Gade (27) er en hovedgade på **Trøjborg** og er opkaldt efter den berømte socialdemokrat, socialagitator og journalist.

Harald Jensens Plads (28) ligger centralt på **Frederiksbjerg**. Pladsen blev anlagt i 1929 til minde om arbejderbevægelsens "Kong Harald".

📍 HERNING

Hilmar Sølunds Vej (29) ved sygehuset ved **Gødstrup** er opkaldt efter Hernings tidligere borgmester.

📍 SKIVE

Ved **Skive Sygehus** ligger **Hjalmar Kjems Allé (30)**. Med udpegelsen af **Hjalmar Kjems** som Skives borgmester i 1914 fik Socialdemokratiet sin første borgmesterpost i provinsen. Hjalmar Kjems Allé ligger centralt mellem lokale velfærdsinstitutioner og er på den måde en symbolsk påmindelse om partiets lokalpolitiske indsats.

📍 RANDERS

P. Knudsens Vej (31) er opkaldt efter Socialdemokratiets formand 1882-1909. Med sine 27 år som formand er P. Knudsen kun overgået af efterfølgeren, **Th. Stauning**. P. Knudsen var født i Randers, og under hans lederskab fik Socialdemokratiet ikke bare sine første folkevalgte, men blev også en direkte politisk magtfaktor i Danmark.

Centralt i Randers by ligger **Jens Otto Krag's Plads (32)**, opkaldt efter Socialdemokratiets formand 1962-72 og Danmarks statsminister 1962-68 og 1971-72. Jens Otto Krag var født i Randers og var minister i samtlige socialdemokratiske regeringer fra 1947-72. Dermed udøvede han en helt enestående indflydelse på udformningen af det moderne Danmark.

📍 SILKEBORG

Bomholts Plads (33) er navngivet efter **Julius Bomholt**, Danmarks første kulturminister, som blev født i **Alderslyst** ved Silkeborg i 1896.

Bindslevs Plads (34) er navngivet efter Silkeborgs første socialdemokratiske borgmester, **Rasmus Bindslev**.

Peter Sabroes statue på Østbanetorvet i Aarhus.





NORDJYLLAND

GRAVSTEDER

AALBORG

- 1 Aalborg Almene Kirkegård
Harald Brix

HORSENS

- 2 Horsens Kirkegård
Niels Routhe

MARIAGERFJORD

- 3 Als Kirkegård
Knud Bornemann Nielsen

MORSØ

- 4 Karby Kirkegård
Egon Pleidrup Poulsen

MONUMENTER

MORSØ

- 5 Støberitorvet
Statue, Frode Jakobsen

- 6 Ørndrup Mark

Mindelund,
Egon Pleidrup Poulsen

AALBORG

- 7 Sohngårdsholmparken
Mindesten, Johan Strøm

BROVST

- 8 Brovst Bibliotek
Skulpturen Sammenhold

HUSE OG STEDER

FREDERIKSHAVN

- 9 Skiveren
Sommerhus, Jens Otto Krag

BROVST

- 10 Vestergade
Foreningshuset

HJØRRING

- 11 Tolne Skov
Stævneplads

JAMMERBUGTEN

- 12 Kettrup Bjerge
Sommerhus, Th. Stauning

VEJNAVNE

AALBORG

- 13 Hans Hedtofts Vej
14 Th. Staunings Vej

GRAVSTEDER

📍 AALBORG

På **Aalborg Almene Kirkegård (1)** er Harald Brix begravet. Brix var bladudgiver, da han enedes med sin fætter **Louis Pio** om at igangsætte den danske arbejderbevægelse. Som Pio blev han fængslet i 1872 og løsladt i 1875 for at undgå, at de skulle blive martyrer for arbejderbevægelsen. Allerede i 1877 blev Brix igen fængslet på grund af artikler i sine blade, og da han i 1880 blev løsladt, var han dødssyg. Blandt andet på grund af stridigheder om rettighederne til de socialdemokratiske blade udgav han nu sit eget konkurrerende dagblad, 'Herolden', som også havde en tilknyttet organisation bag sig. Harald Brix døde dog allerede i 1881. For at undgå, at der skulle opstå tumult og demonstrationer ved hans begravelse, fik myndighederne i natens mulm og mørke sejlet hans kiste til Aalborg, hvor hans søster, **Dagmar Brix**, foranstaltede en begravelse under strengt private former. I 1992 opsatte Socialdemokratiet en mindesten på hans grav, der genfortalte historien om hans fangenskab og død.

📍 HORSENS

På **Horsens Kirkegård (2)** ved Langholt finder man **Niels Routhes** grav. På stenen står, at den er "Rejst af arbejderpartiet". Mange steder i Nordjylland var det almindeligt simpelt-hen at omtale Socialdemokratiet som Arbejderpartiet. Niels Routhe var en stor organisator og dybt engageret i Landarbejderforbundet og afholdsbevægelsen.

📍 MARIAGERFJORD

På **Als Kirkegård (3)** finder man gravstedet for **Knud Bornemann Nielsen**, som var sognepræst i Als og Hurup. Han var tillige ivrig og aktiv socialdemokrat og er erindret som sådan på stenens inskription.

📍 MORSØ

På **Karby Kirkegård (4)** er Morsøs tidligere borgmester **Egon Pleidrup Poulsen** begravet. Hans gravsten er præget med Socialdemokratiets rose.

MONUMENTER

📍 MORSØ

På **Støberitorvet** i **Nykøbing Mors (5)** er der rejst et enormt værk, der på én gang er en statue forestillende **Frode Jakobsen** og et værk, der giver beskueren mulighed for at benytte det som for eksempel bænk. Frode Jakobsen var født i Øster Jølby på Mors. Han var organiseret socialdemokrat, men ikke centralt placeret, da han under besættelsen blev leder af modstandsorganisationen Ringen. Han var medlem af Danmarks Frihedsråd og fik mod slutningen af besættelsen stadig større indflydelse. Han ønskede helhjertet en tilbagevenden til det kendte repræsentative demokrati og optrådte på flere punkter som formidler mellem partipolitikerne og de mere aktivistisk sindede modstandsfolk. I befrielsesregeringen var han minister uden portefølje. Han var socialdemokratisk folketingsmedlem fra 1945 til 1973. Også efter sin tid i Folketinget var han en aktiv del af den danske offentlighed.

På **Ørndrup Mark (6)** ved **Sønder Herreds Plantage** står **Egons Mindelund**. Det er en mindelund der er skabt for at erindre **Egon Pleidrup Poulsen**, der blev født på Ørndrup Mark. Pleidrup Poulsen vandt stor popularitet som Morsøs borgmester 1998-2009. Han ønskede derefter at hellige sig landspolitik, men en tragisk drukneulykke i 2010 berøvede ham muligheden. Hans død var for mange et stort savn, og mindelunden få hundrede meter fra hans fødehjem blev etableret som et permanent erindringssted.

📍 AALBORG

I **Sohngårdsholmparken (7)** i Aalborg er der sat en stor mindesten for **Johan Strøm**. Han var folketingsmedlem, valgt i Aalborg og minister ad flere omgange. Han var således socialminister, da folkepensionen blev indført i 1956. På stenen er der under et bronzerelief forestillende Johan Strøm indhugget ordene "Da får du ej ordner og stjerner / men bævende læbers pris", forfattet af **Jeppe Aakjær**.

📍 BROVST

Mellem Brovst Bibliotek og Bratskov blev skulpturen **Sammenhold (8)** af **Flemming Holm** i 2009 opsat. Skulpturen erindrings om en uhørt lang arbejdskonflikt, som strakte sig over 466 dage mellem 1935 og 37. Konflikten drejede sig om en C.O. Jensens Maskinfabrik, som ikke ville tegne overenskomst. Flere af arbejderne boede i boliger ejet af fabrikken og blev efterfølgende sat ud. Socialdemokratiet og fagbevægelsen gik sammen om at skabe midler til at opføre et foreningshus i byen, som samtidig rummede 12 boliger, hvor de udsatte arbejdere kunne bo. Bygningen blev kaldt **Fagborg**, og da den blev solgt, blev en del af salgssummen anvendt til at opsætte Flemming Holms skulptur for at erindre historien.

HUSE OG STEDER

📍 FREDERIKSHAVN

I **Skiveren (9)** ligger **Jens Otto Krag**s tidligere sommerhus **Lille Skiveren**. På trods af at Jens Otto Krag var en blændende fagbogsforfatter, og hans værker står centralt i den socialdemokratiske historieskrivning, så havde han det meste af sit liv drømme om at blive skønlitterær forfatter. De blev aldrig indfriet, og det var en personlig ærgrelse for ham. Krag elskede at opholde sig i sit sommerhus i Skiveren, og huset blev i hans ånd skænket som refugium for kunstnere. Det udlejes som sådan gennem forskellige kunstnerorganisationer.

📍 BROVST

På **Vestergade (10)** i Brovst blev **Foreningshuset** i 1936 opført. De rummede foreningslokaler til en lang række organisationer i arbejderbevægelsen, og også boliger. Bygningen blev i daglig tale aldrig kaldt andet end **Fagborgen**.

📍 HJØRRING

I **Tolne Skov (11)** uden for **Tolne** begyndte i 1966 en tradition med, at Socialdemokratiet og fagbevægelsen holdt et årligt stævne den anden lørdag i juni. Tolnestævnerne havde flere tusinde deltagere, og blandt talerne var **Jens Otto Krag**, **Anker Jørgensen** og **Georg Poulsen**.

📍 JAMMERBUGT

I **Kettrup Bjerge (12)** ved **Grønhøj** fik **Th. Stauning** i 1933 opført et lille sommerhus ved det, der i dag er **Ruthsvej 14**. Staunings sommerhus skabte megen interesse blandt hans partifæller og inspirerede mange til selv at anlægge små sommerhuse i området. Det fik så stort et omfang, at området blev kendt som **"Den røde koloni"**. Tæt ved Staunings i dag nedrevne hus ligger en lille høj, hvor Stauning fik opsat en flagstang og en bænk. Stedet navngav han **Gugges Høj**, hvilket var et lille ordspil, for at "gugge" betyder at nyde udsigten på vendelbomål, men **Gugge** var også Staunings kælenavn for sin livsledsager, Augusta Erichsen. Blandt landliggerne i Den røde koloni var **Marius Andersen** ("Marius den første"), Aalborgs borgmester 1945-54 og folketingsmedlem **C. Bollerup Madsen**, der var valgt i Aalborg.

VEJNAVNE

📍 AALBORG

Hans Hedtofts Vej (13) er opkaldt efter Socialdemokratiets formand 1939-41 og 45-55. Hedtoft huskes blandt andet som initiativtageren til Nordisk Råd.

Th. Staunings Vej (14) er navngivet efter den første socialdemokratiske statsminister, som også var socialdemokratisk formand 1910-39.

VELKOMMEN TIL FLERE NYE MEDLEMMER!

Her på bagsiden hilser vi normalt på et nyt medlem af Socialdemokratiet. I anledning af jubilæet sender vi denne gang en hilsen til alle dem, der i tidens løb har meldt sig ind i Socialdemokratiet.



Den 12. august 1871 var det for første gang muligt at melde sig ind i Socialdemokratiet. Dengang var livet hårdt for de fleste danskere. For det meste var arbejdstiden umenneskelig, og blev man arbejdsløs, eller kom man ud for en ulykke, måtte familie eller venner forsørge en. Der var ikke skattefinansieret velfærd og dermed ingen adgang til læge eller sygehus for den brede befolkning. Vi vil også i de næste 150 år være med til at styrke fællesskabet, og derfor fortsætter vi kampen for frihed og retfærdighed. Den 12. august 2021 gik socialdemokrater derfor på gaden over hele landet for at fejre de 150 år og invitere endnu flere til at være med i Socialdemokratiet. Her ser du derfor et lille udsnit af de mange nye såvel som erfarne socialdemokratiske medlemmer, der gik på gaden – og måske også nogle af de nye, som kom til i løbet af dagen. 🌹



FØLG OS PÅ:



[Facebook.com/socialdemokratiet](https://www.facebook.com/socialdemokratiet)



@Spolitik



@Socialdemokratiet



www.Socialdemokratiet.dk